

P40021

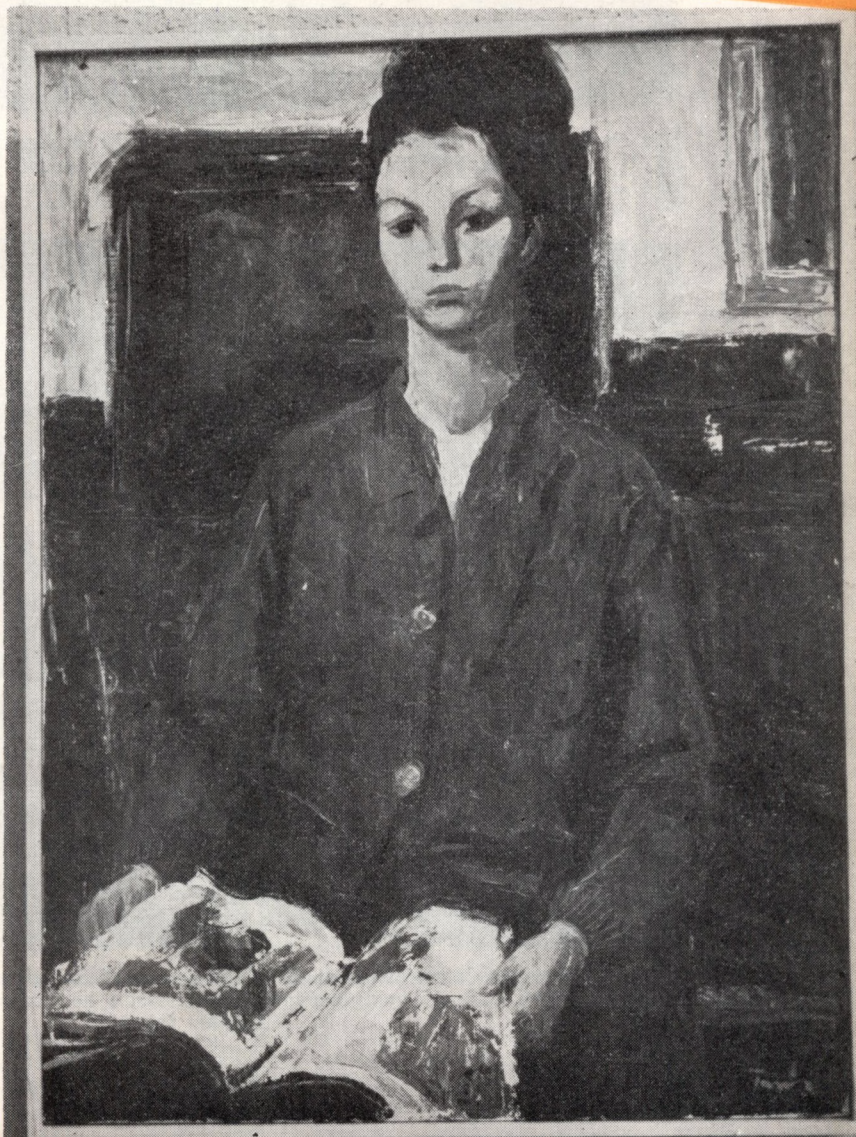
Tétreplős

KÖNYVTÁROS

TIZENÖTÖDIK ÉVFOLYAM / 1965 JÚNIUS

OSZK
MÁRT SZAKKÖNYVTÁR

6

[Blank white rectangular area]

*Az Országgyűlési Könyvtár új dohányzója, amely egyben kiállító helyiség is, a fel-
szabadulási évforduló tiszteletére rendezett kiállítással*

*Mintakönyvtárat létesítettek a szombathelyi tanácsakadémián, hogy az ott tanuló
tanácselnökök hasonló igényességgel rendezzék be községük könyvtárát. (Jákfalvi
Elemér felv.)*

TARTALOM

KOVÁCS MÁTÉ: Az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács eddigi munkája és további feladatai	315
Igy volt — Baranyában — így van	321
DR. MÓRA LÁSZLÓ: A műszaki könyvtárhálózatok együttműködése	323
ORVOS MÁRIA: Központi segítség a katalógusok szerkesztéséhez Pest megyében	326
FÉNYES MIKLÓS: A pécsi könyvtárközi bizottság munkája	327
A könyvtári nyilvántartások egyszerűsítése	
Új állománynyilvántartást (Mónus Imre)	329
Hogyan csinálják az „Építők” könyvtárhálózatában? (Farkas Tibor)	331
Könyvtáros hallgatók írják (Cselényi Gyöngyi)	334
Összecsukható könyvvállvány (Tóthpál József)	336
Könyvtárosok írják (Bardócz Antal, Haraszi Mihály, Kordos László, dr. Szabó István)	337
Kis bibliográfiák	
Terveinkről	341
Dante	342
Az 1965. évi SZOT-díjasok művei	343
Vita a realizmusról	344
Baráti országokba utazunk. Lengyelország	345
Az Alkotóműhely című televíziós adáshoz ajánljuk	346
A pedagógia útja	347
Asztaltársaság a könyvtárban (dr. Zoltán Zoltán)	349
Könyvtári görbe tűkór (Dozvald János)	350
Hírek	352

TÁJÉKOZTATÓ

CSÁNYI LÁSZLÓ: Dante születésének 700. évfordulójára	353
Ferenczy Béni hetvenöt éves (Lipták Gábor)	355
Beszélgetés Fodor Andrással (Pomogáts Béla)	356
Száz esztendeje született Yeats (L. G.)	358

Könyvekről

A húsz év irodalmából. A megnőtt élet (Szappanos Balázs)		359
Emlékratok, emlékezések (Gönczi Imre)		361
SZILÁGYI JÁNOS: Munkásosztályunk általános műveltségi helyzete 1919—1945. között (Kiss Jenő)		363
Mai magyar költők (Lukácsy Sándor)		364
Kézikönyvtár		
Természettudományi lexikon 1. kötet A—C (Vértesy Miklós)		365
Rádió és televízió évkönyv 1965. (Z. V.)		366
Könyvtári szakirodalom		
Mit olvasunk? (Ughy Jenő)		367
Könyv és könyvtár (Rácz Aranka)		368
Bibliográfiák		
KOZOCSA SÁNDOR: A magyar irodalom bibliográfiája 1958. (Péter László)		369
Tanácsadó a mezőgazdasági szakkönyvvállomány hasznosítására (Szilágyi Tibor)		374
Nagy Lajos emlékkönyv és bibliográfia (L. S.)		375
Napilapok — hetilapok — folyóiratok katalógusa I. (I. Z.)		375
Könyvtári kiadványok		376

ИЗ СОДЕРЖАНИЯ

КОВАЧ Мате: Работа и дальнейшие задачи Общесударственного совета по делам библиотек и документации (315);

Д-р МОРА Ласло: Сотрудничество сетей технических библиотек (323);

Предложения для упрощения библиотечных регистраций (Монуш Имре, Фаркаш Тибор) (329);

Тематический план маленьких библиографий (341)

FROM THE CONTENTS

Máté Kovács: Activities and further tasks of the National Library and Documentation Council (315);

Dr. László Móra: Co-operation of technical library networks (323);

Propositions on the rationalization of library records (Imre Mónus, Tibor Farkas) (329);

Tematical plan for short bibliographies (341)-

AUS DEM INHALT

Máté Kovács: Die bisherige Arbeit und die weiteren Aufgaben des Nationalrates für Bibliothekswesen und Dokumentation (315);

László Móra: Die Zusammenarbeit der Netze von technischen Fachbibliotheken (323);

Vorschläge zur Vereinfachung der Evidenz in den Bibliotheken (Imre Mónus, Tibor Farkas) (329);

Themenplan für Kleinbibliographien (341).

CIKKEINK SZERZŐI

Csányi László újságíró; Farkas Tibor, az Építők 3. sz. területi könyvtárának vezetője; Fényes Miklós, a pécsi Egyetemi Könyvtár igazgatója; Kovács Máté egyetemi tanár, az ELTE Könyvtártudományi Tanszékének vezetője; Lipták Gábor író; Mónus Imre, a győri SZMT könyvtár vezetője; dr. Móra László, a

Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának osztályvezetője; Orvos Mária, a Pest megyei Könyvtár munkatársa; Pomogáts Béla tanár; Tóthpál József, a Hódmezővásárhelyi Megyei Könyvtár h. igazgatója; dr. Zoltán Zoltán, a ceglédi vendéglátóipari vállalat főkönyvelője.

KÖNYVTÁROS

A MŰVELŐDESÜGYI
MINISZTERIUM LAPJA

Szerkesztő bizottság: Barabási Rezső, Ebergényi Tibor, Gönczi Imre, Karácsonyi Jánosné, Katona Jenő (főszerkesztő), Kellner Béla, Kisfaludi Sándor, Kiss István, Kiss Jenő, Kondor Istvánné, Kóhalmi Béla, Páldy Róbert (szerkesztő), Sallai István, Szekeres Pál, Tóth Ferenc. — Kiadja a Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: Sala Sándor. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII. Lenin körút 9/11. Telefon: 221—293. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a Posta Központi Hírlap Iroda Bp. V. József nádor tér 1. Egyéni előfizetés a 61.238, közületi előfizetés a 61.066 csekkszámán.

AZ ORSZÁGOS KÖNYVTÁRÜGYI ÉS DOKUMENTÁCIÓS TANÁCS EDDIGI MUNKÁJA ÉS TOVÁBBI FELADATAI

1. A fejlődés fontosabb mozzanatai

Az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács immár több mint egy évtizede fontos központi szerve az új magyar könyvtári, bibliográfiai és dokumentációs kultúrának. Maga a Tanács az I. országos könyvtáros konferencia határozata nyomán jött létre 1953-ban.¹ De az a Könyvtári Albizottság, ami ekkor Tanácsá alakult, a Népművelési Állandó Bizottság viszonylag önálló szerveként már 1951 óta működött. Az azóta eltelt csaknem másfél évtized óta alig volt a könyvtárügynek, bibliográfiának és dokumentációnak olyan fontosabb problémája, ami ne a Tanács körében merült volna fel, vagy ne itt tisztázódott volna úgy, hogy alapot adjon a megfelelő kormányzati intézkedésre.² Hogy csak a legfontosabbakat említsük, mindjárt kezdetben, még mint Könyvtári Albizottság a 2024/1952. sz. minisztertanácsi határozat előkészítésében működött közre. Pár év múlva egy még átfogóbb és alapvetőbb feladat: az 1956. évi 5. sz. tvr., az ún. „könyvtári törvény” előkészítésében és kidolgozásában vállalt és vitt vezető szerepet. Azóta kitűnt, hogy mindkettő alapvető jelentőségű volt. Mindkét jogszabály a hazai szocialista könyvtári, bibliográfiai és dokumentációs kultúra alapvetésének fejlődési tendenciáit, célkitűzéseit, szervezeti kereteit, tartalmi követelményeit és módszereit rögzítette. Ezek mellett a Tanács napirendjén szerepeltek olyan fontos kérdések, mint a könyvtárügy távlati fejlesztési tervei az egymást követő tervidőszakokra, a nemzeti könyvtár fejlesztésének kérdései, a közművelődési könyvtárak, a gyermek- és iskolai könyvtárak, a szakkönyvtárak legfőbb problémái, a könyvtári munkakörök megszervezése, a könyvtárosok képzése és szakképzése stb.

A Tanács működésének első szakaszában mintegy tíz éven át olyan szakmai központi szervek bizonyult, amely a szakterület legjobb munkatársainak együttes erőfeszítésével igyekezett megragadni és tisztázni a fejlődés időszerű problémáit. Tárgyilagosan meg kell állapítani, hogy hosszú időn át élen járt a megoldásra váró feladatok felismerésében, kidolgozásában és napirendre tűzésében. Egész tevékenysége erősen mozgalmi jellegű volt. A Tanács mint közösség a maga feladatkörében a szocialista forradalmi átalakulás szervének, sőt *műhelyének* bizonyult. Munkáját bátor kezdeményezőkedv, a szakterület szeretete és kölcsönös segítőkészség jellemezte. Tárgyalásait őszinte vitakészség, *nyílt véleménycsere* tette eredményessé. Nemcsak felismerte a könyvtárügy egységének, majd a könyvtári, bibliográfiai és dokumentációs kultúra egységének fontosságát, hanem elvileg és gyakorlatilag határozottan támogatta azt. Azon munkálkodott, hogy az egység világos elvi alapokon, korszerű felépítésben meg is valósuljon. Csak ilyen szemlélet és módszerek alkalmazásával jöhetett létre könyvtáraink korszerű *országos rendszere*, amely ma már elvszerű feladat- és munkamegosztás alapján egyetlen művelődési és tájékoztatási egységbe foglalja össze könyvtári, bibliográfiai és dokumentációs kultúránk egészét. Ez *világviszonylatban* is kiemelkedő eredmény, amelynek az előnyei még nem is mutatkoztak meg a maguk teljességében, hiszen a fejlődés e folyamata még nem bontakozott ki egészen, így a hatása sem érvényesülhetett a benne rejlő összes lehetőségeknek megfelelően.

De a Tanács nemcsak befelé: a könyvtár, bibliográfia és dokumentáció belső világában érzekelte és tisztázta — lényegében helyesen — a jelentkező problémákat. Mindig szemmel tartotta az ország szocialista fejlődésének előrehaladását is. Sőt — Szabó Ervin példája nyomán — ezt tekintette alapvetőnek. A rábízott szü-

kebb szakterület elvi gondozását az *új társadalmi szükségletek* követelményei szerint végezte. Ez az oka és magyarázata, hogy általában mind a problémák felvetését, mind pedig az ezekre adott válaszokat, javaslatokat az idő legnagyobb részét igazolta. Fontos szerepe volt a Tanácsnak abban is, hogy szocialista könyvtári, bibliográfiai és dokumentációs kultúránk követhette és szolgálhatta szocialista társadalmunk objektív fejlődési folyamatait, mégpedig számottevő töresek, kitérők vagy zsákutcák nélkül, lényegében *egyenes vonalban* és csaknem egyenletesen gyorsuló ütemben.

2. Nehézségek az utóbbi években

Az utóbbi két-három évben azonban egyre több jel mutatott arra, hogy a Tanács munkája nem olyan, mint régebben. Csökkent a kezdeményező kedv. A fejlődés *új problémái* ritkábban kerülnek kidolgozásra és megtárgyalásra. Különösen a közművelődési könyvtárak és a szakkönyvtárak új kérdéseire, valamint a dokumentációs munka országos közös problémáira nem irányul rá idejében a közfigyelem. Pedig ezek fejlődésünk legfrissebb területeit jelzik, s nagy hátrányok származhatnak abból, ha e területek felelősei kollektív segítség nélkül magukra maradnak gondjaikkal.

De nemcsak az időszerűvé érlelődő új kérdések felismerésében, hanem a *munkamódszerekben* is kedvezőtlen változások következtek be. Egy idő óta csökkent a nyílt, de fegyelmezett, a tárgyaló téma lényegét boncoló vitakészség is. A témák termékeny megtárgyalását nemegyszer szétfolyó, ellaposodó vita váltotta fel, amelyben nem ritkán hosszúra nyúlt, s a tárgyhoz alig kapcsolódó hozzászólások tették próbára a tanácstagság türelmét. Az ilyen rögtönzéseket, keveset mondó, hosszadalmas fejtegetéseket, vagy makacsul ismételt különvéleményeket semmilyen tanácskozásról nem lehet teljesen kiküszöbölni. Elszenvedésükért rendszerint kárpótolnak azok a hozzászólások, amelyek a téma mélyreható elemzését adják és a végső eredmények kialakításához segítséget nyújtanak. Ha azonban az ilyen megnyilvánulások túlságosan nagy helyet foglalnak el, veszélyeztetik a tanácskozás eredményességét, megnehezítik az eredmények kialakítását, mert némaságra kárhoztatják és elkedvetlenítik azokat, akik a téma jelentőségét jól érzékelik s még inkább azokat, akik számára nagy segítséget adna a várvavárt, elméletileg megalapozott s a gyakorlatban jól alkalmazható megoldás.

Nagyobb részt az ilyenféle hibákból fakadt az az elégedetlenség, amely a Tanácson belül is, kívül is érezhető volt, s amely szóban és írásban egyaránt megnyilvánult. A Tanács maga is látta a nehézségeket és úgy határozott, hogy tüzetesen megvizsgálja saját tevékenységét és megkísérli a hibák okainak felderítését, a feladataival és szervezetével kapcsolatos kérdések tisztázását, munkamódszereinek megjavítását. Erre annál is inkább jó alkalom kínálkozott, mert a Tanács.1962—64. évi tervidőszaka végéhez közeledett, és az utolsó hónapok egyébként is jó alkalmat teremtettek az alaposabb számvetésre, valamint a szükséges elvi, szervezeti és módszerbeli változások előkészítésére, illetve megtételére.

A tervidőszak beszámolójának előkészítésével kapcsolatos elemző munkálatok, valamint a Tanács és az elnökség ülésein folytatott tárgyalások azt is mutatták, hogy a Tanács működésében az elégedetlenséget keltő hibák valóban megvannak. Sőt az is kitűnt, hogy a közvetlenül érzékelhető nehézségek csak *felsőzíni tünetek*, mélyebb okokra vezethetők vissza és nem is mind az alkalmatlan munkamódszerekből erednek. Kisebb részben elvi jellegűek. Ilyenek például a Tanács funkciójával kapcsolatos eltérő felfogásokból adódó zavarok. Zömükben pedig a Tanács túlteljesedett szervezetében, túlzottan tagolt és nem mindig összeegyeztetett felépítésében, illetve aránytalan személyi összetételében és egyes nélkülözhetetlen működési feltételek (főfoglalkozású munkaerő, felszerelés, hitelkeret stb.) elégtelenségében leltek magyarázatukat. Az okok sokfélesége nyilvánvalóvá tette azt is, hogy az erőfeszítések sem korlátozódhatnak egyik vagy másik fajta hiba kiküszöbölésére. Ez csak tüneti kezelés lenne és csak látszat eredményekre vezetne. Az elvi nehézségek, továbbá a szervezési és módszerbeli hibák alapokait egyszerre és együttesen kell feltárni és megszüntetni, hogy lényeges javulás következze be. Ugyanakkor ezzel párhuzamosan gondoskodni kell a legszükségesebb működési feltételek biztosításáról is. Mielőbb és legalább olyan mértékben, hogy a könyvtári, bibliográfiai és dokumentációs kultúra dolgozóiban és barátaiban rejlő alkotó képességek és felkészültségek a mainál sokkal jobban mozgósíthatók legyenek a szakterület megoldásra váró új problémáinak kimunkálására.

3. A Tanács feladatköre

Az említett első kérdés a Tanács *feladatkörével* kapcsolatos. Mégpedig a funkció tartalmával, terjedelmével és jellegével függ össze. A kérdés megvitatása során háromféle álláspont került szembe egymással. Mindhárom másként értelmezi a Tanács feladatkörét. Meg kell azonban jegyezni: egyikük sem újkeletű. Ha nem is pontosan ebben a formában, lényegében mindegyik felmerült már az 1956. évi 5. sz. tvr. tervezetének tárgyalása során is.

A *hivatalos, jogi szabályozás* szerint a Tanács „szakmai tanácsadó testület”. Mégpedig a „könyvtárügy és dokumentáció országos szakfelügyeletét gyakorló művelődésügyi miniszter *szakmai tanácsadó testülete*, amely tevékenységével a hazai könyvtár- és bibliográfiaügy és a dokumentáció fejlesztését mozdítja elő”.³

Ezzel szemben egyes felfogások ennél jóval *bővebbre*, mások pedig jóval *szűkebbre* szeretnék szabni a Tanács feladatkörét. De sem a bővítő, sem a szűkítő szándék nem formálódott ki világosan, egyértelműen. Sőt a vélemények többnyire nem is konkrét megfogalmazásban, hanem csak közvetve, a Tanács munkájával szemben támasztott követelményekben jelentkeztek. Így a feladatkör bővítésére irányuló egyes elgondolások szerint kielégítő megoldás lenne, ha a Tanács a jelenleginél szélesebb hatáskört, nagyobb önállóságot kapna. Eszerint a Tanács ne csupán tanácskozó, kollektív szakmai véleményt formáló testület, hanem határozathozó kormányzati szerv legyen. Döntései kötelező érvényűek legyenek minden olyan szerve és intézményre, amelyet a határozat érint. De voltak, akik ennél is továbbmentek. Részben külföldi, részben más hazai szakterületek pl. a sport és testnevelés példájára a Tanács keretében egyesíthetőnek, sőt egyesítendőnek vélték az előbbi, széles körű tanácsai és kormányzati szintű igazgatási feladatokat. Kétségtelen, hogy ezzel a könyvtárügy, a bibliográfiai és dokumentációs munka az *önigazgatás* jóval nagyobb lehetőségeihez jutna. De nem szabad szem elől téveszteni azt sem, hogy ugyanakkor elkerülhetetlenül meglátnának azok a kapcsolatok is, amelyek könyvtári rendszerünk egyes intézményeit ma az ellátandó területekhez fűzik.

A feladat és munkakör kiszélesítését célzó elgondolásokkal és törekvésekkel homlokegyenest szemben állanak azok a vélemények, amelyek a Tanács feladatkörét a mainál is *szűkebbre* szeretnék vonni. Ezek szerint a Tanács ne legyen más csak tanácskozó testület. Olyan vitafórum, amely sokoldalúan megvilágítja a napi-rendre kívánczó új témákat, problémákat. De már a *következtetések levonása* sem feladata. Az a megfelelő kormányzati és más szervekre tartozik. Még kevésbé vállalhat igazgatási, ügyintézési feladatokat. Ez ellentmondana a Tanács alaptermészetének. A Tanács tehát akkor jár el helyesen, ha elhárít magától minden operatív tevékenységet.

Nem könnyű megtalálni e különböző lehetőségek között azt, ami a fejlődési fokán a legmegfelelőbb lehet. Az egyes megoldások nem is önmagukban adnak támpontokat a döntéshez. Önmagában mindegyiknek megvan a maga előnye és hátránya. A kérdést helyesen csak az döntheti el, hogy mai szocialista *társadalmunk fejlődésének általános szintjén*, az államigazgatás mai rendszerébe melyik megoldás illeszkedik be a legkedvezőbb hatásfokkal. Úgy, hogy az mind a társadalom életének ellátandó folyamatait a leghatékonyabban támogassa, mind pedig e szakterület számára a legtöbb előnnyel járjon, s ugyanakkor mindkét irányban a lehető legkevesebb hátrányt idézze elő.

A Tanács több szerve többször is megvitatta a feladatkör kérdéseit, és általánosságban az a vélemény alakult ki, hogy ez idő szerint az eddigi megoldás a legmegfelelőbb. Nem azért, mert az OKDT érvényben levő szervezeti és működési szabályzata is így fogalmazza meg. A jogszabály önmagában nem dönti el a kérdést. Azt meg lehet és meg is kell változtatni, ha az élet túlhaladt rajta. Azért kell megmaradni e megoldás mellett, mert a Tanács így értelmezett feladatköre éppen olyan tartalmú, terjedelmű és jellegű tevékenységekre ad lehetőséget, amire *jelenleg szükség van*. A szabályzat nem értelmezi szűken a Tanács feladatkörét, de nem is hárít rá olyan államigazgatási feladatokat, amelyeket — mint társadalmi testület — megfelelő hivatali apparátus nélkül amúgy sem tudna ellátni. A szabályzat világosan kimondja: „a Tanács a művelődésügyi miniszter felhívására, más hivatalos szervek felkérésére, vagy saját kezdeményezéséből véleményt mond és javaslatokat terjeszt elő a könyvtár- és bibliográfiaügy, valamint a dokumentáció országos jellegű és módszertani kérdéseiben”.³

A Tanács tehát amellett, hogy a művelődésügyi miniszter szakmai tanácsadó testülete, egyben *országos szakmai szerv* is, amely a könyvtári, bibliográfiai és dokumentációs kultúránk rendszerének egységét képviseli és gondozza, e szakterületek valamennyi főhatósága számára segítséget nyújt, és az országos jellegű elvi

és módszertani problémák elméleti kidolgozását végzi, valamint gyakorlati megvalósulását támogatja. Az igazi feladat tehát jelenleg nem a funkciók újrafogalmazásában, hanem a jól meghatározott feladatkör minél *eredményesebb betöltésében* van.

A Tanács feladatkörének elemző vizsgálata még néhány fontos adottságra és tanulságra is figyelmeztet. Az egyik: a Tanács — mint a hazai könyvtári, bibliográfiai és dokumentációs kultúra *országos társadalmi szerve* — létével és tevékenységével már eddig is igazolta és elősegítette a szakterület egységét, és megvan az objektív alap arra, hogy ezt a jövőben még hatékonyabban szolgálhassa. A szakmai egység ugyanis nem csupán jól hangzó szólam, jószándékból fakadó, de megalapozatlan program. Alapja a szocialista társadalom objektív fejlődése, amely elengedhetetlenül megkívánja, hogy a társadalom könyvek és más kiadványok iránti, valamint bibliográfiai és dokumentációs szükségleteit az írásbeli közlés hazai rendszereinek könyvtári, bibliográfiai és dokumentációs intézményei és szolgáltatásai optimális mértékben kielégítsék. A társadalom életében bárhol, bármikor, bármily terjedelemben és szinten jelentkező effajta szükségletek kielégítése pedig csak úgy valósítható meg optimális mértékben, ha az ilyen jellegű kollektív szolgáltatásokat *egyetlen országos rendszer* keretében biztosítjuk. Olyan rendszerben, amely átfogó feladat- és munkamegosztás alapján szakosított kisebb könyvtári rendszerek sorával teszi hozzáférhetővé a szükséges kiadványokat, közvetlenül vagy közvetítéssel, és teremt lehetőséget a kiadványok világában való rendszeres tájékozódásra ugyan-csak tervszerűen kialakított szakosított bibliográfiai és dokumentációs szolgáltatások rendszeri útján. Ez az egységes országos rendszer azonban nemcsak a szükségletek jobb felmérését és tervszerű kielégítését segíti elő, hanem a *szakmai önfejlesztés* egyik fő erőforrása is. Együttes erőfeszítéssel, kölcsönös támogatással jóval eredményesebben lehet elvileg kidolgozni és a gyakorlatban megvalósítani a szakterület sajátos kérdéseit is, mintha a könyvtárügy, a bibliográfia vagy a dokumentáció külön-külön lát hozzá, illetve, ha az egyes könyvtár típusok vagy könyvtárak, bibliográfiai vagy dokumentációs szervek egymagukban birkóznak meg velük. A szakterület egysége tehát a valóságban *jól* megalapozott. Alapja legelső helyen a társadalmi szükségletek komplex kielégítésének a követelménye, de megalapozzák a szakmai önfejlesztés nagyobb lehetőségei és kívánalmi is. A kettő együtt nagy lehetőségeket rejt magában, ennek felhasználása odaadó figyelmet és munkát érdemel.

Ugyanakkor azonban nem szabad az egység bővületébe esni és a szakterületet a társadalom életének egészéből kiszakítani, valami sajátos, külön világtérrel felfogni. Nem kétséges, hogy könyvtári hálózataink, bibliográfiai és dokumentációs szolgáltatásaink létrehívói a társadalom sajátos szükségletei. Ezek kielégítése is csak akkor lehet valóban hatékony, ha az intézmények maguk is szervesen beépülnek azokba az életfolyamatokba, amelyeknek az ellátására hivatottak. A szakmai egység és az életközelség, a valóság adott tartományaihoz való tartozás tehát egyformán alapvető adottság. Olyan két alaptényező, amelyek közül egyik sem kerülhet túlsúlyba. Arányos érvényesülésüktől függ az egész rendszer természetes egyensúlya. Ezek a sajátos adottságok az egész rendszer felépítését és működési módját — s ezen belül a Tanács feladatkörének a kialakítását is — szükségképpen meghatározzák.

Itt kell megjegyezni azt is, hogy a Tanács feladatkörének kialakítását szükségképpen befolyásolja könyvtári rendszerünk más központi szerveinek a feladatköre és tevékenysége is. Éppen ezért elengedhetetlennek látszik, hogy ezek a központi szervek mielőbb megbeszéléseket folytassanak feladataik és munkájuk elhatárolásáról, nehogy valamely feladattal párhuzamosan is foglalkozzanak, mások pedig gazdátlanul maradjanak. Itt az OKDT, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtártörténeti, Bibliográfiai és Dokumentációs munkabizottsága, a Szabó Ervin Kör, a Közalkalmazottak Szakszervezetének könyvtári bizottsága, az Országos Népművelési Tanács, valamint a Népművelési Intézet elvszerű feladat- és munkamegosztását kell újból elvégezni, valamint tervszerű együttműködését kell biztosítani.

4. Szervezet és működés

A szervezet és működés hibái szembetűnőbbek, mint a feladatkörrel kapcsolatos problémák. Ez természetes is, hiszen ezek a gyakorlatban közvetlenebbül és erősebben érzetik hátrányos hatásukat. Több tekintetben is nehézséget okozott a szervezet néhány ellentmondása, egyes működési feltételek elégtelensége, a munkamódszerek már említett torzulása stb.

Az *ellentmondások* egyike abból adódott, hogy a Tanács szervezete nem mindenben arányosan és nem is mindig a feladatok követelményei szerint alakult. A szakbizottságok száma előbb 12 volt, később 15 lett. Ezen kívül még jó néhány munkabizottság is létrejött. A Tanács szakbizottságaiban a tagok száma 250, az összes tanácsi szervezetben pedig 350 körül volt. A feladatok decentralizálása tehát megtörtént.⁴ A munkába a szakemberek százai kapcsolódtak be. Ugyanakkor a Tanács központi apparátusa, a titkárság szinte semmit sem fejlődött. Már pedig fejletlen központi apparátussal nem lehetett ilyen hatalmas szervezet munkáját eredményesen összefogni és irányítani. Kellő központi szervező, mozgósító erő híján nem érvényesülhetett eléggé az a sokféle tudás és tapasztalat, érdeklődés és munkakészség, ami pedig a tagságban adott volt. De ellentmondásokra vezetett az is, hogy *a feladatok és a szervezet jellege* nem mindig volt összhangban egymással. Állandó jellegű szak- és munkabizottságok alakultak olyan feladatokra is, amelyek egyszerűek voltak. Kidolgozásuk vagy megoldásuk után jórészt formálissá vált a szóban forgó bizottság léte.

Nehézségek származtak abból is, hogy a Tanács egyes szerveinek *feladatköre nem határolódott* el világosan. Az elnökség és a tanácsülés jobbára ugyanolyan kérdésekkel foglalkozott. A személyi összetételük is közel azonos volt. A Tanács és a szakbizottságok munkája lazán kapcsolódott egymáshoz, és ez a kapcsolat is gyakran esetleges volt. Ráadásul az egyes szervezetek személyi *összetétele* sem mindenben felelt meg a kívánalmaknak. Az elnökség létszáma túl nagy volt ahhoz, hogy a munkát közvetlenül irányíthassa. A Tanácsban viszont nem minden terület kapott jelentőségével arányos képviselőt. A közművelődési könyvtárügy, a szakkönyvtárügy és a dokumentáció nem volt kellően képviselve. Egyes szakbizottságok létszáma időközben túlságosan felduzzadt, munkaképessége viszont érezhetően csökkent. Végül a működés *anyagi és személyi feltételei* sem álltak mindig arányban a feladatokkal. A Tanács kinötte a korábban megállapított, akkor elégséges pénzügyi és személyi kereteket. A referátumok alaposabb előkészítésére, az eredményes közreműködők jutalmazására, a kiadványok megjelentetésére az eddiginél jobb anyagi alátámasztásra van szükség. A titkársági teendők ellátását hathatósabban kell biztosítani, személyiek és dologiak terén egyaránt.

A Tanács és az elnökség több ízben is behatóan megvitatta a felmerült problémákat. Az a vélemény alakult ki, hogy a szervezetben és működésben jelentkező ellentmondásokat, nehézségeket mielőbb meg kell szüntetni. Egyrészt a túlzott differenciálódás ésszerű mérséklésével, másrészt az egyes szervezeti formák működési feltételeinek jobb biztosításával kellő egyensúlyt kell teremteni. Mielőbb el kell érni, hogy a Tanács *szűkebb, de szilárdabb* szervezeti keretekben, kisebb, de intenzívebben tevékenykedő testületekben, az eddiginél jobb hatásfokkal végezze a feladatokat. Egyben azt is biztosítani kell, hogy a Tanács és szervei csak a valóban fontos, országos jelentőségű elvi és módszertani kérdésekkel foglalkozzanak. A legfontosabb problémákat pedig konferenciák, ankétok keretében széles körben az érdekelt szakterületek munkatársainak bevonásával is meg kell vitatni. E célok megvalósítását a következőkkel kell elősegíteni:

A nagylétszámú *elnökség* helyett kislétszámú ügyvezető elnökséget kell alakítani. Az ügyvezető elnökség tagjai: az elnök, az alelnökök, a titkár, a könyvtárosztály és a KMK vezetője. Feladata a Tanács munkájának irányítása, az eredmények értékelése, a javaslatok végső megformálása. Munkájába szükség esetén bevonja annak a szakterületnek képviselőit is, amelyet a napirenden levő téma különösen érint. Így e szűkebb körben remélhetőleg mindig biztosítani lehet az eredményes tárgyalóképességet és a kellő szakszerűséget is. (Megjegyzem, hogy az elnökség átszervezése időközben megtörtént.)

A *Tanács* jobb működését az alábbiak hivatottak elősegíteni. Legelőször is a tagságot ki kell egészíteni a ma nem, vagy elégtelenül képviselt hálózatok képviselőivel. Különösen meg kell erősíteni a közművelődési és a szakkönyvtárak képviselőit. Az új tanács tagok kinevezése meg is valósult. Tekintettel azonban arra, hogy a tagság viszonylag nagylétszámú, és nem is mindenkit érdekel egyformán minden napirendre kerülő problémakör, a Tanács csak ritkán, csak az egyetemes jellegű témák megtárgyalására tart *teljes üléseket*, amikor egésznapos vagy többnapos ülés keretében alakítja ki állásfoglalását. Egyébként munkáját általában *tagozatokban* végzi. A tagozat a teljes ülés szintjén és helyett jár el olyan részjellegű kérdésekben, amelyek országos jelentőségűek, de a könyvtári rendszernek csak valamely főterületét érintik. Ezeknek megfelelően három tagozat alakítása látszott szükségesnek, és pedig 1. *a tudományos és szakkönyvtári* tagozat, 2. *a közművelődési könyvtári* tagozat, 3. *a dokumentációs és bibliográfiai* tagozat. A Tanács tagjai az egyes tagozatokban munkakörüknek, érdeklődésüknek, szaktudásuknak

megfelelően vesznek részt. Természetesen a tanácstagok esetenként vagy állandóan bármelyik tagozat munkájába bekapcsolódhatnak. Ez a megoldás lehetővé teszi, hogy az egyes témákról szűkebb körben, alaposabb vita alakuljon ki. Az egyes tanácstagok elfoglaltsága csökkenjen. Ki-ki csak az őt érdeklő témák megvitatásában, de abban aztán annál intenzívebben vegyen részt. De legalább ennyire előnyösnek, sőt sokat ígérőnek látszik az a lehetőség is, hogy egy-egy tagozat a rábízott fő területek problémáit funkcionális egységben tárgyalhatja meg. Így az egyes témák nem önmagukban, hanem egy-egy intézménytípus, ill. szolgáltatási ág egész folyamatába beágyazva kerülhetnek mérlegelésre.

A *szakbizottságok* közül ez idő szerint azok működnek tovább, amelyeknek feladatukra általános jellegű, a könyvtárak főbb típusai szerint nem, vagy még nem eléggé differenciálódott, s amelyeknek országosan egységes gondozása kívánatos. A következő szakbizottságok működése látszott szükségesnek: 1. *könyvtár-igazgatási*, 2. *könyvtárépítési*, 3. *osztályozási*, 4. *könyvtártudományi és kiadványi* és 5. *képzési és továbbképzési* szakbizottság. Egyelőre nyitott kérdés maradt, hogy a *bibliográfiai* szakbizottság és a *dokumentációs* szakbizottság folytassa-e működését, s ha igen, milyen feladatkörrel és milyen személyi összetételben. Lehetséges az is, hogy a továbbiakban szükségesnek mutatkozik valamelyik más szakbizottság további működése is, vagy esetleg valamely újonnan jelentkező feladatkör ellátására új szakbizottságot kell felállítani. Ugyanez vonatkozik a *munkabizottságokra* is. Azzal a különbséggel, hogy a munkabizottságokat nem állandó jelleggel, hanem egy-egy adott feladat elvégzésére célszerű létrehozni.

A Tanács *munkamódszereit* bizonyos mértékig már a szervezet megújítása is meghatározza. Az új szervezeti keretekben a jövőben remélhetőleg a munka eleve nebbé, intenzívebbé válik. Új körülmények között, új célok és feladatok ellátására az érdeklődés, a kezdeményező kedv újból jelentkezik és a közös erőfeszítések új eredményei meggyorsítják az egész szakterület további fejlődését. Természetesen ezt nemcsak remélni és várni kell, hanem intézményesen segíteni is.

Ennek alapja a Tanács 1965/66. évi munkaterve, amely könyvtári rendszerünk legfontosabb problémáit foglalja magában; közülük ötöt a Tanács teljes ülése, hetet pedig a tagozatok vitatnak meg.

A Tanács teljes ülésére kerülő témák

1. A közművelődési könyvtárügy új ötéves terve,
2. A tudományos és szakkönyvtárak új ötéves terve,
3. A könyvtári szaksajtó elemzése,
4. A magyar könyvtárügy személyi ellátottsága,
5. A magyar könyvtárügy nemzetközi kapcsolatai.

A tudományos és szakkönyvtári tagozat témái

1. A vidék szakkönyvtári ellátásának megjavítása regionális könyvtárközi együttműködés szervezésével,
2. Vállalati szakkönyvtári minimumok,
3. A gyűjtőkori kódex munkálatai.

A közművelődési könyvtári tagozat témái

1. A szakszervezeti és a tanácsi könyvtárak együttműködése,
2. A közművelődési könyvtárak helyismereti tevékenysége.

A dokumentációs és bibliográfiai tagozat témái

1. Az OKDT feladatai a dokumentáció fejlesztése terén és együttműködése a szakmai dokumentációs bizottságokkal,
2. A gödöllői bibliográfiai konferencia határozatainak megvalósítása.

Minden valószínűség szerint eredményesebb lesz a munka, ha a referátumokat kisebb-nagyobb *munkaközösségek* készítik elő, s ha ezek kidolgozását pénzügyileg jobban alá tudjuk támasztani. Megélénkítheti és termékenyebbé teheti a Tanács munkáját egy-egy országos konferencia vagy ankét is az időszerű, legfontosabb problémakörökről. Kétszeresen is elmélyítheti az egész tevékenység társadalmi hatását, ha sikerül a könyvtártudományi kutatási programot továbbfejleszteni és a tanácsi publikációk számát, terjedelmét és színvonalát emelni. Osztönözheti a szak-

kutatást és az alkotó munkán keresztül az önképzést. Ugyanakkor elméletileg alátámaszthatja, tehát tudatosabbá teheti a gyakorlatot is. A munka rendszeresebbé tételét előbbre viheti az is, hogy a Tanácsnak a múlt év óta már *főfoglalkozású titkára* van.

A tapasztalat mutatja majd meg, hogy a Tanács működésének értékelése mennyire volt helytálló, ezt a feladatkört, szervezetet, munkamódszereket mennyire igazolja a fejlődés menete. A kérdéskör megvizsgálása mindenesetre időszerű és az eredmények közzététele közérdekű volt. Nemcsak azért, mert a Tanács munkáját a szakterület dolgozói figyelemmel kísérik, eredményeit elismerik, hibáit felróják, hanem azért is, mert *könyvtári rendszerünk társadalmasításának problémái* itt érzékelhetők a legvilágosabban. Az itteni jó vagy rossz tapasztalatok, sikeres vagy sikertelen megoldások részben vagy egészben tanulságosak lehetnek másutt is, különösen a helyi (megyei, járási, városi) könyvtári bizottságok és hálózati könyvtári tanácsok munkájában. Ami itt a feladatkörrel, szervezettel és munkamódszerekkel kapcsolatban felmerült, az valamilyen formában e bizottságokkal összefüggésben is jelentkezik. Az itteni tapasztalatok és elgondolások részben vagy egészben ott is hasznosíthatók lehetnek.

Kovács Máté

JEGYZETEK:

¹ Megalakult a Könyvtári Tanács. = A Könyvtáros. 1953. 4. sz. 23. l.

² A Tanács üléseiről beszámol a Könyvtáros 1957-től kezdődően. A tájékoztatások nem teljesek, nem minden ülésről és nem minden témáról tesznek említést.

³ Az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács szervezeti és működési szabályzata. Bp. 1962. 4. l.

⁴ Haraszthy Gyula: Az Országos Könyvtárügyi Tanács és a magyar könyvtárügy időszerű kérdései. = Magyar Könyvszemle. 1957. 4. sz. 311–324. l.

ÍGY VOLT—*Baranyában*—ÍGY VAN

Idézetek a pécsi könyvtári híradókból

1955

1965

ÚJPETRE

Ez nem gombatelep, ez csak az újpetrei népkönyvtár. A kétéves elhanyagoltságban a mennyezetet, a falon tenyérnyi gombák nőttek. Az új könyvtáros vállalja, hogy ezt megszünteti, de kérünk hivatalos segítséget a gombák áttelepítéséhez!

Tiszta, jól felszerelt könyvtárhelyiség, szabadpolcos kölcsönzés. 1651 kötet a könyvvállomány, 195 olvasónak 3887 kötet könyvet kölcsönöztek.

BICSÉRD

Az ígéret földje nem Véménd, hanem Bicsérd. Véménden ugyanis nem ígérnek semmit. Bicsérden azonban annál többet. Így érdekes eredményre jutottak: Bicsérden van olvasó, de nincs helyiség. Véménden van helyiség, de nincs olvasó.

Üzenet Bicsérdre: a lomtár nem könyvtár.

1961-ben tanácsi kezelésbe került a bicsérdi könyvtár. Ma a járás legjobban működő könyvtárai közé tartozik. A nagy forgalomra való tekintettel a művelődési otthon melletti nagy helyiségbe költöztették, szabadpolcos kölcsönzővé alakították át. A könyvvállomány 300 kötetről 1041 kötetre emelkedett, 229 olvasó 2888 kötet könyvet kölcsönözött.

SZEMELY

A könyvtáros vállalta, hogy az olvasók számát 110%-kal emeli. Most azért vagyunk zavarban, mert nem tudjuk, hogy 5-nek mennyi a 110%-a?

A könyvtáros magánlakásából a könyvek az új művelődési otthonba kerültek. A lakosság 20%-a beiratkozott olvasó. A könyvtárost jó munkájáért a községi tanács VB dicséretben részesítette.

KOZÁRMISLENY

A könyvtár az iskolában van elhelyezve. Alig 5—10 olvasója van. A könyvtárkezelés csak olyan tessék-lássék munka. A községben igen sok a lehetőség, de a községi tanács nem törődik a könyvtárüggyel.

Az újonnan felépült művelődési otthonban kaptak helyet a könyvek. A községi tanács a könyvtár munkáját figyelemmel kíséri és anyagi segítséget is ad. Az olvasók száma az 1964. év végén 160 fő volt, a kölcsönzött kötetek száma 2678.

MAGYARSARLÓS

A hivatalsegéd szoba-konyhás, elhanyagolt lakásán van a könyvtár. Sem a községi tanács, sem a pedagógus nem ad segítséget. Kölcsönöz, ahogy tud. Segítség vár!

Magyarsarlóson máig sem változott soha a helyzet. A könyvtár a tanács irodájába került, s a hivatalsegéd, aki igen lelkes könyvtáros, a 486 lélekszámú községben 61 olvasót toborzott, 789 kötet könyvet kölcsönzött ki. A községi tanács könyvszokrényt, helyiséget ígért. Mi is, a könyvtáros is türelmetlenül várjuk az ígéret teljesítését, hogy a könyvek a szokrény tetejéről könyvszokrénybe kerüljenek.

SZÓKÉD

A járás első különálló helyiséggel rendelkező könyvtára Szókéde. Könyvtáros: Vándor János. A könyvtár helyisége tiszta, jól felszerelt. Minden, ami itt található, a saját munkája. Mindent maga csinált meg, vagy harcolt ki. Csinosság, könyvszeretet, rend, találékonyság, ez jellemzi munkáját... A könyvtár 500 Ft pénzzutalmat kapott és a névadó ünnepségen megkapta a „II. Rákóczi Ferenc” könyvtár elnevezést. A könyvtáros miniszteri dicséretben és 250 Ft jutalomban részesült.

Vándor János könyvtáros ma is rendületlenül harcosa a kulturális forradalomnak. Míg 1955-ben a könyvtár téli fűtéséről úgy gondoskodott, hogy összegallyat vágott, ma a községi tanács költségvetésében biztosítja a tüzelőt. Az 559 lakosú községben a könyvvállomány 1370 kötet. 102 olvasónak 1342 kötet könyvet kölcsönzött ki.

POGÁNY

Zöld Jánosné könyvtáros, könyvtári kiskörzet vezető 1955. II. hóban összesítő jelentésében így ír: „A könyvtár a könyvtáros lakásán van. A tanácstól semmi segítséget nem kap. A kultúrteremnek se ajtaja, se ablaka, így a könyvtárat nem lehet ott elhelyezni!”

Az újonnan átalakított művelődési otthonban kapott helyet a könyvtár, amely 1964-ben tanácsi kezelésbe került. 1964-ben a 741 lakosú községben 94 fő volt a beiratkozott olvasó.

PÉCSUDVARD

A könyvszokrény feltörve, könyvtáros nincs. A felelősséget senki nem vállalja. A községi tanács semmi segítséget nem ad a könyvtár rendbehozására. A művelődési terem és a könyvtár helyisége olyan piszkos, hogy 10 év előtti cigánytanynának képzeli a belépő. A könyvszokrény belseje pedig azt a benyomást kelti, mintha egy szélvihar sepert volna el mellette. Így látják jónak Pécsudvardon a művelődési munkát?

A könyvtár a művelődési otthonban barátságos, szépen berendezett különálló helyiségben van elhelyezve. A községi tanács és a tömegszervezetek vezetői minden segítséget megadnak, olvasókat toboroznak, biztosítják a tárgyi feltételeket a könyvtár jó működéséhez. A 713 lélekszámú községben 104 fő a beiratkozott olvasó és 1779 kötet könyvet kölcsönöztek ki.

LOTTHÁRD

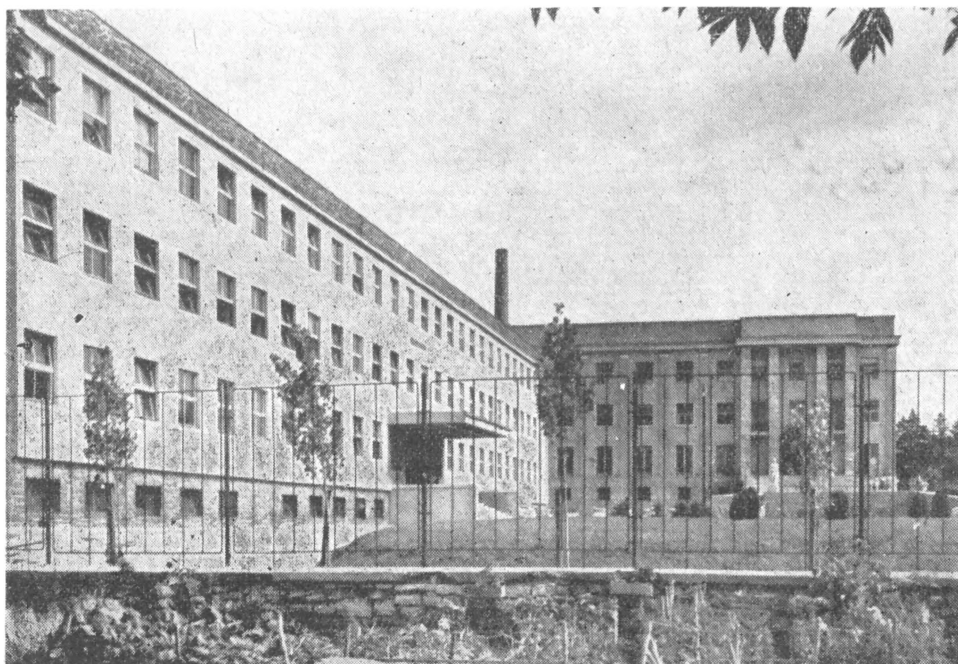
„...Értékes, gyönyörű könyvek gazdátlanul hevernek a tanácsiroda legeldugottabb sarkában, ahol az olvasók nem férhetnek hozzájuk. Az ifjúság szeretne olvasni, de nincs senki a tanácsnál, vagy a nevelők között, aki ezt észrevenné, és elvállalná a könyvtár vezetését. Lotthárdon rendet kell teremteni!”

Bán Margit könyvtáros az általános iskola elvégzése után vette át a könyvtárat. Ma érettségire készül. A lakosság 20%-át szervezte be olvasónak. A községi tanács berendezést vásárolt és a művelődési otthonban helyezte el a könyvtárat.

A műszaki könyvtárhálózatok együttműködése

Az ország négy műszaki egyetemének könyvtárait egybefogó műszaki felsőoktatási hálózatból egy évvel ezelőtt a miskolci egyetemi könyvtár kivált, és külön hálózatá alakult. Ennek megfelelően a műszaki egyetemi könyvtárak két hálózatba tömörülnek: a műszaki felsőoktatási könyvtári hálózatba, amelynek központja a *Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára*, illetve a *miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem* könyvtári hálózatába. Azonban a két egyetemi könyvtár intézményes szétválasztása az eddig folytatott tervszerű együttműködést nem érintette, csupán formáját változtatta meg. A két hálózati központ 1964. március 26-án szerződést kötött kapcsolatuk

elmélyítésére és együttműködésük körének kiszélesítésére. Nem sokkal később, 1964. szeptember 16-án pedig a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára és az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ, a műszaki termelési hálózat központja irt alá megállapodást a műszaki felsőoktatási és a műszaki termelési könyvtárhálózat együttműködéséről. A szerződések a könyvtári munka főbb területein meghatározzák az együttműködést és a tevékenység összehangolását az állománygyarapításban, a feldolgozásban, az olvasószolgálati, valamint a tudományos tájékoztatási és dokumentációs kérdésekben, továbbá a hálózati és módszertani munkában. A szer-

A veszprémi Vegyipari Egyetem (II. emeletén a könyvtárral)

ződés teljes szövegét a két hálózati központ módszertani folyóiratai (*Műszaki Egyetemi Könyvtáros* 1964. évi 2. sz., illetve *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás* 1964. évi 8. sz.) közölték.

Szakirodalmi kutatási gyakorlatok

Az együttműködés biztosítására a hálózatok vezetői, illetve képviselői rendszeresen részt vesznek a műszaki felsőoktatási könyvtári tanács ülésein, ahol esetenként megtárgyalják a szerződés teljesítését és a felmerült problémákat. Például a Miskolcon 1965. március 30-án megtartott hálózatközi tanácskozáson a három műszaki könyvtárhálózat oly fontos kérdést tárgyalt meg és döntött el, mint a szakirodalmi kutatási ismeretek oktatása az egyetemi hallgatók számára.

Ismeretes, hogy ezzel a kérdéssel világszerte foglalkoznak, de a követendő gyakorlatra vonatkozólag mind ez ideig nem alakult ki közös álláspont. A probléma időszűrőségére vall, hogy a Műszaki Egyetemi Könyvtárak Nemzetközi Szövetsége, az IATUL (International Association of Technical University Libraries) is központi témaként szerepelteti az 1965. évben rendezendő konferenciáján. A szövetség felkérte tagjait, hogy az e tárgyban szerzett tapasztalataikat közöljék.

A *Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára* a szerves kémia tanszék közreműködésével 1958 óta rendszeresen megszervezi a III. éves vegyészhallgatók csoportos irodalomkutatási gyakorlatát. A hallgatók a tanszék laboratóriumi óraszámából 8 órát a könyvtárban töltenek az irodalomkutatásba való bevezetéssel, majd ennek az időnek kb. kétszeresét a részükre kiszabott egyéni feladatok megoldására fordítják. Az elvégzett munkáról készült kutatási jelentéseket a tanszék értékeli. A *Veszprémi Vegyipari Egyetemen* a IV. éves hallgatók technológiai oktatása keretében tanítják a szakirodalmi forrásismereteket. A képzés 4 elméleti és 4 gyakorlati órából áll; az elméletet a tanteremben adják elő, a gyakorlatokat a könyvtár olvasótermében végzik. Az oktatást Veszprémben is a könyvtár szervezi az ágazati tantárgyak óraszámának terhére. A felsőbb éveseken kívül az elsőéveseknek is tartanak tájékoztató előadásokat az egyetemi könyvtár használatáról, és írásos (nyomtatott) útmutatóval látják el őket.

A gyakorlati tapasztalatok, a különböző szaktárgyaknál felmerülő nehézségek és a könyvtárak személyi, illetve tárgyi adottságainak józan számbavétele után a műszaki egyetemi könyvtárhálózatok a hallgatók szakirodalmi oktatásá-

ban a következő minimális program teljesítésére vállalkoztak:

1. Az I. évfolyamos hallgatókat *tájékoztató előadásokon* ismertetik meg az egyetemi könyvtár használatával és a hallgatókat ellátják nyomtatott (írásos) tájékoztatóval.

2. A szakirodalmi forrásokról, a könyvtári és dokumentációs szolgáltatásokról *útmutatókat, segédkönyveket* szerkesztenek és bocsátanak a hallgatóság rendelkezésére. (A miskolciak megjelentették az *Útmutató a kohászati és bányászati irodalomhoz* c. kiadványukat, a műegyetemi könyvtár pedig már szerkeszti a vegyész, gépész, mérnök szakos hallgatók részére készülő hasonló kalauzokat.)

3. A *gyakorlatokat* kísérleti jelleggel folytatják, és az egyes tudományterületekben szerzett tapasztalataikat kicserélésével menet közben változtatják munka- és oktatási módszereiket.

Számadatok az együttműködésről

A két műszaki egyetemi könyvtárhálózat közötti szerződés megkötésének első évfordulóján sor került a vállalt kötelezettségek teljesítésének vizsgálatára. Mindkét fél hasznosnak és gyümölcsözőnek ítélte a megállapodást. Az együttműködés részleteit néhány számadattal szemléltetjük: a budapesti Műszaki Egyetem a miskolci egyetem részére 1964-ben 126 000 devizaforint értékben 1044 művet és 110 000 devizaforintért 602 folyóiratot rendelt. A tárgyidőszakban kiadott 12 sokszorosított jegyzék kb. 5800 főlös könyv- és folyóiratokét adatait tartalmazza. A könyvtárközi kölcsönzésben a miskolci egyetem részére kért 169 kötet könyvből a műegyetem 102-t megküldött. A kéziratként elkészített bibliográfiákból a műegyetem 25 jegyzéken 1515 tételt küldött, a miskolci könyvtár 2 bibliográfiájában 147 tétel szerepelt. A műegyetem két fontos kiadványának, a „Felsőoktatási Szakirodalmi Tájékoztató” c. referálólapnak és a „Magyar műszaki egyetemeken elfogadott doktori disszertációk jegyzéke 1958—1963.” c. kiadványának a szerkesztésében a miskolci egyetem is hatékonyan közreműködött. A személyes baráti kapcsolatokat elmélyítette, hogy a két egyetemi könyvtár 30 munkatársa látogatta meg egymást, és az azonos munkakörök módszereit a helyszínen tanulmányozta. A közös működési irányelvek kialakításához az évi beszámolókat, jelentéseket, munkaterveket rendszeresen küldik, és kiadványaikból elsőként egymás igényeit elégítik ki. A közeljövő együttműködési feladataiból említést érdemelnek a selmeci eredetű, műemlékjellegű műszaki könyvtár feldolgozása-

Budapesti műszaki könyvtárosok a miskolci egyetem előtt

nak befejezéséhez nyújtott nagyszabású támogatás, továbbá az új miskolci könyvtárépület tervezéséhez és a könyvtári funkciórendszer (pl. katalógushálózat) kialakításához adott segítség.

Bár a műszaki *felsőoktatási* és a műszaki *termelési* hálózatok együttműködési szerződésének aláírása óta rövid idő telt el, mégis megállapítható, hogy az ország két legnagyobb műszaki szakkönyvtára között megindult közeledés egyre eredményesebb, és ez kihat valamennyi munkaterületre. Így például az állománygyarapítás összehangolásához, egyeztetéséhez lényegében tisztázták a két intézmény gyűjtőköri kérdéseit. Hasznos tapasztalatuk, hogy a két nagykönyvtár devizaigényes könyvrendeléseiben az átfedések nem érik el a 20%-ot. A párhuzamos beszerzések elkerülése céljából egyeztettek *előszerezeményszerzési forrásaikat* is. Az újonnan megjelenő folyóiratok megrendelése előtt megállapodtak abban, hogy ki illetékes, vagy ki köteles a kérdéses folyóirat előfizetésére. Konkrét döntés született például a „Science Citation Index” tárgyában, amelyet 1964-re a műegyetem is megrendelt, de 1965-re e rendelésről lemondott.

Eredményes a két intézmény tudományos tájékoztató munkájának az összehangolása is. Az Országos Műszaki

Könyvtár 80 írásban készült *bibliográfia* másolatot küldött kb. 5200 adattal, amit a műegyetemi könyvtár 940 tételből álló 14 bibliográfiával viszonzott. Nagy hasznát veszi az OMKDK-tól kért és kapott *témafigyelő* és *figyelőkarton-szolgáltatás* anyagának is. A kiadványcserén felül az OMKDK elkészítette a műegyetemi könyvtár kiadványának borítófedelét, a jövőben pedig sokszorosítóüzemében jelenik meg néhány publikációja is.

A két intézmény módszertani együttműködése sikeresen alakul. Az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ 20 munkatársa kereste fel tapasztalatcsere céljából a társintézmény könyvtárát, a műegyetemi könyvtár módszertani előadói pedig az OMKDK *perem- és vizuális lyukkártyanyilvántartásait* tanulmányozták. Az együttműködési szerződésben vállalt kötelezettségek egyik kézzelfogható eredménye a katalóguscédulák sokszorosítása a műszaki termelési hálózat könyvtárai részére a műegyetemi könyvtár adrémalemeztárának felhasználásával. Ennek során a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára a Láng Gépgyár műszaki könyvtárának 4100, a Fémipari Kutató Intézetnek pedig 21 000 darab betűrendes és szakkatalógus cédulát készített külön munkában.

Dr. Móra László

Központi segítség a katalógusok szerkesztéséhez Pest megyében

Pest megyében már régi hagyományai vannak a területen folyó feldolgozó munka segítségének. A megyei könyvtár különleges helyzetéből — tudniillik a helyi kölcsönzés megszűntetéséből — kifolyólag azonban a feldolgozó csoport csak névleges volt, csupán egy emberből állt.

A szakmai ismeretek hiánya, s a sok egyéb munka (kölcsönzés, tanácsi kezelésbe adás stb.) miatt eleinte nem volt túlságosan népszerű a katalóguskészítés a megyei hálózat könyvtárosainak körében. A megyei könyvtáron belül is sok ellenállást kellett leküzdeni, s több visszaesés jellemezte a munkát. A megyei könyvtár háromszor költözködött, s a letéti anyag átletározása is nagy munkával, 80 000 tétel törlésével járt.

A feldolgozó munka végső célja a hálózat katalógusainak elkészítése volt. Ezt azonban meg kellett előznie a leltárak rendbeszedésének. Különösen a csoportos leltárak vezetésében uralkodott az ahány ház, annyi szokás elve. Az egységet a csoportos leltárkönyv vezetésének útmutatójával és a személyes tanítással valósítottuk meg. Ezután kerülhetett sor a katalógusok készítésére, mégpedig két ütemben: az első szakasz 1957-től 1959 végéig tartott, s ez idő alatt előkészítő munkákkal foglalkoztunk. A másodikat, az 1959 decemberétől 1966 végéig tartó időszakot a cédulasokszorosítás és a katalógusok szerkesztése jellemzi.

Az első szakaszban, 1957—1959 között a megyei könyvtár kidolgozta a katalógusok tervét. A járási és városi könyvtárak részére a két alapkatalógust (betűrendes és szakkatalógust), rajtuk kívül pedig sorozati, ifjúsági betűrendes katalógust és raktári kartotékokat tervezett. Ifjúsági szakkatalógus azért nem készült, mivel az ETO szerinti szakkatalógus nem bizonyult megfelelőnek gyermekek számára. (De a megyei könyvtár minden esetben féltetette a szükséges cédulaanyagot a későbbi szerkesztéshez.) Három községi könyvtár (Dunaharaszti, Nagymaros, Pilisvörösvár) már az induláskor a járási könyvtárak számára előírt katalógusokat kezdte szerkeszteni.

A cédularendelést az új szerzemények esetében igen fontos kérdésnek tekintette a megyei könyvtár, s az első időben minden megrendelőjegyzéket bekért, hogy ellenőrizze a cédularendeléseket, és ha szükséges, kijavíthassa a hibákat.

A könyvtárak munkáját pedig úgy segítette, hogy továbbképzésének keretén belül tanította meg a könyvtárosok nagy részét a címléírasi és osztályozási alapismeretekre, a katalógusok szerkesztésére. Ezekkel a témákkal kapcsolatban sokszorosított szakirodalmat is kiadott. Majd az egyes munkafázisok bevezetésére a helyszínen tanította meg a könyvtárosokat.

A helyszíni munka állományellenőrzéssel kezdődött, s ez raktári kartoték készítésével volt egybekapcsolva. Előzőleg minden könyvtár összegyűjtötte, betűrendezte az összes céduláit, s ebből a betűrendből emelte ki a megyei feldolgozó a szükséges cédulákat a raktári lap céljára. Kiemelte a többletpéldányokat is a katalógusok részére. A hiányzó cédulákat rövidített címléírással pótolták.

Az állományellenőrzés eredményeképpen tehát a könyvtár már rendelkezett raktári kartotékkal. Ezután a cédulaszükséglet megállapítása következett, majd a hiányzó cédulák beszerzése a Könyvtárellátónál. Az anyagnak egy részéhez azonban a központi cédulaellátás révén nem juthattak hozzá a könyvtárak. Mivel a központi sokszorosítással nagy időmegtakarítást lehetett elérni, és a címléírások egységessége is biztosítható volt, a megyei könyvtár magára vállalta a sokszorosítást.

Az 1959-től 1966-ig terjedő időszakban a sokszorosítást a megyei könyvtár, a szerkesztést az egyes könyvtárak maguk végzik. Tizenkét könyvtár kapcsolódott be ebbe a munkába: hat járási, egy városi és öt, főfoglalkozású könyvtárossal rendelkező községi könyvtár. Az akkori önálló községi könyvtárak közül csak kettő nem. Itt a feltételek nem engedték meg a munka elkezdését. Közben négy járási könyvtár alakult, és 1963-ban 19, főfoglalkozású könyvtárossal rendelkező községi könyvtár is. A négy járási könyvtárban és a községi könyvtárak 80 százalékában már megindult a munka. A megyei terv szerint minden könyvtár 1965 végére már rendelkezni fog raktári kartotékkal, a jövő év folyamán pedig a könyvtárosok elkészítik egyéb katalógusaikat is ezeken a helyeken.

A megyei könyvtárban az erre a munkára alkalmazott négyórás kisegítő munkatárs 1959 decemberében kezdte meg a sokszorosítást. A feldolgozáshoz kéziratként felhasználták a megyei könyvtár raktári kartotékját, amely eredetileg is a központi cédulaellátásra támaszkodott. A cédula sokszorosítás elsősorban az 1956 előtt megjelent művekre terjed ki, majd az időhatárt az újabban alakult önálló községi

könyvtárakra való tekintettel, 1960-ig terjesztették ki. A megyei könyvtár az első perctől kezdve számított a későbbi igényekre, ezért egy-egy műről eleinte 15, majd a községi könyvtárak számának gyors növekedésével 25 tartalék-cédulát készített. A jelenlegi tartalék kb. 5000 műről 70 000 cédula, ez a szám 1965 végére 150 000-re fog emelkedni (kb. 7500 műről). *S ezzel a megye összes önálló könyvtárai számára rendelkezésre áll majd a központi cédulaellátás révén beszerezhetetlen anyag 90 százaléka.* A fennmaradó 10 százalék feldolgozása hosszadalmasabb lesz, mert ebben az esetben a könyvet kézbevéve kell feldolgozni. Ezt a munkát a megyei könyvtár a járási könyvtárak bevonásával szándékozik megvalósítani, részletes ismertetésére azonban most nincs mód. Itt csak annyit említünk meg, hogy a sokszorosítás rendszeresen folyik, és a kész anyag postázása hetenként történik. Sajnos, a könyvtárakban időhiány miatt még a katalógusok szerkesztése is nehézséget okoz, különösen ott, ahol nagy forgalmat bonyolítanak le (Cegléd, Nagykőrös, Vác), s ahol emiatt a kölcsönzés úgyszólván minden energiát leköt.

A megyei könyvtár ebben az évben központilag próbálja beszerezni a műanyag osztólapokat is.

Orvos Mária

A pécsi könyvtárközi bizottság munkája

Pécsett 1963 októberében alakult meg a könyvtárközi bizottság. Félévenként tartott üléseinek határozatai ez év elején kerültek a megvalósítás stádiumába, ezért időszerű a bizottság létrejöttének előzményeivel és eddigi működésével foglalkozni.

Pécs legnagyobb könyvtára, az Egyetemi Könyvtár ma „egyetem nélküli” egyetemi könyvtár. Ugyanis a Pécsi Tudományegyetem csak egy karral, az Állam- és Jogtudományi karral működik, az Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára évekként ezeltől különvált az Egyetemi Könyvtártól.

A sajátos történeti fejlődés következtében a Pécsi Egyetemi Könyvtár — gazdag állománya és az iránta felmerülő társadalmi igények alapján — túlnő az egyetem keretein. Hosszú időn keresztül ez volt a város egyetlen nyilvános könyvtára. Csaknem 300 000 kötetnyi állományából csupán 23,3% az Állam- és Jogtudományi Kar könyvtári igényeit szolgáló társadalomtudomány, illetve 10,8% a történettudomány részesedése, állományának 23,2%-a szépirodalom, az egyéb szakirodalom aránya pedig 42,7%.

Az 1964-ben beiratkozott olvasók közül az Állam- és Jogtudományi Kar oktatója, nappali, esti és levelező hallgatója volt a beiratkozott olvasók 13,5%-a; orvoskari oktató és hallgató 28,4%, tanárképző főiskolai oktató és hallgató, illetőleg más egyetem hallgatója 21%. Az egyetemi oktatók és hallgatók tehát összesen 62,9%-át alkották az olvasótábornak. A 41,2%-nyi, egyetemhez nem tartozó beiratkozott olvasó másutt ki nem elégíthető szakkönyvigényének biztosítása érdekében iratkozott be a könyvtárba.

A kölcsönző és az olvasóterem forgalmi adatai ugyancsak azt bizonyítják,

hogy az Egyetemi Könyvtárnak nemcsak egyetemi könyvtári feladatokat kell teljesítenie, hanem az általános tudományos könyvtárral szemben támasztott igényeket is ki kell elégítenie: a könyvkölcsönző forgalmából 1964-ben a filozófiára 3,8%, a marxizmus—leninizmusra 5,9%, a szoros értelemben vett társadalomtudományra 10%, a történettudományra 11,3%, összesen 31% részesedés jut. A forgalom fennmaradó 69%-a teljes egészében az egyetemi oktatáson és tanuláson kívüli, valamint a társadalomtudományi igényeket meghaladó olvasói szükségleteket elégítette ki. A kölcsönző látogatóinak társadalmi megoszlása is ugyanezt tanúsítja, mert a kölcsönzői látogatók csupán 9,7%-a került ki a jogi kari oktatók és hallgatók köréből, más egyetem hallgatója és oktatója az összes látogatók 40,2%-a volt, egyéb egyetemi dolgozó 10,2%, egyetemen kívüli (tudományos kutató, pedagógus stb.) pedig 39,9%. Az 1964-es olvasótermi könyvforgalomból 19,7% jutott a társadalomtudományra és a történettudományra, 80,3% az egyéb tudományos, illetve szakirodalomra.

A fentiek alapján érthető az a törekvés, hogy Pécs és Baranya könyvtárai a felmerülő társadalmi igényeket szoros összhangban, munkájukat koordinálva, elégítsék ki. Ezt a törekvést csak elősegítette az Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárának megalakulása, a megyei könyvtárnak, valamint a városi könyvtár hálózatának örvendetes fejlődése.

1963. okt. 9-én megalakult a megyei és városi könyvtárközi bizottság, elkészült szervezeti szabályzata, sőt a bizottság tagjai éves munkatervet is kidolgoztak, amelynek feladata az volt, hogy az

együttműködés alapjait lerakja, illetve az együttműködést fokozza.

A megalakulás óta eltelt másfél évben az együttműködő pécsi könyvtárak jó eredményeket értek el. Igaz ugyan, hogy pillanatnyilag csak a legnagyobb helyi könyvtárak tagjai a bizottságnak (egyetemi könyvtár, megyei könyvtár, városi könyvtár, SZMT könyvtár, az Orvostudományi Egyetem könyvtára, a Tanárképző Főiskola könyvtára); a jelenlegi munkatervi feladatokban azonban már az a célkitűzés szerepel, hogy az eredmények a kisebb könyvtárakat e gyümölcsöző könyvtárközi együttműködésben való részvételre készítessék.

A bizottság munkatervéből és határozataiból a következőket emeljük ki:

A résztvevő könyvtárak záros határidőn belül összeállítják és az anyagi lehetőségeiktől függően kiadják a *pécsi folyóirat-lelőhely jegyzéket*. A jegyzék elkészítésének és kiadásának hármas célja van. Mindenekelőtt az olvasók tájékoztatása arról, hogy melyek a nagy pécsi könyvtárakban megtalálható folyóiratok. Másodsorban ezt a lelőhelyjegyzéket kívánják a résztvevő könyvtárak felhasználni a következő évi rendelkezések egyeztetésére. Végül a bizottság arra is számít, hogy a kiváló könyvtárak a jegyzék használhatóságát látván, a későbbiekben csatlakozni kívánnak a munkához, illetve részt vállalni a kiadványok szerkesztéséből.

Az említett lelőhelyjegyzék előkészítésének módja is tanúbizonyságot tehet a pécsi könyvtárak együttműködési készségéről. Ugyanis az egyik, létszámbírányal küzdő könyvtárnak a jegyzék elkészítésével kapcsolatos feladatait a többi könyvtár vállalta és végre is hajtotta.

A bizottság összehangolja a folyóiratrendeléseket is, ezenkívül elhatározta, hogy a résztvevő könyvtárak beszerzői a szükség szerinti időközökben megbeszélést tartanak, és devizás könyvbeszer-

zést csak abban az esetben eszközölnek, ha az nem jelent a területen működő könyvtárak vonatkozásában párhuzamos rendelőt.

A bizottság foglalkozik az egyes könyvtárak évi statisztikai adatainak összesítésével is, abból a célból, hogy területi vonatkozásban megállapíthassa a lakosság könyvtári ellátottságának arányát, a könyv forgási sebességét stb. A közművelődési könyvtárhálózat dolgozóinak közös képzése és továbbképzése megfelelő, a bizottság további feladatként a tudományos könyvtárak dolgozóinak szakmai továbbképzésére vonatkozó terv összeállítását tűzte ki.

Egy korábbi határozat szerint a terület könyvtárai közös munkában adják ki a Pécs-Baranya 20 éves fejlődésére vonatkozó hírlap- és folyóirat bibliográfiát. Ennek a munkának irányítására az egyetemi könyvtár egyik osztályvezetője kapott megbízást. A könyvtárak feladataikat a bibliográfia anyaggyűjtésével kapcsolatban lényegileg elvégezték — kb. 7—8000 adat gyűlt eddig össze — a további feladat a szerkesztés, a végleges kézirat elkészítése és az anyagi alapok megszerzése. Az anyagiakat részben a könyvtárak teremtik elő, részben pedig hozzájárulást ígért a tanács is.

A tervek szerint a terület könyvtárai *közös könyvtárismertető* kiadványt is kiadnak, mégpedig a lehető legrövidebb időn belül.

A pécsi és baranyai könyvtárak szoros együttműködése biztosítja és biztosíthatja, hogy a fejlődő ipari megye lakosai megfelelő könyvtári ellátásban, tájékoztatásban részesüljenek, és ezáltal mind szórakozásukban, mind a szakmai ismereteik gyarapításában, mind pedig politikai meggyőződésük kialakításában megfelelő segítséget kapjanak a területükön együttműködő könyvtáraktól, illetve azok dolgozóitól.

Fényes Miklós

Június 30-ig kell kérni az 1966. évi kiadványok engedélyezését

A Művelődésügyi Közlöny május 1-i száma közli a könyvkiadványok nyomdába adására és forgalomba hozatalára vonatkozó engedélyezési eljárás szabályozását. Mivel időnként a könyvtárak is jelentenek meg kiadványokat, fontos, hogy a közleményt tanulmányozzák. A Kiadói Főigazgatóság határozata szerint az országos könyvkiadásban előre meg nem tervezett kiadványokat a jövőben nem engedélyezi az eddigi módon, vagyis egyenként, hanem az egész évi kiadási terv előzetes betervezése után. Így az 1966. naptári évre vonatkozó kiadványi

tervét engedélyezés céljából minden kiadó szervnek 1965. június 30-ig kell benyújtania a Kiadói Főigazgatósághoz.

Az összesített éves tervnek tartalmaznia kell a szerző nevét, a mű címét, a műfaj megjelölését, a példányszámot, a tervezett ívterjedelmet, a szükséges papírmennyiség megjelölését, a terjesztés módjának közlését és az indokolást a mű kiadásának szükségességéről.

Előállítási és terjesztési engedélyt csak azokra a könyvkiadványokra ad a Kiadói Főigazgatóság, amelyek az éves tervben szerepelnek.

Új állománynyilvántartást

Cikkek tömege, a rájuk adott válaszok és viszontválaszok, új ötletek és a felettük kialakult vita jellemzi azt a diskurzust, amelynek témája a könyvtári nyilvántartások egyszerűsítése. A „Könyvtári és dokumentációs szakirodalom” című KMK-kiadvány cikkfordításai és referátumai arról győzik meg a figyelmes olvasót, hogy ez a vita nemzetközi méretű. A régi könyvtári gyakorlat terhe egyre nyomasztóbb, enyhítése vagy megszüntetése világszerte foglalkoztatja a könyvtárosokat.

Figyelemre méltó az a vita, amely Amerikában zajlott le a leltározásról.* Nem vagyunk híjával a magyar próbálkozásoknak sem, de minden eddigi kísérletnek egy volt a lényege: az, hogy mit mivel lehetne pótolni. E cikk megírását éppen az sugallta, hogy a pótlás nem oldja meg soha a lényegét, hiszen egy adott dolog helyébe mást tesz *ugyanazokkal a funkciókkal*.

Véleményem szerint a könyvek leltárbevételével és az állományellenőrzéssel kapcsolatos munkákat másként kell véghezvinni. Kiindulásképpen álljon itt néhány szám, illetve norma a leltározással kapcsolatban. A *Sallai—Sebestyén-féle* kézikönyv 493—494. oldalán a következőket írja:

„Az alábbi táblázat adatai nyolcórás munkaidőre és egy dolgozóra vonatkoznak:

Egyedi leltározás	55—60 mű
Sommás leltározás	150—200 mű
Könyvbélyegzés (tulajdonbélyegzés)	300—350 mű”

Az 1—2 személlyel dolgozó könyvtár ennyi időt nem fordíthat az állománybevételre. A győri megyei szakmaközi könyvtárban a közelmúltban megmértük a leltározásra fordított időt. Kiderült, hogy nálunk 153 mű cédulaleltáros felvétele 3 órát vesz igénybe, tehát egy műre 1,1 perc jut. (A többkötetes művek felvételéhez 1,5—1,7 percre volt szükség.) Közben beütöttük a bélyegzöt 489 esetben, és 652 esetben leltári számot írtunk. Ez az idő tovább már aligha csökkenthető a pontosság megsértése nélkül.

Milyen munkafolyamatokra van szükség a leltárba vételhez? A verzőra rá kell ütni a leltári bélyegzöt; sorszámozógéppel vagy kézzel be kell írni a leltári számot a könyvbe; ugyanez rákerül a kártyákra is; a 17. és a többi előirt oldalra ráütik a tulajdonbélyegzöt; végül kezünkbe ismét tollat veszünk, és beírjuk a leltárkönyvbe a szükséges adatokat. Cédulaleltár esetében a cédulára írjuk a számot.

Ez utóbbi folyamat lehet az első is. A sorrend felcserélhető, a leltárkönyv helyett kollektori jegyzéket vagy számlát lehet használni, sőt esetleg cédulaleltár készíthető, de a lényeg, a *leltári szám*, megmarad. Pedig ez végső sorban semmire nem ad választ a könyvtárosnak. Ám érdekli a gazdasági szakembert mint *gazdálkodási kellék*. Szerintem a leltári szám szükségtelen, elavult nyilvántartási táblamány.

Erre azt mondhatná valaki, hogy a kölcsönzésben ez az egyetlen fogódzó a könyvek azonosítására, ez a biztosíték arra, hogy az olvasó ugyanazt a könyvet hozza vissza, mint amelyiket elvitte. Ezzel az ellenvetéssel nem is érdemes foglalkozni, mert hiszen honnan venne az olvasó az elvitt helyébe másik könyvet, amiben benne van a szóban forgó könyvtár tulajdonbélyegzője. A másik ellenvetés az, hogy a személyi lapra a szerzőnek és címnek a felírására nincsen idő, tehát egyetlen lehetőségként rá kell vezetni a leltári számot. Az olvasó ezt a számú könyvet köteles visszahozni. De honnan is venne más leltári számú könyvet? (Egyébként ezt a számot egyszerű helyettesíteni olyan adattal, amely rajta van a könyvön.)

Javasolom tehát, hogy töröljük el a leltárkönyvet, a leltári számot és velük együtt a leltári bélyegzöt is! Indítványozom: egyetlen bizonylat maradjon, a csoportos leltár, mégpedig a jelenlegi formájában, a meglevő adatokkal; a csoportos leltár bizonylatai pedig legyenek a könyvtár tulajdonába kerülő könyvek számlái, kísérő-jegyzékei stb. Ennek figyelembevételével a csoportos leltárba kerül a szállító megnevezése, a számla száma és kelte, annak összege, valamint a rajta levő könyvek darabszáma. (Ezeken a gazdálkodási adatokon kívül természetesen megmaradnak az állománymegoszlási számok, amelyekre a könyvtárosnak továbbra is szüksége lesz.)

* FREED, J. Arthur: Accession numbers: pro and con. (Leltári számokról pro és kontra) Könyvtári és dokumentációs szakirodalom 2924—2928. sz. fordítások.

Abban a pillanatban, amikor a könyvtár vezetője vagy megbízott munkatársa a gyarapodási jegyzékre ráírta nevét, igazolta az azon feltüntetett könyveknek a könyvtárba érkezését, felelőssé vált anyagilag is ezekért a könyvekért, noha az egyes kötetekbe nem írt be semmiféle leltári számot. Ez a szám ugyanis senkit sem érdekel a beírás után (a kölcsönzésben dolgozó könyvtárost egyelőre még igen). A gazdasági szakembert a pontos elszámolás, a hiány vagy a többlet összege érdekli. A könyvtáros törléskor végső sorban az összeget (darab és forintértéket) törli, és a címleltárból kiiktatja az egyedi példányt.

Hogyan történék az általam javasolt módszer alapján a leltározás? A könyvbé egyetlen bélyegzés kerülne: a tulajdon-bélyegzőt ütnék be a szokásos három helyre, a könyvet máris a raktárba lehetne helyezni. A kártyára semmit sem írnánk; a számlán igazolnánk az átvételt, a csoportos leltárkönyvbé pedig beírnánk a szokásos adatokat. Az általam kísérletképpen elvégzett leltározási művelet egyes fázisaira az alábbi időt kellett fordítani: 3,3 művet lehet percenként bélyegezni. Természetesen több idő kell akkor, ha a művekben sok a tábla, térkép, melléklet; és persze nem jutott idő — mint ahogy a kevés létszámmal dolgozó nagyobb könyvtárak esetében nincs is — arra, hogy a könyvtáros átböngéssze, alaposan megvizsgálja a könyvet, beleolvasson.

Felmerül a kérdés, hogyan történjék ezek után az állomány ellenőrzése? Úgy hiszem, nem haszontalan az a módszer, amelyet a könyvterjesztő vállalatok alkalmaznak szokásos ellenőrző leltározásuk során. Ennek lényege annak az összegnek a meghatározása, amivel a boltot „megterhelték”. Esetünkben tehát úgy festene a dolog, hogy az egyik könyvtáros diktálja, a másik összeadógépbe vagy kockás papírra írja a könyvek árát. Ahány tételszámot mutat az összeadógép vagy a leltárfelvételi lap, annyi művet találtunk meg, és az összeadás végeredményéből kiderül a felvett könyvek árának összege, melynek egyeznie kell a csoportos leltárkönyv összesítő adataival. Persze ennek a módszernek — látszatra — van egy sebezhető pontja, nevezetesen: nem tudom, hogy *melyik könyv hiányzik*, mi annak a címe, amit nem találtam meg. De ha nem találtam meg, és a kölcsönzés során nem került a kezembe, vajon érdemes még valamit is tudni róla? Mit ér az általam ismert szerző- és könyvcím a kölcsönzési eljárásban, ha fogalmam sincs a könyv hollétéről? Nyilván a katalógusban szerepel ez a mű, de ha elveszett, és semmi módon nem találok meg, érdemes még tudni róla? Úgy hiszem, nem. A tényt tudomásul kell venni és a legközelebbi vagy éppen a szóban forgó ellenőrzés során értékben törölni kell az állományból. A könyvtáros persze a hiányt már előbb észleli, és nyilván kutatja is az eltűnt művet, hiszen éppen a keresettebb könyvek szoktak elkeveredni a leggyakrabban. Ezek egyszer csak megkerülnek, de függetlenül az állományellenőrző-leltártól; tehát nem a revízió, hanem a keresés hozza őket felszínre.

Mi történik, ha a törölt könyv megkerül? Semmi olyan, ami zavart okozna, mivel a munka során nem forintértékkel, hanem valóságos művekkel, példányokkal dolgozunk. Azt, hogy a könyv megkerült, a következő ellenőrzés mutatja majd.

Azonban egy sebezhető pont valóban akad. Ez pedig a *törlés műfaji része*, tehát az, hogy nem tudom, milyen műfajú könyveket töröljek a csoportos leltárból. Hiszem azonban, hogy ennek a problémának újabb adminisztráció bevezetése nélkül is megtaláljuk a megfelelő megoldását.

Raktári lapokra, raktári katalógusra szükség van-e? Mivel ennek jelentősége csak a tételes ellenőrzés esetében van, a sommás ellenőrzésben nem jut szerephez, nem tartom szükségesnek: előállításához sok idő kell, és éppen úgy kell gondozni, mint bármely katalógust.

Hogyan történjék a kölcsönzés, ha a leltári számtól megfosztjuk a művet? Az olvasójegyre és a személyi lapra az elvitt könyvek számát és talán az árat lehet rávezetni.

Feltehető-e, hogy az olvasó másik művet hoz vissza, mint amit elvitt? Kizártnak tűnik, hiszen a tulajdonjogi pecsét benne van a műben, az ár rajta van a könyvön és a könyvkártyán. Az azonosítási alap tehát biztos, és az elcsérés alig lehetséges. Eltulajdoníthatja-e az olvasó a könyvet azért, mert abban nincsen leltári szám? Igen, de ha akarja, megteszi azt a leltári szám feltüntetése esetén is. Eladhatja az olvasó a könyvet, ha nincsen benne leltári szám? Az antikváriumok nem veszik meg, ha felfedezik benne a leltári számot, a könyvtári bélyegzőt, ha megeltűnteti az olvasó a bélyegzőt, vele eltűnik a leltári szám is.

De vajon nem történhet meg, hogy a könyvtáros nem leltározza be az érkezett műveket, hanem még a bélyegzés előtt elviszi a kereskedőhöz, és pénzzé teszi saját céljaira? Ez az eltulajdonítás az első ellenőrzés során kiderül. Számításba kell vennünk a könyvtárosok hivatástudatát, a könyv és a könyvtári munka szeretetét. Bízunk a könyvtárosban és az olvasóban egyaránt.

Bizonyos vagyok benne, hogy a fenti javaslattal szemben támadhatnak fenntartások az olvasóban. Talán egyes munkafolyamatokra célravezetőbb megoldásokat is lehet találni. A fentiek megírásakor arra gondoltam, hátha találkozik néhányunk véleménye, hátha elősegítjük valamivel a könyvtári munka egyszerűsítését. Az általam ismertetett elgondolásról már több könyvtárosnak tettem említést. Volt, aki helyesnek vélte, mások vitatták az egészet, vagy csak egyes részeit tartják jónak, megint mások elvetik, és a mostani gyakorlatra szavaznak. Döntsön tehát a könyvtárosok közvéleménye a lap hasábjain, az értekezleteken és munkamegbeszéléseken, a tanfolyamokon és egyéb olyan fórumokon, ahol a kérdést érdemben meg lehet vitatni!

M ó n u s I m r e

Hogyan esinálják az „Építők” könyvtárhálózatában?

Egyetlen könyvtártípusban sem jelentkeznek annyira élesen a leltározási nehézségek, mint az építőipari szakszervezeti könyvtári hálózatban. Ez a nagyarányú mozgásnak, az ipar jellegének a következménye. Mindennapos jelenség, hogy munkahelyek leválnak a budapesti vagy megyei vállalatától, és más építőipari vállalatokhoz kerülnek a kiadott könyvekkel együtt. A különböző átszervezések, összevonások — amelyek gyakoribbak és nagyobb arányúak mint másutt — szintén a könyvek tömeges vándoroltatását, tulajdonjogi átruházását teszik szükségessé. A leltárkönyv azonban képtelen a könyveknek ezt a vándorlását követni.

Ezért hálózatunkban 1960-ban a cédulaletár alkalmazására tértünk át. Az eljárást bevezetése előtt a Vasas Szakszervezet Központi Könyvtárában tanulmányoztuk. Csaknem négyéves tapasztalatunk azt bizonyította, hogy könnyebb ez a nyilvántartási forma, mint a könyv alakú leltár használatának idején volt. Azonban a többezer kötetes állományok törlése még így is nagyon sok munkát jelentett. Ráadásul a kartonok gyakori kiemelése következtében a cédulaletár egyre áttekinthetlenebbé vált. Végeredményben problémáink nem oldódtak meg. Más megoldást kellett keresnünk. Megbeszéléseink eredményeként a Könyvtártudományi és Módszertani Központ javaslata, a SZOT, az SZBT, valamint főkönyvelőségünk közös jóváhagyása alapján az elmúlt év májusában új leltározási és állománynyilvántartási rendszert vezettünk be. A KMK által javasolt módszert egyetlen lényeges módosítással alkalmazzuk. A javaslat ugyanis a *letéti karton* használatát főlegesen tartotta, viszont ez szerintünk nélkülözhetetlen, tehát továbbra is alkalmazzuk.

A „letári szám nélküli” rendszerben a leltározás és a nyilvántartás alapja a csoportos leltárkönyv, valamint a letéti karton.

Csoportos leltárkönyv, feldolgozó munka

A leltárkönyv minden oldalán egyes sorszámmal kezdődik a tételszám. A csoportos leltárkönyv oldalszámából és a sorszámból képzett törtszámot a számlára, illetve a szállítójegyzékre vezetjük, például: „1/4 sz. alatt a csoportos leltárkönyvben nyilvántartásba véve 81 könyv 1762 Ft értékben.” A számla, illetve a készpénzjegyzék a címleltárhoz hasonlóan a csoportos leltárkönyv bizonylata, ezt a könyvtáros őrzi meg.

A „szállító” rovatba a könyvtárellátó, illetve a könyvesbolt neve kerül. Ezután a számla, vagy jegyzék számát tüntetjük fel. Az „érték” rovatba a számla esetenként kibebírt összege, csak a tényleges könyvérték kerül. (Ugyanis a számla végösszegéből levonjuk a kartonok árát, valamint az 5 Ft értékű, ill. 5 Ft-nál olcsóbb kiadványok értékét, ezek ugyanis nem kerülnek be az értéknylvántartásba. A két összeg közötti különbséget költségként számoljuk el, ezt már a költségvetésben külön tervezzük.) A leltárba nem kerülő kiadványok darabszámát és forintértékét is feltüntetjük a számlán vagy jegyzéken.

A darabszám rovat „könyv” részébe az értéknylvántartásban szereplő könyvek száma kerül.

A „címleltár tételszáma” rovat feleslegessé vált; ezért a megjegyzések számára használjuk fel, például a területi könyvtár beszerzésein kívüli könyvvásárlások esetén a számlát kifizető vállalat, illetve Sz. B. megnevezését írjuk ide.

A csoportos leltárkönyv *törlési* részébe a törlési jegyzék alapján történnek a bejegyzések. Ezen fel kell tüntetni a törölt kötetek értékét, darabszámát, valamint a törlés okát (elavulás, rongálódás, elveszés). A törlési jegyzék megfelelő helyére

szintén törtszám kerül, mely a csoportos leltárkönyv törlési részének oldalszámából és sorszámból áll. Bizonylatként a jegyzék megőrzendő. A jegyzék másodpéldányát az illetékes gazdasági vezetőnek juttatjuk el.

Hálózatunkban az *összesítést* félévenként kell elkészíteni. Mind a gyarapodási, mind a törlési részt félévenként kell lezárni és a zárás eredményét írjuk e részbe.

A csoportos leltárkönyv vezetésével a cimleltározás megszűnik. A beszerzett könyveket állománybavételkor bélyegzővel látjuk el, a könyvek számot nem kapnak. Bélyegzőkor a kartonon szereplő árat egyeztetjük a könyv valóságos árával — mert sokszor van eltérés —, és adott esetben kijavítjuk a vételár összegét.

Letéti könyvek kiadása, állománycsere

A csoportos leltárkönyvbe bevezetett (5 Ft-nál drágább) könyvek letéti kartonjait az eddigi gyakorlatnak megfelelően kezeljük. A könyv kivételéig a könyvben marad, az átvétel után a letéti könyvtáros aláírja, majd a már régebben átvett könyvek letéti kartotékjába kerül. Ugyanakkor az I. és II. sz. letéti törzslapra az átvett könyvek darabszámán kívül az együttes értéket is rávezetjük. A visszahozott könyvek letéti kartonjait kiemeljük a nyilvántartásból, az aláírást áthúzzuk, majd a karton visszakerül a könyvbe. Természetesen a visszahozott könyvek értékét és darabszámát a törzslapokon levonjuk. (A KMK eredeti javaslata a letéti kartonok megtartását is feleslegesnek minősítette, ez azonban a leltári rendszertől független téma.)

A csoportos leltárkönyvben nem szereplő (5 Ft érték alatti) kiadványok, füzetek használatba adása letéti karton aláírása nélkül történik, mert e termékek rövid időn belül elavulnak, elhasználódnak.

Állományellenőrzés, áttérés az új rendszerre

Az új leltározási rendszer bevezetése csak úgy történhet meg, ha a letéti kartonok alapján teljes állományellenőrzést tartunk. Ennek során a központi (ez esetben körzeti) könyvtárak könyvállománya, valamint a letéti könyvtárak állománya mind a kötettség, mind az érték vonatkozásában felmérésre kerül. Az erről készült jegyzőkönyvet a számlához hasonló bizonylatként kell kezelni, és a megállapított kötettszámot, illetve forintösszeget a csoportos leltárkönyvbe az előbb ismertetett módon kell bevezetni. Ekkor a szállító rovatba a központi (körzeti) vagy a letéti könyvtár megnevezése kerül.

Mivel az állomány felmérése folyamatosan történik, elsőként a körzeti könyvtárak állományát ellenőriztük. Az ellenőrzés végrehajtását a letéti kartonon található leltári szám piros írónnal való áthúzásával jelöltük. Ennek elvégzése után a letéti könyvtáros az átvett könyveket darabszám és érték szerint veszi át. Ezen könyvek letéti kartonjait külön kell kezelni az állományellenőrzésig, mivel a csoportos leltárkönyvben már szerepelnek.

A letéti könyvtárak leltározásakor is megtörténik a leltári szám áthúzása, valamint az ár egyeztetése. Ekkor a megállapított kötettszámot és értékét a letéti törzslapra vezetjük, amely az időközben átvett és a csoportos leltárkönyvben szereplő érték, valamint a kötettség hozzáadásával a könyvtár tényleges állományát mutatja.

Az állományellenőrzés során leltározott könyvek értékét kötetenként összeadó-gépbe kell útni, majd a beütéseket egyeztetni. A gépszalagok összesítésével történik a könyvállomány értékének megállapítása. Az összeadó szalagok az állományellenőrzésről felvett jegyzőkönyv mellékletét képezik.

Tapasztalataink

A leltározásnál elért időmegtakarításra jellemző, hogy a Könyvtárellátónál beszerzett 100 mű leltározása a cédulaleltár alkalmazása esetén 102—106 perc volt, viszont az új módszer alkalmazásával a leltározásra fordított idő a harmadára csökkent, 100 könyv állománybavétele mindössze 32—34 percet vesz igénybe.

A leltározási idő ilyen arányú csökkenése annak az eredménye, hogy elmaradt a leltári szám beírása (kétszer a könyvbe, egy-egy alkalommal a leltári, letéti és a kölcsönző kartonra, valamint a központi nyilvántartásba) 6 helyre. Központi nyilvántartást továbbra is vezetünk, minden mű kartonján a példányszámot tüntetjük fel.

Megtakarítást eredményez az is, hogy az állományellenőrzéshez, átadáshoz a *gépésítés* adta lehetőségek szintén felhasználhatók. Az összeadógéppel a könyvtárosok rövid gyakorlat után napi 4500—5000 könyv árának megállapítását is elvégzik.

Az új leltározás alkalmazásával megoldódott legnagyobb problémánk, amit az említett *összevonások*, *tulajdonjogi átruházások* jelentenek: most az átadó könyvtáros a jegyzőkönyv alapján állományából törli a könyveket, az átvevő pedig eze-

ket a csoportos leltárkönyv gyarapodási részébe vezeti. Nincs szükség átbélyegzésre, átszámozásra, címleltárból való kivezetésre.

Mivel a budapesti könyvvállomány 85—90%-a legalább 2—3, sok esetben pedig ennél is több bélyegzővel, leltári számmal van „díszítve”, az új leltározási mód bevezetése esztétikailag is előnyösebb; a beszerzett könyvek már csak egy bélyegzőt kapnak, hisz a könyveknek nem kell tükröznie az esetleges vándorlást.

A leltári szám elhagyása az *állományvédelemben* nem jelent semmi változást, mert az elveszés, eltűnés és a leltári szám között semmiféle kapcsolat nincs. A csoportos leltárkönyv (a számla és jegyzék mellékletekkel), a letéti katon, valamint a törzslap biztosítja a könyvek pontos nyilvántartását. (A múltban a címleltár és a letéti katon használata párhuzamosságot jelentett, ezt szünteti meg az új leltározás bevezetése.) Könyvtárainkban a címleltárt a letéti nyilvántartás helyettesíti. A letéti könyvtárak *forgalmának nyilvántartásában* csak ott történt változás, ahol a személyi lapra történik a kikölcsönzött könyvek bejegyzése. A könyvtáros a személyi lapon nem a könyv leltári számát, hanem árát tünteti fel.

Mindössze fél éve tértünk át az ismertetett leltározás alkalmazására. E rövid idő alatt is nagyon sok előnyét tapasztaltuk, tehát jogosan bízunk abban, hogy az elkövetkező évek gyakorlata is bizonyítja az új módszer életképességét.

Farkas Tibor

KITÜNTETÉSEK

A *Népköztársaság Elnöki Tanácsa* hazánk felszabadulásának 20. évfordulója alkalmából *Révész Ferencnek*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár igazgatójának a MUNKA ÉRDEMREND *arany* fokozata,

Ebergényi Tibornak, az Egri Megyei Könyvtár igazgatójának, *Hámori Bélának*, az Országos Széchényi Könyvtár főosztályvezetőjének a MUNKA ÉRDEMREND *ezüst* fokozata kitüntetést adományozta.

A *művelődésügyi miniszter* hazánk felszabadulásának 20. évfordulója alkalmából, eredményes munkájuk elismerésül *Illés Lajosnénak*, az Országos Pedagógiai Könyvtár tudományos munkatársának AZ OKTATÁSÜGY KIVÁLÓ DOLGOZÓJA;

Balázs Bélának, a Nagykanizsai Járási Könyvtár igazgatójának, *Bíró Verának*, a MM közművelődési főosztálya vezetőjének, *Kempfner Pálnénak* az akadémiai könyvtár munkatársának, dr. *Komjáthy Miklósnénak*, az Országos Széchényi

Könyvtár osztályvezető helyettesének, *Kucsés Pálnénak*, az Állatorvostudományi Egyetem könyvtára tudományos munkatársának, *Tormási Lászlónak*, a Kecskeméti Megyei Könyvtár művelődési autó vezetőjének, *Tóth Bélának*, a szegedi Somogyi Könyvtár tudományos főmunkatársának, *Wallehausen Gyulának*, az Agrártudományi Egyetem könyvtára igazgató helyettesének és dr. *Windisch Évának*, az Országos Széchényi Könyvtár tudományos főmunkatársának A SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT kitüntetést adományozta;

Reményi Andrásnét, az Országos Pedagógiai Könyvtár könyvtárosát DICSE-RETBE részesítette.

A *művelődésügyi miniszter* a kémia-szakos középiskolai tanárok II. országos konferenciája alkalmából dr. *Loczka Alajos* volt egyetemi magántanárnak, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ munkatársának AZ OKTATÁSÜGY KIVÁLÓ DOLGOZÓJA kitüntetést adományozta.

Lipták Pál
linómetszete

OLVASÓI SZEMMEL

a székesfehérvári Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtárról

Mi, nyári gyakorlatunkat végző könyvtárszakos egyetemi hallgatók, sajátos helyet foglalunk el a könyvtárosok és olvasók (néha tréfásan szembeállított) tábora között: még nem vagyunk igazi könyvtárosok, de már nem is vagyunk egyszerű, laikus olvasók. Alkalmunk nyílik belülről is megtekinteni egy-egy könyvtár rejtelmeit, bele is kapcsolódunk a belső munkába, de mindvégig megmaradunk egy kicsit külső szemlélőnek (hiszen az egy hónap időtartama rövid a teljes beilleszkedésre), megmaradunk csak olvasónak, akit végigvezetnek egy ismeretlen könyvtáron.

Dolgozatom tárgyául éppen azt választottam: hogyan látja az olvasó a Székesfehérvári Megyei Könyvtárat. Könyvtárosi szemmel sokszor nézték már a könyvtárakat, de nem árt néha a másik oldalról, az olvasók oldaláról is szemlélni a dolgokat.

Mit vár az olvasó a könyvtártól? Olvasási igényeinek minél gyorsabb, sokszerebb, jobb kielégítését, ezen felül bizonyos kérdésekben tájékoztatást, sok olvasó pedig irányítást vár a könyvtárostól: mit és hogyan olvasson.

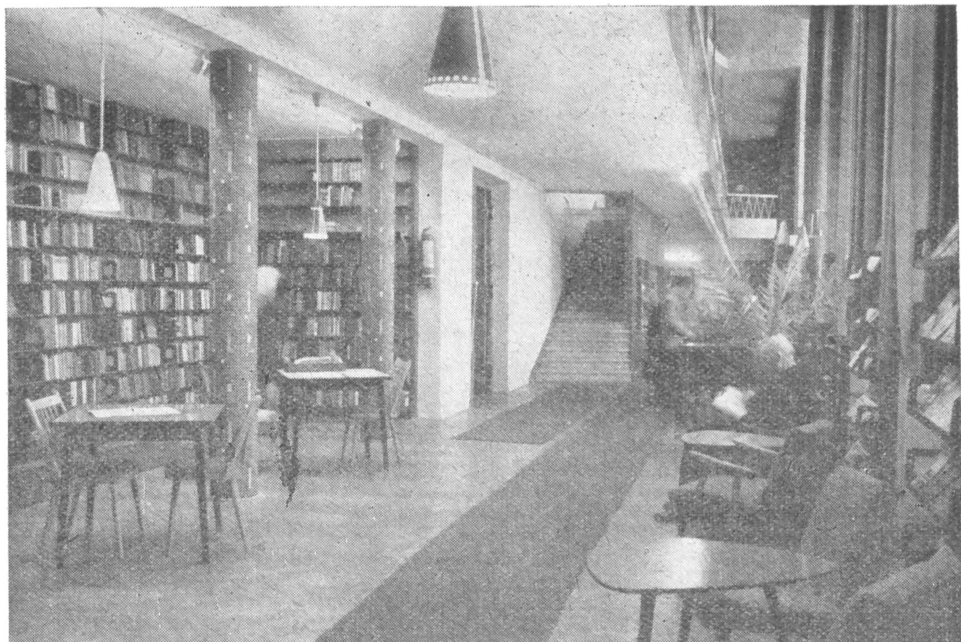
Az olvasónak, mielőtt feljut az emeleten levő könyvtárba, az előcsarnokban alkalma nyílik a múzeum legújabb tárlatait megtekinteni. A múzeum ügybuzgó dolgozói belépőjegyet is nyomnak a markába, ha naponta jönne, naponta adnák a jegyet ugyanarra a tárlatra. Nyilvánvaló, hogy a statisztika megszépítéséről van szó. Egyébként a teljes békés egymás mellett élés jellemzi a múzeum és könyvtár viszonyát.

A kölcsönzőbe belépő olvasó rendkívül ízléses, modernül tervezett helyiségben találja magát. Köröskörül szabadpolcokon sorakoznak a könyvek; asztalok, székek mellett lehet böngészgetni, szemben az ajtóval van a könyvtáros pultja. De hol a ruhatár? Ezt bizony nem könnyű észrevenni, mert az olvasóterembe felvezető lépcső alatti mélyedésben található, de némi eligazítás után eltalál oda is az olvasó. Igaz, csúcsforgalomban a rosszban sántikáló olvasó egyszerűen mellőzheti a ruhatárat, és a terem túlsó végében táskájába rakhat könyveket a polcra, de a fehérvári olvasók becsületére legyen mondva, nagyon ritka az ilyesmi.

Az olvasó azért jött a könyvtárba, hogy itt gyorsan és jól kielégítsék olvasási igényeit. Köröskörül a polcokon változatos, gazdag könyvanyag fogadja, mégpedig a terem egyik részében található az ifjúsági anyag, az 5-ös, 6-os és 7-es fősztály könyvei, valamint a szépirodalom A-tól N-ig. A terem másik részében pedig a 0-ás, 1-es, 2-es, 3-as, 4-es és 9-es fősztály könyvei és a szépirodalom maradék része. Az olvasó hamarosan megjegyzi ezt a sorrendet, de nem bizonyos, hogy minden polcra fog is levenni könyveket. A politika például egészen hátul helyezkedik el, a sarokba szorítva szerényen, semmi fel nem hívja rá a figyelmet, nem is nagyon viszik ezeket a könyveket. A többi könyvnél is sokszor az a baj, hogy külsőre mind oly egyformák: zöld vagy barna, igénytelen könyvtári kötés, gerincén jól-rosszul olvasható tus felírással, rejt el sok igen értékes, jó könyvet az olvasó szeme elől. Az olvasó a változatos külsejű könyveket keresi. A polcok szélére „csaléteknek” kitett könyveket azonnal elviszik, de a sok egyhangú külsejű könyv végigböngészésére már nincs mindenkinek türelme és ideje.

A legfelső két polcon, már csak létráról elérhető magasságban, láthat az olvasó bizonyos könyveket, amelyekről csak az igazán bennfentesek tudják, hogy duplumok. Az egyszerű olvasó csupán értetlenül tekint fel oda, s ha kicsit gyanakvó, azt gondolja, hogy oda tették az igazi „jó” könyveket. Még egyet: az alsó polcok a földtől 15 cm magasságban helyezkednek el, épp ezért innen csak a mozgékonyabb derekúak emelnek ki könyveket. Ami viszont tetszik az olvasónak: egy rácsos táblán és egy üvegtárlóban mindig újabb és újabb könyvek vannak kiállítva (pl. „Használd a katalógust! Raktári könyvek”, „Barkácsolás”, „A jövő közlekedése”, „Mai képzőművészetünk”, „500 éve koronázták királlyá Mátyást Fehérvárott”, „Válogatás néprajzi könyveinkből” stb.). Ezek a könyvek rögtön kölcsönözhetőek is, az olvasó szívesen viszi el az ajánlott könyveket.

A naprakész állapotban tartott betűrendes és szakkatalógus is az olvasó rendelkezésére áll. Különösen akkor van rájuk szükség, ha a belső raktárból kell a könyvet lehozni, de olvasói szemmel nézve a katalógus nem a legszükségesebb bütordarabja a könyvtárnak. Sajnos, az olvasók többsége nem áll azon a szinten, hogy létszükségletévé válják a katalógus. Egyelőre élvezik a szabadpolc előnyeit; ha probléma adódik, ott a könyvtáros, aki segít.

Részlet a Székesfehérvári Megyei Könyvtár kölcsönzőjéből

Az olvasóterembe fellátogató olvasó nagyon változatos folyóirat- és kézikönyv-gyűjteménnyel találja szemben magát. 169 napilap és folyóirat jár állandóan a könyvtárba, köztük sok idegen nyelvű szaklap, de járnak nagyon népszerű lapok is, például a Film Színház Muzsika, Pesti Divat. Sajnos, némelyik, alacsonyabb műveltségi szinten álló olvasó kitépi a folyóiratokból egyik-másik filmszillag képét vagy egy színes reprodukciót, és izlésesnek nem mondható kedvtelésének eleget is tud tenni a hiányos ellenőrzés miatt. Minden olvasó mellé nem állítható teremőr, és a terem távoli sarkai elég sötétek. Remélhetőleg ezeken a bajokon előbb-utóbb segíteni fognak.

Ha az olvasó valamilyen szakterületről keres anyagot vagy valami iránt érdeklődik, ott a tájékoztató könyvtáros. Igaz, nincs külön íróasztala, csak egy egyszerű olvasótermi asztalkája, de ez már a könyvtárosnak probléma, nem az olvasónak. Es az sem az olvasónak okoz gondot, hogy ha telefonon jelenti be a hosszabbítást, vagy kérdez valamit, arra nem a tájékoztató könyvtáros felel, hanem a feldolgozó csoport valamelyik dolgozója; ugyanis a telefon a feldolgozóknál van, és egyszerűbb, ha nem rohannak ki a tájékoztató könyvtárosért. Az olvasó végeredményben megkapja, amit kér.

A kézikönyvtár mellett színműtárat is talál az olvasó, ahonnan kölcsönözheti a legkülönfélébb színdarabok szövegekönyvét. Segédeszközként egy betűrendes szerzői és címrendszős, valamint egy téma szerinti katalógus szolgál. A katalóguscédula felünteti a szereplők számát nem szerint — ez az olvasó számára hasznos lehet, a könyvtáros számára viszont nagy munkatöbbletet jelent, de ez már az érem másik oldala.

A fehérvári olvasni vágyó ember a legkülönösebb helyeken értesül a Vörösmarty Mihály Könyvtár nyitvatartási idejéről, szolgáltatásairól, így pl. a Pannónia Áruház Alba Regia tv-készülék reklámjának hátlapjára nyomott szövegből, röplapokból; a közeljövőben mozikban is helyeznek el könyvtári plakátokat. A helyi Vasvári Pál Gimnázium politechnikai osztályait állandó támogatásban részesíti a módszertani csoport, Ifjú Könyvbarátok Körébe tömörülhetnek a könyvszerető fiatalok. Nem vélekedem idillikusan az efféle propaganda sikeréről, de az olvasók szemszögéből nézve, az olvasó pszichológiájára építve, elképzelhető, hogy amire sorozatosan felhívják a figyelmet, az előbb-utóbb felkelti az érdeklődést. „Ha már annyit hallok róla, megnézem, milyen!” — gondolják az emberek.

A könyvtár különféle rendezvényei (könyvhét, író-olvasó találkozó, irodalmi esték) ugyancsak vonzzák az olvasókat. Ezt mutatja, hogy pl. *A regény útja* címmel

tartott előadáson 95 fő, a *Humor az irodalomban* címűn 60 fő jelent meg. A legkülönbélebb című és jellegű előadásokra kerül sor a megyei könyvtár rendezésében.

Összefoglalva ennyit mondanék: mindenütt tapasztalható, hogy az emberekben él az olvasás, a kultúra iránti igény. Fehérvárott sincs hiány a lelkesedésben. A Vörösmarty Könyvtárba belépő olvasó alapján véve kellemes benyomásokat szerezhet, olvasói igényeit aránylag gyorsan és jól kielégítheti. Ami kellemetlenül érinti, az jórészt dologi — épülettervezési — hibából adódik. A könyvtárosok mindig az olvasó segítségére sietnek, és igyekeznek a felmerülő problémákat minél rugalmasabban megoldani, de ehhez némely esetben az olvasók viselkedésének is meg kell változnia. Elmondhatjuk, hogy a székesfehérvári Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár kulturális életünknek eleven intézménye.

Cselényi Gyöngyi

Összecsukható könyvállvány

Nem Csongrád megye az egyetlen, ahol a kisebb községek könyvtárai, tanynai vagy pusztai könyvkölcsönzői, valamint az üzemi könyvtárak nem rendelkeznek önálló helyiséggel, hanem a művelődési otthonok, tsz-ek klubjában s más, közösen használt helyiségekben találhatók.

Mióta a szabadpolcos kölcsönzés előnyeiről meggyőződöttünk, izgat bennünket alkalmazásának „lehetősége” olyan könyvtárakban is, ahol nincs külön könyvtári helyiség. Sőt kilátás sincs rá — többnyire azért, mert a heti 4–6 órás nyitvatartás mellett, legalábbis egyelőre — aligha tarthatunk igényt önálló helyiségre.

A szabadpolc alkalmazásának egyik lehetősége ilyen körülmények között

a redőnyös könyvállvány lehetne, ez azonban túlságosan drága. A találgatások, meg a szükség vezettek el bennünket egy viszonylag egyszerű és olcsó

megoldáshoz, az „összecsukható könyvállvány” megszerkesztéséhez.

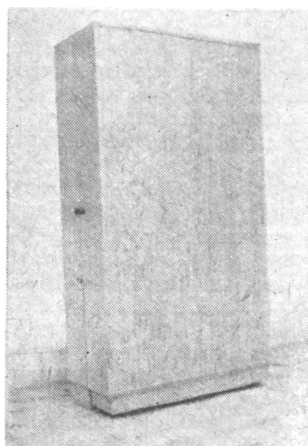
Miként a mellékelt fényképek mutatják, ez a szerkezet 2 db 1 m-es könyvállványból áll, ezek 3 sarokpánttal kapcsolódnak egymáshoz. Az egyik könyvállvány talpon áll, a másik 4 kis keréken gördül a talpon álló elé. A két könyvállvány összecsukás után oldalt pánttal és lakattal lezárható. A 4 kis kerék egyébként a mellékelt képeken nem látható — ugyanis „keszon” veszi körül —, emiatt úgy látszik, mintha a másik rész is talpon állna.

Az összecsukható könyvállvány méretei különfélék lehetnek. Nagyobb kerék esetén a talpon álló rész magasabb talpazatot kaphat. Az állvány teljes magassága pedig a beállított polcok számától és egymáshoz való távolságától függ. A gördülő állványrész úgy is elkészíthető, hogy a felső sor könyvei mögé üvegbetétet tételünk. Ha a könyveket a kölcsönzés után gerincükkel az üveg felé fordítjuk, gerincük a becsukás után is látható marad. (A becsukott könyvállvány hátára a könyvtári órákat hirdető tábla mellett más irodalompropaganda anyagok is elhelyezhetők.)

Az összecsukható könyvállvány költségei a felhasznált anyagtól s más körülményektől függenek. A fényképen látható könyvállvány ára nem lépi túl a 2500 forintot. Ez a könyvállvány naturtölgy (színezelt), dörzsölt. Természetesen, ha több díszítőelemet (dekorit-lemezt s egyebet) alkalmazunk, a költségek növekednek.

Végezetül még annyit, hogy amennyiben a könyvtár (könyvkölcsönző) később önálló helyiséghez jutna, ez a könyvállvány továbbra is használható marad. Vagy így kerekeken, vagy pedig a kerekkek lábra, illetve talpra történő kicserélésével.

Tóthpál József

Látogassanak el mások is a Szuhai Községi Könyvtárba

A Szuhai Községi Könyvtár Nógrád megye legjobb könyvtárai közé tartozik. 1200 kötetes szabadpolcos könyvtára a művelődési otthonban kapott helyet. A lakosság száma 836 fő. A könyvtár vezetője, Fehér Kálmánné 1964-ben a megyei könyvtár által hirdetett könyvtárosi versenyben az első helyezést érte el. Vajon mi a titka a könyvtár jó eredményeinek?

A szabadpolcos kölcsönzésre az elmúlt évben a tanács anyagi segítsége révén térhetek át, s a könyvtáros azóta is nagy gondot fordít a könyvtár szépítésére. A kicsi, de otthonosan berendezett könyvtárat egyre többen látogatják: a község 41⁰/₀-a (341 fő) olvasó, és 7378 könyvet olvasott. A művelődési otthon igazgatója segíti a leghathatósabbban a könyvtárat, de a társadalmi szervek is kivették részüket a tavalyi év elején megindított „Ahány ház, annyi olvasó” mozgalom szervezéséből.

A könyvtár szerteágazó tevékenységéből néhányat felsorolunk: 1964 elején kézimunka szakkör működött a könyvtáros vezetésével, mégpedig külön a felnőtteknek és külön az iskolásoknak. Általában 15—18-an jöttek össze egy-egy alkalommal. Természetesen a hosszú téli estéken a kézimunka mellett jutott idő felolvasásra, könyvvitára és diafilm-vetítésre is.

Áprilisban a Déryné faluszínház szerepelt a községben. A „Hamlet”-et adták elő. A könyvtáros attól tartott, hogy ezt a község nehezen értené meg, ezért az előadás előtt egy héttel Shakespeare-estet rendezett. Erre az este mintegy 150 ember jött el. Az előadáson Shakespeare életét és Hamlet c. drámáját ismertette a járási TIT egyik tagja rendkívüli sikerrel. Az előadás hatására a színház zsúfolásig megtelt. Amióta Szuhára jár a faluszínház, ilyen sikerű drámai előadás még nem volt.

A költészet napján 70 ember hallgatta meg a „Mai magyar líra” című előadást. Májusban, az ünnepi könyvhéten Fehér Kálmánné új módszerrel próbálta népszerűsíteni a mai magyar irodalmat: ellátogatott olvasóihoz, könyvet vitt nekik. A könyvhéten ezzel a módszerrel több mint 10 olvasót toborzott és 58 kötetet kölcsönzött a házaknál. Ezenkívül a könyvtár minden délután nyitva volt, a nyitvatartást plakátok hirdették. Az ünnepi könyvhét irodalmi előadással és könyvkiállítással zárult.

A könyvtáros nagy gondot fordít a televízió irodalmi adásaira. Olvasóit pár nappal az előadás előtt értesíti, és utána — esetleg másnap — megbeszélük az előadást. A közös televízió nézés már rendszeressé vált. Külön figyelemmel kíséri a 4—6 éves gyermekeket, és ezek szüleit igyekszik meggyőzni, hogy olvassanak fel gyermekeiknek, tekintettel arra, hogy a községben nincs óvoda. Most már rendszeresen folynak a gyermekfoglalkozások. Havonta két alkalommal kerül sor mesedélutánra, diavetítésre.

Fehér Kálmánné az előírt kölcsönzési órákon kívül rendszeresen jár a házakhoz olvasókat szervezni, könyveket cserélni, olvasóit irányítani. A könyvtár legszorgalmasabb olvasója Bakos Mária, aki a tsz-ben dolgozik, s ott munka közben, ha ideje engedi, elmondja társainak egy-egy olvasott könyv tartalmát, könyveket ajánl, s szövetkezeti tagokat nyer meg olvasónak.

Szuha községben a könyvtár fontos szerepet játszik a kulturális életben, amit az olvasók nagy száma is bizonyít. Emellett a tartalmi munkára is nagy gondot fordít a könyvtáros. 1965-ben három író-olvasó találkozásra kerül sor.

A fenti eredmények alapján tehát javasolhatjuk, hogy látogassanak el mások is a Szuhai Községi Könyvtárba, megérdemli a figyelmet: lehet ugyan, hogy nem tudja már az olvasók számát növelni, hiszen a lakosságnak csaknem a fele olvasó, de bizonyára meg tudja tartani ezt az olvasótábort s a tartalmi munkát is továbbfejleszti.

Bardócz Antal
a Nagybatonyi Járási
Könyvtár munkatársa

Az oroszlányi könyvtárak együttműködésének kezdetei

Oroszlány szocialista város. Méltán megilleti ez a jelző, hiszen felszabadulásunk után indult rohamos fejlődésnek, s 1954-ben nyilvánították várossá.

Oroszlányban három művelődési otthon működik. A legnagyobb a bányász szakszervezet kezelésében levő *Petőfi Művelődési Otthon*. Régi felvonulási épületből átalakított épület ez, amelyet három évvel ezelőtt megtoldottak egy 120 főt befogadó nagyteremmel és egy épületszárnyal, amely a zeneiskolának ad helyet. A művelődési otthon épületrésze 6 helyiségből áll. Ezek rendeltetés szerint a következőképpen oszlanak meg: egy-egy helyiséget lefoglal a képzőművészeti szakkör, a büfé, a biliárdasztal és a könyvtár. A fennmaradó szobák egyikében van a televíziós készülék.

Az *Építők Bokányi Dezső* kultúrotthonát szintén néhány évvel ezelőtt alakították át egy üzemi ebédlőből. Itt klubszobául a volt konyha és kiszolgáló helyiségek szolgálnak.

A *városi tanács művelődési otthona* a régi falu területén működik a volt községi épületben, társbérletben a tsz irodáival.

Az elmondottakból kitűnik, hogy a felsorolt művelődési otthonok egyike sem képes egyedül — vagy együtt, de egymástól függetlenül — kielégíteni a fejlődő város igényeit. Sajnos, jelenleg még az együttműködés szándéka is hiányzik.

A könyvtárak ezen a téren előbbre vannak. Elhelyezés tekintetében azonban náluk sem jobb a helyzet. A *városi könyvtár* 16 000 kötettel az ún. Városkapu épületében, két garzonlakásból átalakított helyiségben működik. Három fiókkönyvtára és két külterületi kölcsönzője van. A *szakszervezeti könyvtár* elhelyezéséről már szóltunk. Állománya 8500 kötet, s a művelődési otthonon kívül két legényszálláson is kölcsönöz. A *tatabányai SZMT-könyvtár letéti állományával* működik a vasutas könyvtár, a Hőerőmű könyvtára, az építők művelődési otthonának és az építők szállójának könyvtára. Iskolai könyvtárral három általános és egy szakközépiskola rendelkezik. Műszaki könyvtárat a Hőerőmű és az Oroszlányi Szénbányák tartanak fenn — társadalmi munkás könyvtárosokkal.

A kölcsönzőhelyek számát tekintve tehát a helyzet látszólag megnyugtató.

Az elmúlt évben, Oroszlány várossá nyilvánításának 10. évfordulója alkalmából az egész város összefogott egy ünnepségsorozat megrendezésére. Ebből a könyvtárak sem maradhattak ki, viszont egyikük sem merte a feladatot egyedül vállalni. Így született meg — társadalmi szükséglet nyomán — az összefogás gondolata. A lehetőségek összevetése során be kellett látnunk, hogy csodatételre még együttműködve sem vagyunk képesek. Leghasznosabbnak az író-olvasó találkozók rendezése terén uralkodó anarchia megszüntetése bizonyult. Tehát olyan programot dolgoztunk ki, amely az egész idény találkozóit magába foglalta. Összeállításakor figyelembe vettük egymás érdekeit éppúgy mint az olvasókét. Így született meg a következő terv: 1964. október 8: Öveges professzor előadása az Ady moziban Színes atomfizika címmel. November 28: találkozó az építőknél Szilvási Lajossal. 1965. február 3: a mezőgazdasági könyvhónap megnyitása a falusi művelődési otthonban. Március 25: a felszabadulást köszöntő antológia megjelenése alkalmával találkozó két olyan íróval, aki szerepel a kiadványban. Thúry Zsuzsa és Molnár Zoltán volt a vendégünk. Végül április 11-re, a költészet napjára Kónya Lajost hívtuk meg. E rendezvények sikerültek. Munka közben azonban jó néhány nehézség adódott. Ezek megoldása során alaposan megismertük egymás munkáját. Kiderült, hogy csak a megyei könyvtár továbbképzésében résztvevő három könyvtáros szakmai képzése van biztosítva. Úgy próbálunk ezen segíteni, hogy — egyelőre negyedévenként — összejövjünk, s mintegy önképzőkörszerűen továbbképzést tartunk magunknak. Az első negyedévi „értekezletünkön” a következő témákkal foglalkoztunk: 1. Az évvégi rendkívüli felmérés tanulságai és a belőle adódó feladatok. 2. Olvasószolgálati munka a kis könyvtárakban. 3. A vendéglátó városi könyvtár bemutatása. Ezt a felosztást követjük a jövőben is, amennyiben egy helyi, egy szakmai téma mellett a vendéglátó könyvtár bemutatása lesz a „napirendi pont”.

Haraszi Mihály
szakszervezeti könyvtáros,
Petőfi Művelődési Otthon

Miskolci eredmények — miskolci gondok

Miskolc megyei jogú város könyvtárügye ma már megközelítően ugyanazt a bonyolult képet mutatja, mint a fővárosé. A szakkönyvtári feladatokat a Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtára, a Lenin Kohászati Művek és a Diósgyőri Gépgyárak műszaki könyvtárai, a megyei kórház szépen fejlődő orvostudományi könyvtára mellett sok kisebb gyűjtemény látja el, míg a nem létező társadalomtudományi szakkönyvtár alapjait talán most vetik meg a régi református gimnázium igen értékes és számos ritkaságot tartalmazó — a legutóbbi időkig vétkesen elhanyagolt — könyvtári anyagának már megindult feldolgozásával.

A közművelődési feladatokat a városban jelenleg három hálózat látja el: a II. Rákóczi Ferenc Könyvtár olvasótermével, felnőtt és ifjúsági kölcsönzőjével, a Városi Könyvtár 27 fiók- és letéti könyvtárával és a Szakszervezetek Megyei Tanácsának könyvtárhálózata 128 kisebb-nagyobb könyvtárával, illetve kölcsönzőjével.

A miskolci közművelődési könyvtárak eredményel 1964-ben

Hálózat	A könyvtárak száma	Könyvállomány	%	Az olvasók száma	%	Kötet-forgalom	%
Megeyi	1	92 939	25,6	7 478	22,1	200 367	21,2
Városi	27	107 272	29,5	10 841	32	431 743	45,9
Szakszervezeti	128	163 111	44,9	15 551	45,9	309 496	32,9
Összesen	156	363 322	100	33 870	100	941 606	100

Az 1964. év eredményeit a táblázat mutatja. Az előbbi évi eredményekkel összevetve, feltűnő a szakszervezeti hálózat hatalmas fejlődése különösen a könyvállományban, továbbá a városi könyvtár hálózatának jó kölcsönzési eredménye. Ez utóbbinak több magyarázata is van. A városi hálózat kedveltségének legfontosabb oka, hogy valamennyi könyvtára szabadpolcos rendszerű, ami óriási előny, hisz például a II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár is csak 1965-ben tudott áttérni helyhiány miatt erre a rendszerre. A másik oka, hogy a városi hálózat könyvtárainak többsége 10—20 000 kötet állománnyal rendelkezik és beszórja letéteivel a város minden sarkát, emellett a városi tanács segítségével igen szorosak a kapcsolatai az új lakótelepek általános iskoláival és a gyermekek révén a szülőkkel is. Az 1964. ősztől működő libresszó már szétnyomja kereteit, és követelően sürgeti egy folyóiratolvasó megnyitását.

A miskolci Napjaink c. folyóiratban szenvedélyes hangú cikkek sürgetik az új, nagy városi könyvtár mielőbbi megépítését, a kerületi könyvtárak megteremtését és legfőképpen a társadalomtudományi egyetemmel nem rendelkező nagyvárosi társadalomtudományi szakkönyvtárának létrehozását. Az olvasóknak, a kölcsönzéseknek és a ki nem elégített igényeknek mindinkább növekvő száma a város kulturális életének központi kérdésévé tették a könyvtárügy rendezését.

Kordos László,
a Miskolci Városi Könyvtár igazgatója

Az állományellenőrzésről

A könyvtárügyről szóló 1956. évi 5. számú törvényerejű rendelet végrehajtása tárgyában kiadott 1018/1956. (III. 9.) számú minisztertanácsi határozat 6. pontjában foglaltak szerint „A közkönyvtárak könyvállományukat rendszeres időközökben kötelesek ellenőrizni”. Az állományellenőrzés végrehajtása minden könyvtár számára nagy és felelősségteljes munkát jelent. Különösen nehéz feladat ez ott, ahol a létszám nem elegendő.

Könyvtárunkban, a soproni Erdészeti és Faipari Egyetem Könyvtárában a törvényerejű rendelet végrehajtási utasítása szerint az állomány nagyságához mérten három évenként esedékes az állományellenőrzés végrehajtása. Megfelelő létszám hiányában könyvtárunkban az állományellenőrzést csak hat évvel a végrehajtási utasítás életbeléptetése után lehetett megkezdeni, s a kb. 70 000 kötetes állomány nagyobbik részének szabályszerűen lefolytatott ellenőrzése teljes egy évet vett igénybe. E munka költsége az egy év alatt felhasznált papírmennyiség ára nélkül kerekén

kb. 14 000 Ft volt. Az állományellenőrzés végeredménye pedig: nem nagy jelentőségű, illetve nem nagy számú könyv hiánya. A hiányzónak kimutatott könyvek közül utólag több előkerült, és ezzel a veszteség csökkent. Megállapították azt is, hogy a kimutatott hiányok túlnyomó többsége 1956-os őszi eredetű, amikor is a jogellenesen külföldre távozott hallgatók és oktatók a részükre szabályszerűen kölcsönadott könyveket nem juttatták vissza. Ha a rendkívüli események következtében így elveszett könyveket leszámítjuk, akkor a rendes körülmények között elkallódott könyvek száma igen csekély, az állomány nagyságához és a használathoz képest elenyésző, és értékben is minimális. Az ellenforradalmi események következtében és a más módon elkallódott könyvek kimutatott együttes értéke 5000 Ft körül mozog.

A Könyvtáros 1964. évi 1. számában „Megéri-e? — Gondolatok az állományellenőrzésről” címmel Mónus Imre tollából cikk jelent meg, amely kimutatja, hogy könyvtárunkban az állományellenőrzésre fordított 17 000 Ft-os költség kb. 1000—1500 Ft hiány kimutatását eredményezte. A szerző felvetette cikkében a kérdést, nem volna-e okosabb, ha azt az összeget, időt és személyzetet, amelyet állományellenőrzés céljára vonunk el az érdemi munkától, tartalmi feladatok szolgálataiba állítanánk?

A szóban forgó cikket könyvtárunk dolgozói is érdeklődéssel olvasták és vártuk, hogy annak lesz-e valamilyen visszhangja. A cikkre vonatkozólag azonban a Könyvtáros hasábjain sem hozzászólás, sem más érdemleges válasz nem jelent meg. Mi az állományellenőrzés teljes mellőzésével nem érthetünk egyet, mert arra bizonyos időközökben szükség van. De ha figyelembe vesszük a könyvtárak személyi ellátottságát és azokat a korszerű feladatokat, amelyeket a könyvtáraknak elsődleges feladatként el kell látniuk, akkor világos, hogy egy 70 000 kötetes állományú, kiterjedt gyűjtőkörű tudományos szakkönyvtár hat főnyi személyzettel három évenként nem tarthat állományellenőrzést, erre semmi lehetősége sincsen.

Ha a könyvtárügyről szóló törvényerejű rendelet végrehajtási utasításának vonatkozó előírása nem módosul, akkor ez a munka nálunk ismét csak az állománykivüliek béralapja terhére alkalmazott félnapos munkaerő beállításával volna elvégezhető. Kérdés azonban, hogy az ideiglenes munkaerő által végzett munka elfogadható-e, megbízható-e, mert az esetlegesen elkövetett hibákért, tévedésekért, vagy elnézésekért felelősségre nem vonható.

Véleményünk szerint egy 70 000 kötetes állományú tudományos szakkönyvtárban tíz évi időközökben is untig elegendő, ha állományellenőrzést tartanak, nem pedig három évenként.

Dr. Szabó István

a Soproni Erdészeti és Faipari
Egyetem könyvtárának igazgatója

Könyvtárosok az első magyar oktatógépnél

A Budapesti Műszaki Egyetem műszer- és mérés-technikai tanszékén működő első magyar digitális oktatógépet a központi könyvtár munkatársai szakmai továbbképzésük keretében működés közben tanulmányozták. Az oktatógép egy irodai

íróasztalba beépítve működik, s hozzá írógép, valamint a feladatokat tároló dobozegység is tartozik. A dobozegység alakában olvashatók le a feladatok. A példamegoldást a hallgató az írógép útján adja meg az oktatógépnek. A gép, mely az oktatógépek ellenőrző-vizsgáztatógép fajtájához tartozik, nemcsak azt állapítja meg, hogy helyes vagy helytelen-e a megoldás, de a gépbe helyezett papírlapon — a dátum megjelölése mellett — 1—5-ig terjedő osztályzatot adva igazolja is a feladat megoldását. Az ellenőrző-vizsgáztató gép segítségével tehát megállapíthatja a hallgató, hogy felkészültsége megfelelő-e. A műegyetemi könyvtár munkatársainak tollából az utóbbi időben több cikk látott napvilágot a programozott oktatás irodalmáról. Így az első magyar oktatógép működésének megismerése hasznos gyakorlati tapasztalatokkal növelte elméleti tudásukat. (dr. M. L.)

Könyvtári könyvek

bekötése a legszebb kivitelben, a legjobb minőségben, a legrövidebb határidővel

Kun Zoltán

könyvtári könyvek bekötésére specializált könyvkötészetében.

EGER

ALKOTMÁNY UTCA 7.

TELEFON: 16-30

TERVEINKRŐL

Idei évfolyamunkban több ízben adtunk közre lapunk hasábjain rövid ajánló bibliográfiákat. Az *Új Könyvek* megjelenése következtében ugyanis hely szabadult fel tájékoztató rovatunkban. A szerkesztő bizottság tagjai javasolták, hogy ezt a helyet időszerű ajánló bibliográfiák közzlésére használjuk fel. Azt tapasztaltuk, hogy a kísérlet bevált, a könyvtárosok szívesen fogadták összeállításainkat. Ezért elhatároztuk, hogy a *témabibliográfiák közzlését rendszeressé* tesszük. Úgy gondoljuk, hogy ezzel a tevékenységgel segíthetjük a közvéleménykedés könyvtárak olvasószolgálatának és propagandájának fejlesztését, s az ajánló bibliográfiák kiadásának és terjesztésének megoldatlan ügyét is valamelyest előre visszük.

A felhasználást igyekszünk megkönnyíteni azzal, hogy bibliográfiáinkat lehetőség szerint úgy helyezzük el, hogy a lapból kivehető és külön *gyűjt-hető*k legyenek.

A bibliográfiák tématervének összeállításához és az egyes témák kidolgozásához sikerült megnyernünk a *Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár* bibliográfiái és propagandaosztályának közreműködését. Az alábbi tématervet, amely kb. egyéves időre szól, a FSZEK bibliográfiái és propagandaosztálya széles körű közvéleménykutatás után állította össze. A fontos, közérdekű és időszerű témák kijelölésénél változatosságra és arányosságra törekedett. Reméljük, hogy kis bibliográfiáink megjelenése és az alábbi tématerv közzlése kiküszöböli a bibliográfiái termelés párhuzamosságainak egy részét.

Tématervünk *nem teljes* és nem végleges. Megvalósítása során a módosításoknak, a könyvtárak kívánságainak, az időközben felmerülő igényeknek teret kívánunk adni. Ezért a könyvtárosoktól *javaslatokat*, ötleteket kérünk tématervünk javításához. És szívesen vesszük a különböző könyvtárakban dolgozó *bibliográfusok közreműködését* is az egyes témák kidolgozásában.

TÉMATERV

Népszerű filozófiai könyvek.

A világ csodák nélkül. A természettudományos világkép kialakulását szolgáló, a filozófiát és a természettudományt összekapcsoló művek.

A tudomány és a vallás küzdelme korunkban. Antiklerikális művek, valamint a modern vallásos filozófiai áramlatokkal vitatkozó könyvek.

A kommunista erkölcs. Etikai művek.

A vezetés módszereinek és lélektanának irodalma.

Ifjú olvasóknak a pályaválasztásról.

Érettségizőknek ajánljuk.

A dolgozók iskolájába járóknak ajánlott irodalom.

A pedagógia útja. Klasszikus és új művek.

Közérdekű jogi könyvek

Világgazdasági, közgazdasági kérdésekről mindenkinek.

A modern biológia eredményei.

Korunk új tudománya, a kibernetika.

Esztétikai kérdésekről mindenkinek.

Vita a realizmusról.

Művészettörténeti könyvek.

Művész életrajzok.

Ami mindenkinek tudnia kell a filmről. Filmesztétikai és filmtechnikai könyvek.

A képzőművészet modern magyar meseteréi. Alkotásaikról szóló könyvek, képzőművész-írók művei.

Népművészet, népi iparművészet, kézimunka.

A modern otthon. A lakberendezés könyvei.

Virág a kertben és a lakásban.

Hazai és külföldi írók, alkotók életműve. Évfordulókhoz, kitüntetésekhez, interjúkhoz kapcsolódva.

A mai ifjúság az irodalom tükrében. Fiatalokról szóló művek.

Napjaink szovjet irodalma.

Bolgár írók — magyar olvasók.

A haladó nyugati irodalom. A kapitalista országok kommunista és baloldali

íróinak újabb művei nyelvterületek szerint csoportosítva.
A világ körül. Klasszikus és modern ut-
 leírások.
Baráti országokba utazunk. Útikönyvek,
 művelődési, gazdasági, társadalmi kap-
 csolatokról szóló művek a szocialista
 országokról.
Ismerd meg hazádat! Honismereti bib-
 liográfiák tájegységenként.
A Balaton költészete.
Írók és költők a Margitszigeten.
A régi krónikáktól a mai krónikákig.
 Történelmi dokumentumok.

**A második világháború történetének iro-
 dalma.**
A szabadság útján. Korunk felszabadító
 mozgalmi, az új szabad országok éle-
 téről, fejlődéséről szóló könyvek.
Példaképeink. A munkásmozgalom hősei-
 ről szóló művek, műveik, emlékirataik.
Fáklyavivők. A tudomány nagy alakjain-
 nak művei és a róluk szóló népszerű
 irodalom.
**Sajtóviták által felvetett témákkal fog-
 lalkozó bibliográfiák.**
**A televízió és a rádió adásaihoz kapcso-
 lódó időszerű bibliográfiák.**

DANTE

DANTE, Alighieri: Isteni színjáték.
 (Ford. Babits Mihály. A bev. tanulm.
 írta Kardos Tibor.) 1957, Európa, XLIV.
 499 l., 25 t. (A világirodalom klasszi-
 kusai.)
DANTE, Alighieri összes művei. (Ford.
 Babits Mihály, Csorba Győző stb.)
 1962, Magyar Helikon, 1218 l. (Helikon
 klasszikusok.)

Tanulmányok Dante-ről

A) Könyvek

BARBI, Michele: Dante. 1964, Gondolat,
 137 l., 4 t.
KARDOS Tibor: *Dante, Petrarca, Boc-
 caccio.* Művészletrajzok. 1963, Gon-
 dolat, 174 l., 4 t. (Európai antológia.
 Reneszánsz.)

B) Cikkék, kritikák

BÁN Imre: *A teljes magyar Dante.* =
 Alföld. 1963, 1—2. sz., 105—113. l.
GARAI Gábor: *Dante összes művei.* =
 Kortárs. 1962. 7. sz. 1103—1105. l.
HEGEDŰS Géza: *Dante összes művei.* =
 Élet és Irodalom. 1962. jún. 2. sz. 7. l.
KARDOS Tibor: *Dante alkotó képzelete.*
 = MTA 4. Nyelv- és Irod. Tud. Oszt.
 Közl. 1956. 1—2. sz. 87—131. l.
KARDOS Tibor: *Dante és a magyar ol-
 vasók.* = Filológiai Közölny. 1962. 3-
 4. sz. 233—240. l.

MÓRICZ Zsigmond: *Dante vizei fölött.*
 = Móricz Zsigmond: Irodalomról, mű-
 vészetről. 1. köt. 1959, Szépirodalmi
 K., 369—370. l.

RÁBA György: *Babits Dante-fordítása.*
 = Filológiai Közölny, 1961. 6. sz. 43-
 68. l.

RAJNAI László: *Dante összes művei.* =
 Jelenkor. 1962. 4. sz. 562—564. l.

RÓNAI Mihály András: *Dante.* = Nagy-
 világ. 1958. 3. sz. 419—421. l.

SALINARI, Giambattista: *A komikum az
 Isteni Színjátékban.* = Irodalmi Fi-
 gyelő, 1956. 3. (aug.) sz. 284—285. l.

SALLAY Géza: *Dante politikai eszméi
 és a feudalizmus.* = Irodalomtörténet.
 1953. 12. sz. 166—177. l.

SZABÓ György: *Dante összes művei.* =
 Nagyvilág. 1962. 7. sz. 1042—1046. l.

SZAUDEK József: *Dante első magyar
 fordítása.* 1806. (Döbrentei Gábor ismer-
 etlen Commedia-fordítása.) = Szauder
 József: Olasz irodalom — magyar iro-
 dalom. Tanulmányok. 1963, Európa,
 347—361. l.

SZAUDEK József: *Dante összes művei.*
 = Szauder József: Olasz irodalom—
 magyar irodalom. Tanulmányok. 1963,
 Európa, 362—367. l.

Osszeállította: Csomor Tibor

ELEKTRONIKUS BIBLIOGRÁFIÁK. — A frankfurti Német Könyvtár
 készíti el a német nyelvű irodalom bibliográfiáját hazai és külföldi művek
 számbavételével. A bibliográfiai összeállítást 1966-tól kezdve elektronikus adat-
 feldolgozó apparátussal fogják elvégezni. A Deutsche Bibliothek igazgatójának
 közlése szerint ebben a munkában szoros együttműködést alakítanak ki a
 Frankfurtban felállítandó tudományos dokumentációs központtal. A könyvtár
 bibliográfiai kiadványait heti, félévi és ötéves katalógusokban jelentetik meg.
 A nemrég megjelent 10 kötetes Nagy Larousse Enciklopédia új kiadásá-
 nak dokumentációs anyagát 500 000 lyukkártyán gyűjtötték össze, és a szótár-
 készítőket szintén elektronikus berendezésekkel kezelték. Aránylag gyorsan és
 könnyen készült, különösen, ha tekintetbe vesszük, hogy 10 000 oldalas illusztrá-
 rált lapjain 165 270 címszó található és hogy 500 korábban megjelent kötet
 szintézise. (N. G.)

KIS BIBLIOGRÁFIÁK

Az 1965. évi SZOT-díjasok művei

BERKESI ANDRÁS

Egyike a legolvasottabb, legnépszerűbb íróknak. Közéleti mondanivalója fordulatos meseszövé, izgalmas történetek eseményein keresztül szól az olvasóhoz. Irodalmi munkásságát érett férfikorban kezdte. Ifjúkorában munkás és mozgalmi harcoss volt, majd a felszabadulás után újjászerveződő fegyveres alakulatoknál teljesített szolgálatot, később gazdasági funkcionárius lett. Első regénye, az OKTÓBERI VIHAR és ennek folytatása, a VIHAR UTÁN az ellenforradalom és a kibontakozás első irodalmi ábrázolása. Az Októberi vihar-ért József Attila-díjat kapott, most a SZOT-díj az etikai problémákat tárgyaló JÁTEK A TISZTESSÉGGEL című regényét jutalmazza.

KÖNYVEI

Bunker (kisregény). Zrínyi, 1960.
 FB-86 (képregény). Zrínyi, 1960.

Játék a tisztességgel, Magvető, 1964.

Magány (regény). Magvető, 1962 (1961).

Októberi vihar (regény). Zrínyi, 1960 (1958).

Sellő a pecsétgyűrűn (regény). Magvető, 1964.

Vihar után (regény). Zrínyi, 1960 (1959).

— — Kardos György: Kopjások (regény). Zrínyi, 1959 Szépirodalmi, 1961.

SIPKAY BARNA

Mintegy négy esztendeje tűnt fel az irodalmi életben Krúdy világának mai írója, a nyíregyházi tanár és újságíró. A nyírségi föld mai figurái elevenednek meg novelláiban, drámáiban és regényeiben; a kisvárosi élet jelenkori hétköznapijainak művészi rajzát adja bennük. Az újságíró noteszával járja szűkebb hazáját minden írásán érződik a friss átélés, a közvetlen élmény. Finom ironiája mögött meleg emberszeretet sugárzik. A kitüntetés HAJNALI HINTA című elbeszélés kötetét jutalmazza.

MŰVEI

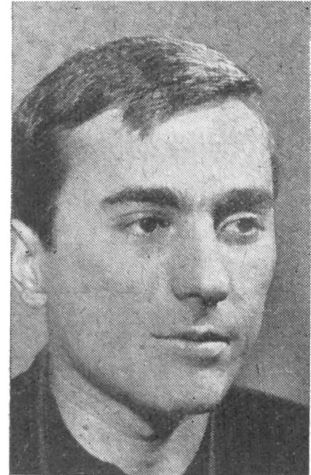
Aramlások (versek). Tiszatáj, Magvető, 1964.

Friss szélben (versek). Magvető, 1961.

Kikiáltó (versek). Tiszatáj, 1960.

PAPP LAJOS

Fiatalszegedi költő: ARAMLÁSOK című harmadik verseskötetét tünteti ki a SZOT-díj. Eredeti költői hangja és témagazdagsága már első kötete megjelenésekor is feltűnést keltett. Különösen vonzó egyszerűsége, választékos költői nyelve, közel áll hozzá a népdal formakincse és képi világa. Középponti témája a közéleti-társadalmi mondanivaló, s azzal a szándékkal írja verseit, hogy mindenki értse, mindenkire szóljon.

KÖTETEI

Hajnali hinta (novellák). Magvető, 1964.

Határtalan élet (regény). Magvető, 1964.

Messzi harangszó (kisregény). Magvető, 1963. (Új termés)

VITA A REALIZMUSRÓL

1. Könyvek

- LENIN, V. I.: *A realizmus kérdéséhez.* (A visszatükröződés elméletéből.) = L., V. I.: *Az irodalomról.* Szemelvények Lenin műveiből, leveleiből. 1949. Szikra, 136—154. l.
- HALÁSZ Gábor: *Új irányok a világirodalomban.* = H. G.: *Válogatott írásai.* 1959. Magvető, 95—99. l.
- KISS Lajos: *Élet és esztétika.* 1959. Tiszatáj Írói Munkaközösség. 20—34; 77—110. l. Ua. = *Kortárs*, 1958, 9. sz. 418—423. l.
- Realizmus és modernizmus.* Szovjet irodalomtudósok válogatott tanulmányai. (Szerk. Héra Zoltán.) 1959. Gondolat, 348 l.
- BARABÁS Tibor: *Tartalom és forma.* = B. T.: *A könyv hatalma.* 1961. Szépirodalmi, 219—223 l.
- Eszmék és esztétikák.* Szovjet irodalomtudósok válogatott tanulmányai. (Szerk. Héra Zoltán.) 1961. Gondolat, 259 l.
- ILLES Béla: *Az irodalom pártosságáról.* = I. B.: *Ahogy a kortárs látta.* Cikkgyűjtemény. 1961. Szépirodalmi, 104—115. l.
- FAGYEJEV, A.: *A szocialista realizmusról.* = F., A.: *A proletár irodalom országútján.* 1962. Gondolat, 80—94. l.
- VERES Péter: *Realizmus?* = V. P.: *Olvasonapló.* 1962. Szépirodalmi, 29—42. l.
- BATA Imre: *Jegyzet a moderniségről.* = B. I.: *Ívelő pályák.* 1964. Szépirodalmi, 28—40. l.
- ERDŐS László: *Valami készül.* Harc a szocialista realizmusért. 1964. Magvető, 111 l.
- KOCH, Hans: *A művészi ábrázolás realizmusa és pártossága* = K., H.: *Marxizmus és esztétika.* 1964. Kossuth, 599—686. l.
- Partatlan realizmus?* (Roger Garaudy, Ernst Fischer stb. [tanulmányai.] 1964. Európa, 299 l.

2. Tanulmányok, cikkek

1963.

- SZABÓ György: *A korszerű marxista esztétikáért.* [A szegedi konferencia anyagából.] = *Élet és Irodalom*, 1963, 24. sz. 5. l.
- KIRÁLY István: *A humanizmus és a realizmus szövetsége.* = *Élet és Irodalom*, 1963, 25. sz. 3. l.
- MAJOR Máté: *Egységes művészetszemlélet.* = *Jelenkor*, 1963, 10. sz. 977—983. l.
- GONDOS Ernő: *Napirenden a modernizmus.* = *Kortárs*, 1963, 2. sz. 313—316. l.

- HELLER Ágnes: *Korszerűtlen vita a szépről, jóról és igazról.* = *Kortárs*, 1963, 4. sz. 608—613. l.
- SÓTÉR István: *Jegyzet a korszerűségről.* = *Kritika*, 1963, 2. sz. 3—6. l.
- NYÍRÓ Lajos: *A realizmusról általában — vagy szocialista realizmus?* = *Kritika*, 1963, 2. sz. 37—43. l.
- SZILI József: *Távlatok és feltételek.* = *Kritika*, 1963, 4. sz. 5—15. l.
- NYÍRÓ Lajos: *Garaudy — Picassoról, Kafkáról és a realizmusról.* = *Kritika*, 1963, 4. sz. 43—47. l.
- GYÖRE Imre: *Ízlés vagy világnézet?* = *Magyar Nemzet*, 1963, 139. sz. 8. l.
- V. T.: *Vallomás a realizmusról.* Aragon előszava egy francia marxista tanulmánykötethez. = *Magyar Nemzet*, 1963, 249. sz. 5. l.
- FISCHER, Ernst: *Művészet és szocializmus.* = *Nagyvilág*, 1963, 7. sz. 1050—1061. l.
- MIKLÓS Pál: *A sokarcú realizmus.* = *Világirodalmi Figyelő*, 1963, 4. sz. 364—375. l.

1964.

- KISS Lajos: *A fogalmak értelme.* = *Kortárs*, 1964, 3. sz. 424—434. l.
- ERDŐS László: *Még egyszer a fogalmak értelmezéséről.* = *Kortárs*, 1964, 6. sz. 934—938. l.
- B. NAGY László: *A realizmus — filozófiai fogalom.* = *Kritika*, 1964, 2. sz. 43—46. l.
- MARÓTHY János: *Merre tart a realizmus vita?* = *Kritika*, 1964, 3. sz. 36—38. l.
- SZIKLAY László: *Szovjet viták az esztétikumról.* = *Kritika*, 1964, 3. sz. 42—46. l.
- SZILI József: *A korszerűség korszerűtlen apológiája.* = *Kritika*, 1964, 5. sz. 48—51. l.
- MESTERHÁZI Lajos: *Játék és igézet.* (Vallomás a „Partatlan realizmus” ürügyén.) = *Kritika*, 1964, 9. sz. 4—15. l.
- DIÓSZEGI András: *A realizmus vita — az ideológia konferencia tükrében.* = *Kritika*, 1964, 11. sz. 29—35. l.
- ROZSNYAI Ervin: *Túl a realizmus partjain* = *M. Filozófiai Szemle*, 1964, 6. sz. 1120—1139. l.
- SZABOLCSI Miklós: *Vita közben.* (Garaudy realizmus-elméletéről.) = *Nagyvilág*, 1964, 11. sz. 1714—1718. l.
- HÉRA Zoltán: *Szocialista realizmus — realizmus nélkül?* = *Népszabadság*, 1964, 17. sz. 8. l.

- A. A.: *Szocialista realizmus és korszerűség*. Vita a Szovjetunióban. = Társadalmi Szemle, 1964, 2. sz. 98—103. l.
- MARÓTHY János: *A realizmus általában és konkrétan*. = Társadalmi Szemle, 1964, 12. sz. 54—69. l.
- SZIGETI József: *Egységes művészet-szemlélet, de milyen alapon?* [Major Máté cikkéről.] = Új Írás, 1964, 2. sz. 208—216. l.
- Ua. = Népszabadság, 1963, 293. sz. 7. l.
- VERES Péter: *A realizmus pólusai...* = Új Írás, 1964, 4. sz. 468—472. l.
- GONDOS Ernő: *Feltevések és kérdések*. Új Írás, 1964, 5. sz. 618—625. l.
- HERMANN István: *Lehet-e művészet totalitás nélkül?* = Új Írás, 1964, 9. sz. 1120—1129. l.
- ARAGON, Louis: *Előszó Roger Garaudy Partitalan realizmus c. tanulmánykötetéhez*. = Valóság, 1964, 1. sz. 92—95. l.
- MIHÁLYI Gábor: Roger Garaudy: *A partitalan realizmusról*. = Valóság, 1964, 2. sz. 84—87. l.
- GYERTYÁN Ervin: *A konfliktus konfliktusa*. = Valóság, 1964, 8. sz. 49—57. l.

1965.

- „A legtisztább lelkiismeret veszedelmes állapotában...” (Aragon beszéde a moszkvai egyetemen.) = Élet és Irodalom, 1965, 6. sz. 6. l.
- FÜLEKI János: *Szégyenlős marxisták*. = Élet és Irodalom, 1965, 13. sz. 1. l.

Baráti országokba utazunk

LENGYELORSZÁG

- Ezeréves Lengyelország*. 1960. A Lengyel Népköztársaság budapesti Nagykövetsége. 27 l. (Lengyel Tájékoztató. Különlétszám.)
- Lengyelország*. Összeáll. Facsády Kálmán, Halász Lajos. 1964. Közg. és Jogi K., 1. (Külkereskedelmi útmutató.)
- Lengyelország*. 1956, Szikra, 247 l., 6 t., 1 térk. mell.
- PÁLOS Tamás: *Lengyelország*. 1964, Kossuth K., 175 l., 12 t. (Egy ország, egy könyv.)
- SKRZYPEK, Eugeniusz — ORDYNSKY, Włodzimierz: *Lengyelország képekben*. Varsó, 1954, „Sport és Turisztika” K., 11 l., 106 t.
- RUFFY Péter: *Varsói hajnal*. 1961, Kossuth K., 197 l., 10 t.
- SZAUDER József: *Ciprus és obeliszek*. Esszék... városokról és tájakról. 1963, Szépirodalmi K., 362 l., 17 t.
- PERÉNYI József: *Lengyelország története*. 1962, Gondolat, 400 l., 6 térk. (Stúdium könyvek 31.)

- NYÍRÓ Lajos: *Miről és miért vitatkoznak?* = Kritika, 1965, 2. sz. 31—35. l.
- LUKÁCS György: *Mai szocialista realizmus*. = Kritika, 1965, 3. sz. 28—38. l.
- Szolzsenyicin és a mai szocialista realizmus*. [Hozzászólás Lukács György cikkéhez.] Kritika, 1965, 3. sz. 39—46. l.
- TÓTH Dezső: *Vita a szocialista realizmusról*. = Magyar Nemzet, 1965, 50. sz. 9. l.
- HÉRA Zoltán: *Viták a realizmusról*. = Népszabadság, 1965, 8. sz. 7. l.
- FENYŐ István: *A szocialista realizmusról*. = Népszabadság, 1965, 56. sz. 9. l.
- GARAUDY, Roger: *A realizmusról*. = Nagyvilág, 1965, 2. sz. 268—271. l.

A szocialista realizmusról (A kulturális Elméleti Munkaközösség vitaanyaga) = Társadalmi Szemle, 1965, 2. sz. 30—60. l.

- ÚJFALUSSY József: *A realizmus még „konkrétebben.”* (Megjegyzések Maróthy János vitaindító cikkéhez.) = Társadalmi Szemle, 1965, 2. sz. 75—80. l.
- KISS Lajos: *Realizmus és absztrakció*. = Társadalmi Szemle, 1965, 3. sz. 71—75. l.
- ILLÉS László: *Realizmus és az élő irodalmi folyamat*. = Társadalmi Szemle, 1965, 4. sz. 145—149. l.

Összeállította: Mitru Ibolya.

AZ ALKOTÓMŰHELY

CÍMŰ TELEVÍZIÓS ADÁSHOZ AJÁNLJUK

1. *Összefoglaló művek a sorozat valamennyi előadásához.*

ARTNER Tivadar: *Ismerkedés a művészettel.* 3. kiad. 1963, Móra Kiadó, 179 l., 12 t. (Búvár könyvek 6.)

DOMBI József: *Művészettörténet.* 2. kiad. 1960, Tankönyvkiadó, 340 l.

DOMBI József: *Múzeumok, remekművek.* 1964, Képzőművészeti Alap Kiadó, 449 l.

KAMPIS Antal: *A képzőművészetek története.* 2. kiad. 1964, Közgazd. és Jogi Kiadó, 807 l., 81 t. (A kultúra világa 3.)

MAKSAY László: *Műalkotás, kompozíció, stílus.* 1961, Gondolat, 133 l., 26 t. (Gondolattár 5.)

A képzőművészet iskolája. A festőművészet, grafika, szobrászat eljárásai. Szerk. Molnár C. Pál. 2. kiad. 1957, Képzőművészeti Alap Kiadó, 342 l., 40 t.

PASSUTH Krisztina: *A festészet műhelyében.* 1964, Móra Kiadó, 140 l., 34 t. „Képzőművészetekről mindenkinek.” Válogatott művészettörténeti könyvek ajánló albuma (bibliográfiája). 1961, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, 102. l.

2. *A sorozat egyes műsoraihoz a következő könyveket javasoljuk*

Toulouse-Lautrec

LA MURE, Pierre: *Moulin Rouge.* Henri de Toulouse-Lautrec életregénye. 1959, Képzőművészeti Alap Kiadó, 463 l., 23 t.

Takács Marianne: *Toulouse-Lautrec.* 1864—1901. 1961, Képzőművészeti Alap Kiadó, 34 l. (A művészet kiskönyvtára 23.)

Tiepolo

KAMPIS Antal: *A képzőművészetek története.* 2. kiad. Közgazd. és Jogi Kiadó, 326, 328, 350, 374 l. (A kultúra világa)

Michelangelo

LYKA Károly: *Michelangelo.* 1475—1564. 2. kiad. 1962, Képzőművészeti Alap Kiadó, 26 l., 22 t. (A művészet kiskönyvtára 4.)

KARDOS Tibor: *Michelangelo, az emberi szabadság művésze.* Halálának 400. évfordulójára. = Világosság, 1964, 3. sz. 178—183. l.

KARDOS Tibor: *Szemtől-szembe Michelangelóval.* Emlékezés halálának 400 éves fordulójára alkalmából. = Nagyvilág, 1964, 6. sz. 900—908. l.

TIMÁR László: *Michelangelo Buonarroti.* Bibliográfia. 1964, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, 104. l., 16 t.

Mexikó ősi művészete

MAREK, (Ceram) Kurt Wilhelm: *A régészet regénye.* 1959, Gondolat, 398 l., 16 t.

HANZELKA, Jiri — ZIKMUND, Miroszlav: *Két óceán között.* 1960, Gondolat, 396 l., 112 t.

Courbet

DÁVID Katalin: *Courbet.* 1953, Képzőművészeti Alap Kiadó, 45 l., 17 t. (Művészeti könyvek. A realizmus nagy mesterei.)

MURÁNYI-KOVÁCS Endre: *Courbet.* 1959, Képzőművészeti Alap Kiadó, 38 l., 24 t. (A művészet kiskönyvtára 11.)

MURÁNYI-KOVÁCS Endre: *Halál a számkivetésben.* = Nagyvilág, 1958. 1. sz. 119—121. l.

Orosz faszobrászok

BACHER Béla: *Orosz szobrászat.* 1960, Képzőművészeti Alap Kiadó, 271 l.

Régi német mesterek

CSEMEGI József: *Németország gótikus művészete és közép-európai kapcsolatai.* 1958, Gondolat—Képzőművészeti Alap Kiadó, 51 l. (A gótika művészete 2. Művészettörténet 24.)

G. AGGHÁZY Mária: *Német reneszánsz művészet.* 1961, Gondolat—Képzőművészeti Alap Kiadó, 51 l. (Művészettörténet 33.)

FENYŐ Iván: *Dürer.* 1471—1528. 1964, Képzőművészeti Alap Kiadó, 34 l., 28 t. (A művészet kiskönyvtára 54.)

KAMPIS Antal: *Grünwald Mathis Neithart Gothard.* 14...—1528. 1964, Képzőművészeti Alap Kiadó, 36 l., 26 t. (A művészet kiskönyvtára 49.)

HEIL Olga: *Holbein.* 1497—1543. 1962, Képzőművészeti Alap Kiadó, 32 l., 28 t. (A művészet kiskönyvtára 36.)

Az itáliai romantika alkonya

FARKAS Zoltán: *A romantika festészete és szobrászata.* 1959, Gondolat—Képzőművészeti Alap Kiadó, 49 l. (Művészettörténet 47.)

A sorozat további adásaihoz javasolt irodalmat később ismertetjük.

Összeállította: Csomor Tibor

A PEDAGÓGIA ÚTJA

Válogatás a nevelés történetéből

Ezt a bibliográfiát a pedagógusnap alkalmából ajánljuk mindazoknak, akik a nagy elődök nyomán a jövő nemzedék nevelésén fáradoznak.

A pedagógia klasszikusai

- COMENIUS Ámos János *Nagy oktatás-tana*. 1953. Akadémiai, 427 l.
- COMENIUS, Johannes Amos: *A látható világ*. 1959. Helikon, 343 l.
- COMENIUS *Magyarországon*. — — Sárospatakon írt műveiből. 1962. Tankönyvkiadó, 409 l. (Neveléstörténeti könyvtár.)
- APÁCZAI CSERE János: *Magyar encyclopaedia*. 1959. Szépirodalmi, 441 l. (Magyar klasszikusok.)
- APÁCZAI CSERE János *Válogatott pedagógiai művei*. 1956. Tankönyvkiadó, 217 l. (Neveléstörténeti könyvtár.)
- HELVETIUS: *Az emberről, értelmi képességeiről és neveltetéséről*. 1962. Tankönyvkiadó, 571 l. (Neveléstörténeti könyvtár.)
- ROUSSEAU, J. J.: *Emil, vagy a nevelésről*. 1957. Tankönyvkiadó, 601 l. (Neveléstörténeti könyvtár.)
- PESTALOZZI *Válogatott művei*. 1959. Tankönyvkiadó, 1—2. köt. (Neveléstörténeti könyvtár.)
- OWEN, Robert: *Nevelés és társadalom*. 1957. Tankönyvkiadó, 399 l. (Neveléstörténeti könyvtár.)
- TESSEDIK Sámuel *Válogatott pedagógiai művei*. 1956. Tankönyvkiadó, 147 l. (Neveléstörténeti könyvtár.)
- Brunszvik Teréz *pedagógiai munkássága*. 1962. Tankönyvkiadó, 76 l.
- TAVASI Lajos *Válogatott pedagógiai művei*. 1955. Tankönyvkiadó, 219 l. (Neveléstörténeti könyvtár.)
- EÖTVÖS József *Válogatott pedagógiai művei*. 1957. Tankönyvkiadó, 341 l. (Neveléstörténeti könyvtár.)
- EÖTVÖS József, *a tudós és művelődéspolitikus írásaiból*. 1964. Gondolat, 424 l. (Nemzeti könyvtár. Művelődéstörténet.)
- CSERNISEVSZKIJ, N. G.: *Válogatott pedagógiai írások*. 1953. Tankönyvkiadó, 337 l. (Szocialista nevelés könyvtára, 79.)
- BJELINSZKIJ, V. G.: *Válogatott pedagógiai művei*. 1953. Akadémiai, 300 l.
- USINSZKIJ, K. D.: *A nevelés kérdései*. 1957. Tankönyvkiadó, 572 l. (Neveléstörténeti könyvtár.)
- USINSZKIJ, K. D.: *Az oktatás kérdései*. 1958. Tankönyvkiadó, 467 l. (Neveléstörténeti könyvtár.)
- KRUPSZKAJA, N. K.: *Válogatott pedagógiai tanulmányai*. 2. jav. kiad. 1952. Tankönyvkiadó, 374 l. (Szocialista nevelés könyvtára 51.)
- KRUPSZKAJA, N. K.: *A szocialista iskoláról*. 1962. Tankönyvkiadó, 230 l.
- KRUPSZKAJA, N. K.: *Közoktatás és demokrácia*. 1957. Tankönyvkiadó, 170 l.
- KRUPSZKAJA, N. K.: *Az óvodai nevelésről*. 1963. Tankönyvkiadó, 143 l.
- KALINYIN, M. I.: *A kommunista nevelés kérdései*. Cikkek és beszédek (1925—1945). 1953. Szikra, 295 l.
- MAKARENKO, [A. Sz.]: *Művei*. 1955—56. Akadémiai—Tankönyvkiadó, 1—7. köt.
1. *Pedagógiai hősköltemény*. [Az új ember kovácsa.] 690 l.
 2. *Az 1930-as menet*. Regény. — FD—1. Regény. — Lendület. Színmű. 443 l.
 3. *Zászlók a tornyokon*. [Igor és társai.] Elbeszélés 3 részben. 471 l.
 4. *Szülők könyve*. — Előadások a gyermeknevelésről. — Előadások a családi nevelésről. 503 l.
 5. *A nevelésemélet általános kérdései*. — Nevelés a szovjet iskolában. 487 l.
 6. *Becsület*. Regény. — Igaz jellem. Irodalmi forgatókönyv. — Boriszból ember lesz. Irodalmi forgatókönyv. 435 l.
 7. *Publicisztika*. — Elbeszélések és karcolatok. — Irodalmi cikkek és bírálatok. — Gorkij és Makarenko levelezése. 479 l.
- MAKARENKO, A. Sz. *Válogatott pedagógiai tanulmányok*. 2. kiad. 1955. Tankönyvkiadó, 300 l.
- FÖLDES Ferenc *Válogatott művei*. 1957. Tankönyvkiadó, 195 l. (Neveléstörténeti könyvtár.)

Tanulmányok az egyetemes neveléstörténet köréből

- NEVELÉS. = *Az egészség. Lélektan — Nevelés. Sport és testkultúra*. 1964. Közgazdasági és Jogi, 385—652 l. (A kultúra világa, 5.) Tanulmány- és szemlénygyűjtemény a neveléstörténet köréből.
- TANULMÁNYOK a neveléstudomány köréből. A Magyar Tudományos Aka-

démia Pedagógiai Bizottságának gyűjteménye 1958—1964. 7 db. Akadémiai. PEDAGÓGIA. Egyetemi tankönyv. Szerk. I. A. Kairov 6. jav. kiad. 1953. Tankönyvkiadó, 591 l.

MEDINSZKI, J. N.: *A nevelés története*. 1951. Közoktatási, VIII, 676 l. (Szocialista nevelés könyvtára 33.)

MÉSZÁROS István: *A középkori nevelés*. 1964. Tankönyvkiadó, 157 l. (Egyetemes neveléstörténet.)

FÖLDES Éva: *Népoktatási, népnevelési törekvések a korai antifeudális népi forradalmi mozgalomban*. 1964. Akadémiai, 327 l.

GERÉB György: *Komensky, a haladó polgárság nagy pedagógusa*. 1953. Akadémiai, 132 l.

VASZKÓ Mihály: *Komensky Amos János világnézete és pedagógiája*. 1954. Tankönyvkiadó, 175 l. (Szocialista nevelés könyvtára 84.)

BAKOS József: *A magyar Komensky irodalom*. 1—2. köt. 1952. Közoktatási, 113 l. (Szoc. nevelés kiskönyvtára 33.) 2. köt. 1957. Borsod megyei nyomdai V. (A Sárospataki Rákóczi Múzeum füzetei 12—13.)

SZÁVAI Nándor: *Jan-Jacques Rousseau*. 1964. Tankönyvkiadó, 109 l. (Egyetemes neveléstörténet 16—17.)

PATAKI Ferenc: *Az utópista szocializmus pedagógiája*. A marxizmus pedagógiájának előtörténetéhez. 1961. Tankönyvkiadó, 268 l. (Neveléstörténeti könyvtár.)

PATAKI Ferenc: *Az orosz forradalmi demokraták pedagógiája*. 1962. Tankönyvkiadó, 96 l. (Egyetemes neveléstörténet 36.)

Tanulmányok a magyar neveléstörténet köréből

VAJDA Pál: *Nagy magyar nevelők*. 1957. Zrinyi, 104 l.

A magyar nevelés története a feudalizmus és a kapitalizmus korában. 2. kiad. 1961. Tankönyvkiadó, 279 l. (Neveléstörténeti könyvtár.)

TRÓCSÁNYI Zsolt: *A nagyenyedi kollégium történetéhez*. (1831—1841.) 1957. Akadémiai, 87 l. (Irodalomtörténeti füzetek 9.)

TELEKI Blanka és köre. *Karacs Teréz, Teleki Blanka, Löwey Klára*. 1963. Szépirodalmi, 668 l. (Magyar századok.)

VINCZE László: *Táncsics Mihály pedagógiai nézetei*. 1953. Tankönyvkiadó, 115 l. (Szocialista nevelés könyvtára 69.)

HEGEDŰS András: *Gárdonyi, a néptanító*. 1962. Tankönyvkiadó, 168 l.

A szocialista tanítómozgalom Magyarországon. 1900—1920. A Tanácsköztársaság iskolapolitikája. 1958. Kossuth, 231 l.

LORDKIPANYIDZE, D. O.: *K. D. Usinszkij pedagógiai tanítása*. 1955. Akadémiai, 439 l.

KOVÁTS Gyula: *Usinszkij, Tolsztoj és a korukbeli orosz nevelés*. 1963. Tankönyvkiadó, 120 l. (Egyetemes neveléstörténet 41—42.)

VÁG Ottó: *A nemzetközi munkásmozgalmak pedagógiai törekvései a XIX. században*. 1962. Tankönyvkiadó, 177 l. (Egyetemes neveléstörténet 37—39.)

KRAPP, Gotthold: *Marx és Engels az oktatás és termelőmunka összekapcsolásáról és a politechnikai képzésről*. 1963. Tankönyvkiadó, 182 l.

KARRAS, Heinz: *A szocialista pedagógia alapgondolatai „A tőkés”-ben*. 1962. Tankönyvkiadó, 149 l.

MEDINSZKI, E. N.: *Makarenko élete és pedagógiája*. 1950. Hungária, 135 l.

FERE, N.: *Tanító, Makarenko*. 1962. Tankönyvkiadó, 201 l.

TYERSZKI, V.: *A klubmunka és a játék Makarenko közösségében*. 1964. Tankönyvkiadó, 244 l.

MAKARENKO és a mai iskola. *Tanulmányok Makarenko pedagógiai rendszerének iskolai alkalmazásáról*. 1964. Tankönyvkiadó, 63 l. (A pedagógia időszzerű kérdései külföldön.)

KONSZTANTINOV, N. A.: *A szovjet pedagógia harminc éve*. 1949. Egyetemi ny. 65 l. (Orsz. Neveléstud. Int. kiadványai 3.)

JÓBORU Magda: *Élet és iskola*. (A modern köznevelés történelmi és társadalmi háttere.) 1961. Gondolat, 151 l. (Stúdium könyvek.)

NAGY Sándor: *Az oktatási folyamatra vonatkozó nézetek történeti alakulása és mai helyzete*. 1962. Akadémiai, 298 l.

neveléstörténet köréből

KÖTE Sándor: *A magyar nevelésügy a polgári demokratikus forradalom és a Tanácsköztársaság idején*. 1963. Tankönyvkiadó, 131 l. (Egyetemes neveléstörténet 58—59.)

Kioltott fáklyák. Emlékezések a fehér terror pedagógus áldozatairól. 1963. Tankönyvkiadó, 223 l.

Tanulmányok a magyar nevelés történetéből. 1849—1944. 1957. Tankönyvkiadó, 323 l.

Magyar neveléstörténeti tanulmányok. 1959. Tankönyvkiadó, 259 l. (Neveléstörténeti könyvtár.)

Tanulmányok a magyar népi demokrácia neveléstörténetéből. 1—2. köt. 1961. Felsőokt. Jegyzetell.

Oktatásügyünk továbbfejlesztéséért. Tanulmányok és dokumentumok. 1961. Tankönyvkiadó, 191 l.

Összeállította:

Ecsedy Andorné és Gáliczky Éva

Asztaltársaság a könyvtárban

1964 februárjában alakult meg Cegléd a Kárpáti Aurél irodalmi asztaltársaság, a helyi irodalomkedvelő közönség összefogására, érdeklődésének, igényeinek kielégítésére.

Cegléden korábban is működtek hasonló rétegklubok, de általában mind tiszavirág életűnek bizonyultak. Így volt ez a korábbi irodalombarát körrel is, amely évekkal ezelőtt a Ceglédi Járási Könyvtár kereteiből nőtt ki. Tevékenységének eredménye volt a Ceglédi Irodalmi Színpad létrejötte, de egyben megszűnésének oka is, mivel ezt követően erőiket teljes egészében a színpadi előadásokra összpontosították.

1960 óta sok ceglédi irodalombarát-nak hiányzott a meghitt, intim környezet az irodalmi beszélgetésekre, eszmecserékre. Ez adta a gondolatot a Kárpáti Aurél irodalmi asztaltársaság megalakítására.

A Kárpáti Aurél irodalmi asztaltársaság nevében is kifejezésre kívánta juttatni, hogy az előző kísérletektől eltérő célkitűzéssel kezd tevékenységéhez, és ki akarja küszöbölni a korábbi erősen önképzőkörös jelleget.

Az asztaltársaság eredeti célkitűzése az volt és ma is az, hogy elsősorban az irodalom iránt mélyebb érdeklődést tanúsító közönséget és a helyi írógárdát tömörítse. Kiküszöbölve az önképzőkörös jellegű és a provincializmus sekélyességét, országos horizontú, színvonalas vitákra, műhelybeszélgetésekre törekedett.

Az elmúlt év rendezvényein végigtekintve úgy érezzük, elmondhatjuk: nagy lépést tettünk abban az irányban, hogy Ceglédet a megye legnagyobb és az ország tizenhatodik városát újból bekapcsoljuk az irodalmi vérkeringésbe. Egyrészt teret és szót adtunk a helyi alkotógárdának Szalkai Miklós és Far-

kas László költői estje, valamint a „Cegléd az irodalomban” és „Kárpáti Aurél és Cegléd kapcsolata” című előadások révén. Másrészt olyan költőket, írókat láttunk vendégül egy-egy közvetlen műhelybeszélgetésre, mint Berda József, Csoóri Sándor, Tornai József, Fekete Gyula, Csák Gyula, Dékány Kálmán. Ezekkel a költőkkel, írókkal a moderniségről, a népiségről, a szociográfiai irodalomról, az elidegenedésről és sok más érdekes irodalmi kérdésről beszélgettünk. Időközben felvettük a kapcsolatot a kecskeméti Katona József társasággal. Az ősz elején dr. Balanyi Béla, a kecskeméti levéltár igazgatója tartott nagy érdeklődéssel kísért előadást a „Három város” (Cegléd, Nagykőrös, Kecskemét) történelmi kapcsolatairól, amelyek a török idők elejéig nyúlnak vissza. Terveztük még, hogy tevékenységünk körét kibővítjük a filmesztétikára és dramaturgiára is, azonban nagy terveinket sokszor tették megvalósíthatatlanná anyagi nehézségek.

Asztaltársaságunk, amely kezdetben a városi Kossuth Művelődési Házban működött, időközben átment a járási könyvtár keretébe, ahol tagságunk megfelelő, meleg környezetre lett.

Az idei év első félévi programmal kapcsolatban megemlítem, hogy áprilisban Simon Istvánt, májusban Váci Mihályt, majd Feja Gézát láttuk vendégül Cegléden. Tervezzük ezenkívül a helyi előadó gárdával az „Olvasás és az olvasmány korszerűsége”, „Forgács Endre, az első ceglédi újságíró” és „Az ex libris kultusza” című előadásokat is.

Berda József „helikoni társaság”-nak nevezett bennünket, a ceglédi homokon. Szeretnénk valójában is, egyre inkább azzá válni.

Dr. Zoltán Zoltán

Vízpart.
Lipták Pál
linómetszete

KÖNYVTÁRI GÖRBE TÜKÖR

EGEREK AZ IRODALOMBAN

Roskadozó padlás, romos feljáró. Nem is hittem, hogy lehet ilyen helyen élni.

— És ráadásul négyszázan szoronganak itt. Ezt írja meg az elvtárs!

Az elhanyagolt egerkolónia lakóbizalmija egy féltéglán ágaskodva mondja ezeket a keserű szavakat. A látvány valóban szomorú: körös-körül málladozó tapasztás, foghjas cserépsorok, a koromtól átláthatatlan ablakokban hajdan feszes, ma már roskadt közönnyel csüngő pókhálókat lebegtet az örökös huzat. A törmelékek közt sivár kis vackok és sok-sok lejárat valahova... Az egyik sarokban Paliégér térdel — téglatörmeléken.

— Négyszázan itt? Hisz' alig látok valakit.

— Lenn vannak a könyvtárban. 1960-ban ide költözött az aszói járási könyvtár. Nem mondom, fontos az a kultúra, de az egész földszintet lefoglalták, három teljes lyukat. Azóta állandóan folyik a torzsalkodás. Ki akartak innen füstöltni bennünket. Mi elrágtuk a gerendáikat, ha valaki feljön, az egész plafon leszakad. Jöttek a csapdáikkal. Szétrágtuk a villanyvezetéket. Elbánunk mi ezekkel...

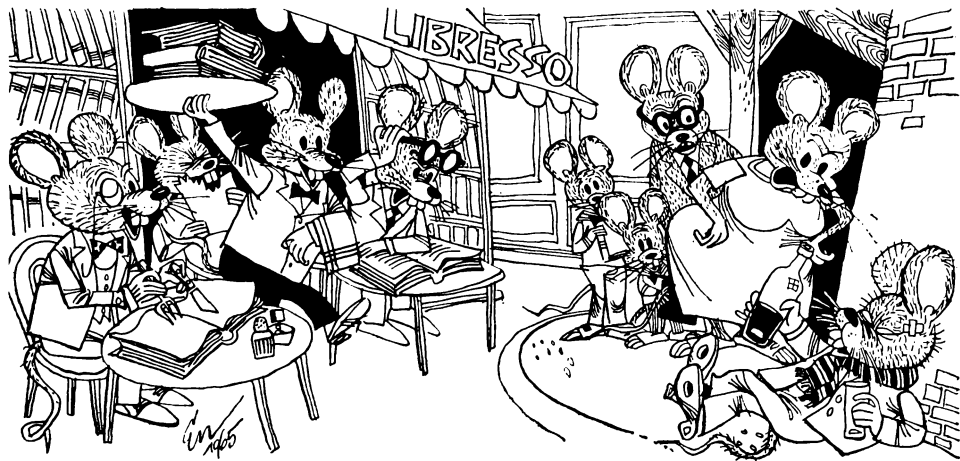
— Azt meghiszem!

— Te befogd a szád, és térdelj nyugodtan, míg ki nem hozol a sodromból! Képzeld, Macaégérrel lementek tegnap délelőtt a könyvtárba. Megmondtuk egyszer, hogy nappal nem megyünk sehová, ott vannak azok a könyvtárosok. Ráadásul ez a piszok kölyök bemászott egy aktatászkába. Ha az az ember nem olyan szívbjajos, már azóta sírhatnánk. Szerencséje volt. Meg ne mozdulj! Nem beszélünk eleget, anyád is meg én is?! Szalonna volt a tászkában. Közönséges KÖZÉRT-szalonna. De nem is azért ment le, fogadok. Már kétszer kaptuk el a Boccaccio-kötetben.

— Ejha! Ennyire érdeklődnek a könyvek után?

— Ja kérem, haladni kell a korrallal, meg aztán, ha már itt van ez a könyvtár... Nézzen majd szét odalent!

A könyvespolcok közt nagy a nyüzsgés. Öröm nézni, hogy ezek az egyszerű egerek, akik betűt sosem láttak, mennyire serénykednek, milyen otthonosan mozognak az irodalomban. Hogy ki a legszorgalmasabb közöttük? Egyhangúan kiáltják: Gázsiegér!

Endrődi István rajza

Gazsiegér egész éjjel a könyvtárat bújja. Valósággal falja a könyveket. Alig háromhónapos korára negyven komoly könyvön rágtá át már magát, köztük olyan terjedelmes műveken, mint a Rab Ráby, A párizsi Notre Dame, Illyés Hetvenhét magyar népmeséje, Móra Aranykoporsója. Jelenleg Steinbeck Egerek és emberek című művét tanulmányozza.

— Na és tetszik?

— Hogy őszinte legyek... hát, a fene tudja. Szerintem nem tipikusak ezek az emberek. Mert melyik ember szokta simogatni az egereket, mint ez a Lennie? Ez sematikus, giccses figura. Megmondom magának, a valóságban üldözik az egereket. Az itteni könyvtárosok is. Pedig, hogy őszinte legyek, gyávák. Ha leülnek, bekötik a nadrágszárukat.

Közben előkerül a többgyermekes Rágóama, félrehúz:

— Csak nem akar az elvtárs valami ügyet keverni a dologból? Jó ez így, ahogy van. Azelőtt itt kocsmá volt, az uram mindig részegen járt haza. Mióta könyvtár van, mégiscsak megvan a betevő falatunk, és a gyerekek is kultúráltnak nének fel. Hiába, más világ ez kérem... valahogy így írja meg! Az uramnak sem tetszik, de rá ne hallgasson!

Rágópapa egész nap csüggedten ül egy gerendarepedésben. Szeme alatt karikák. Észreveszi, hogy jövök és elinalna, ha nem kiáltanék rá, hogy újságíró vagyok.

— Írja meg, hogy a járási tanácsnak

150 ezer forintot kellene összekaparni, és elmehetne ez a szegény könyvtár a múzeum ifjúsági klubhelyiségébe. Ott sokkal tágasabb... Na, és nincsenek egerek — teszi hozzá maliciózan.

— Nem könyvtárnak való ez a ház. Láta a helyiségeket? Csöpögő falak, zsúfoltság, sötétség. Nem azért, hogy mondjam, a mieink sem valami szakszerűen nyúlnak a könyvekhez, tisztelet a kivételnek — természetesen magára mutat. — Más kellene ide. Mittudomén... egy kocsmá... ezt vegye bele!

A lakóbizottság elnöke az utolsó szavakra kerül elő valahonnét:

— Látja, milyen szép, jobb sorsra érdemes gyerekek? Békére lenne szükségünk. Annak a könyvtárnak már szinte mindegy, tegyék ki őket innen valahová, már úgylis jönnek a jobb idők... a gangra, vagy vándorkölcsönzés... érti már az elvtárs?

Valóban elgondolkodtató a helyzetük. Valamit tenni kellene. Szomorúan néznek rám, most már ideseleglettek mindnyájan. Szemükből látom, hogy tőlem várnak segítséget, tanácsot. Mit mondhatnék?

— Össze kéne fogni, és közös erővel az asztalra csapni!

— Háhá, jópofa! Ha mi négyszázan egyszerre az asztalra csapnánk, ez az épület rögtön összedölné.

Dozvald János.

— Érdekes, hogy erre a polcra mennyivel több könyv fér

— Ne zavarjon, el kell olvasnom a legújabb módszertani kiadványt az olvasószolgálatról

— Valami jó kalandregényt kérek.
(Ifj. Kertész László rajzai)

CSONGRÁD megyében a felszabadulás 20. évfordulója alkalmából könyvbarát- és könyvtárosversenyt hirdetett meg a megyei könyvbarát-bizottság. A verseny a könyvtári munka és a könyvbarát-mozgalom társadalmi alapjának kiszélesítésére irányul. Ezenkívül a „minden házból legyen olvasó” jelszó jegyében olvasó-szerző versenyeket szerveznek a községekben, fokozott propagandát fejtenek ki a mai magyar irodalom olvasása érdekében és növelni kívánják az egyéni könyvvásárlást is. (—)

A CSORNAI járásban újabb eredményeket ért el a „Mindен házból legyen olvasó” mozgalom. Rábatamási, Sopronnémeti, Acsalag, Bősárkány, Barbacs, Fehértó, Páli és Jobaháza községekben nincsen olyan ház, amelynek ne lenne beiratkozott könyvtári olvasója. (—)

PUTNOKON korszerűsítették a járási könyvtár épületét. Szabadpolcos kölcsönzöt létesítettek, külön a felnőttek és külön a gyermekek számára. A helyben olvasást kényelmes olvasóterem teszi lehetővé. A könyvtár 10 ezer kötetes állománnyal rendelkezik. (—)

BAKTAKÉKEN megnyitották Borsod megye első körzeti könyvtárát. A 2500 kötetes könyvtár új kölcsönzőhelyiséggel és olvasószobával rendelkezik, vezetője a környék hat községi könyvtárának módszertani irányítását is ellátja. (—)

TATÁN külön helyiséget kapott a gyermekkönyvtár. A zsúfolt és szűkös felnőtt könyvtárból kivált gyermeklétszámot a Béke Művelődési Ház épületében helyezték el. A város II. körzetében a fiókkönyvtár jutott új helyiséghez, melyet egy korábbi üzlethelyiségből alakítottak át.

Hírek

KÖNYVTÁROSI szolgálatának 50. évfordulója alkalmából benvészes ünnepség keretében köszöntötték a Debreceni Egyetemi Könyvtár dolgozói Agárdy Dezsőt, aki 1915-ben Kolozsváron kezdte működését, 1918 óta pedig megszakítás nélkül a Debreceni Egyetemi Könyvtárban dolgozott. (—)

A DEBRECENI Egyetemi Könyvtárnak 1964. év végén 3364 beiratkozott olvasója volt. Közülük bölcsészhallgató 810 személy, TTK hallgató 750, orvostanhallgató 455, agráregyetemi hallgató 64, levelező hallgató 53, középiskolás 226 személy. Az egyetemeken dolgozói közül került ki a könyvtár 606, a város lakosságának egyéb csoportjaiból pedig 400 olvasója. (—)

NÓGRÁD megye 41 községében megvalósítják a községi és az iskolai könyvtár összevonását. Az állomány és a könyvtári munka egyesítése a rendelkezésre álló könyvvásárlási keretek jobb felhasználását és az igények megfelelőbb kielégítését szolgálja. A rendelkezés végrehajtásával kapcsolatosan Salgótarjánban értekezletet tartottak, amelyen az érdekelt iskolaigazgatók és a könyvtárosok vettek részt. (—) (I)

TARCAL és PERKUPA helységekben (Borsod megye) hazánk felszabadulásának 20. évfordulója alkalmából új helyiséget kapott a községi könyvtár. (—)

PÁPÁN a Jókai Könyvtár a magyar könyvtárügy 20 éves fejlődését bemutató kiállítást rendezett. Különösen sok dokumentum érzékeltette Veszprém megye, a pápai járás és Pápa város könyvtárainak eredményeit. (—)

BAKTALÓRÁNTHÁZÁN a Hazafias Népfront, a Nőtanács, a földművelőszövetkezetek és a TIT járási szervei, valamint a járási tanács és a járási könyvtár szervezésében előadássorozati indult az olvasási kultúra fejlesztéséről. Az előadásokat minden hétfő csütörtök délutánján tartják, és azokon a könyv társadalmi szerepéről, a könyvbarát-mozgalom feladatairól, a járu irodalmi műveltségének helyzetéről, az olvasóvá nevelés iskolai feladatairól, irodalmi életünk problémáiról, valamint irodalmi folyóiratainkról beszélnek a meghívott előadók. A résztvevők a járás területén dolgozó pedagógusok, könyvtárosok, könyvterjesztők, a művelődési otthonok munkatársai és a tömegszervezeti népművelők közül kerülnek ki, az előadásokat pedig Polónyi Péter, Páldy Róbert, Czine Mihály, Moindár Máttyás, Kiss István és Margócsy József tartják.

NEGYVEN DOLGOZÓ tanul a Szabó Ervin Könyvtár munkatársai közül a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban folyó középfokú könyvtárosképzés keretében, a szakszervezeti csoportban pedig harmincöt üzemi könyvtáros képezi magát, többek között a Fővárosi Villamosvasúttól, a Hazai Pamut Művektől, a László Kórházból, a Ganz—MÁVAG könyvtárából. (Sz.)

A MEZŐBERÉNYI művelődési otthonban működő községi könyvtár új részlegeként külön helyiségben gyermekkönyvtár nyílt meg. Az új létesítmény megvalósításához szükséges összeget a községi tanács biztosította, a modern berendezést a békéscsabai megyei könyvtár tervel alapján a helyi ktsz készítette. (—)

TÁJÉKOZTATÓ

DANTE

SZÜLETÉSÉNEK 700. ÉVFORDULÓJÁRA

Ha kimondjuk a nevét, a Műre gondolunk, amelynek egymásba fonódó terzinái egy roppant gótikus katedrális teljességét és véglegességét idézik. Már a kortársak is így látták s az azóta elmúlt évszázadok csak gazdagították ezt a Dante-képet: egyre világossabbá vált, hogy a Színjáték a maga enciklopédikus egységében összefoglalója az előtte járó koroknak s nyitánya az eljövendőeknek. A lelkiismeretes, bár nemegyszer fontoskodó filológia azóta mindent kinyomozott, ismerjük az elődöket és ösztönző példaképeket, a túlvilági lakók földi megfelelőit, megfejtették Dante metaforáit, a versekbe szőtt közmondásokat, kapcsolatát a népnyelvvel, többé-kevésbé ismerjük bonyolult utalásait, jelképrendszerét. S ahogy gyarapodtak a kommentárok, úgy terjedt a legenda Dante rejtélyéről, egyre többen bizonygatták, hogy talányos költő, akit csak tekintélyes tudományos apparátussal lehet olvasni. Még Péterfy is, a legszebb magyar Dante-tanulmány írója, azt mondja, hogy a nagy költemény „a készületlenül belépőknek végtelen tüskebozót”.

Semmi kétség, a Pokol valamennyi köre ismeretlen firenzeiekkel van tele, s Dante természettudományos és teológiai utalásai sem nagyon kötik le a figyelmet, s aki mindent érteni akar, pontosabban, aki egy hajdani firenzei erszénykészítőről is épp úgy mindent akar tudni, mint Szent Domonkos életéről, bizony jól teszi, ha a kommentárok könyvtárnyi tömegével kezd bele az *Isteni színjáték* olvasásába. Dante azonban nemcsak talány és misztika. Legalább annyira, vagy még sokkal inkább egy gyakorlati ember útmutatása, aki azért járja be a túlvilágot, hogy elrettentő és követendő példát mutasson fel az e világiaknak. A kulcsot maga adja kezünkbe.

A Pokol XV. énekében Brunetto Latini, az ifjúkori mester, megjövendöli Dante száműzetését, mert

..... *érhet-e édes
füge fanyar kökénnyel egy bokorban?*

s hozzáteszi, hogy a firenzei „vad népség, irigy és gögös, fösvény, kapzsi fajta”.

A Purgatórium XXX. énekében Beatrice beszél a „veszett népről”, s „érette kellett látogatni a holtak határát”, a Paradicsomban pedig őse, Cacciaguida figyelmezteti: „És minden látottat mondjon el az ének!”

*Mivel csak akkor tud a példa hatni
és megnyugtani, ha gyökere annak
nem ismeretlen és nem föld alatti
s érve nem tűnik föl bizonytalannak.*

Az utalások félreérthetetlenek: a firenzei száműzöttek végig kellett járnia a túlvilág köreit, öngazolásul és példamutatásul, hogy politikai bukását költészetével tegye jóvá s ezzel bizonyítsa saját igazát. Ha ebből a szemszögből nézzük, a Színjáték korszerű költemény, szinte azt mondhatnánk, közéleti tett. S fokozottan azzá teszi, hogy Dante kortársait szerepelteti benne, s korának minden tudását, törek-

vését, politikai és erkölcsi indítékát foglalja egybe, hogy a múlt és jelen közösen formálhassa a jövőt. A „Szent Dal, melynek ég s föld munkatársa” ezért lehetett Dante életében igazalmasan aktuális olvasmány, a kor tükré, s ezért mondhatta róla egyik életrajzírója, hogy Olaszország történetének nagy része.

Mert a városállamokra tagolt Itália lakóinak számára a politika már ekkor is az universa sacra Italia, a szent olasz egység sürgető feladatát jelentette. Ekkor kezdett hatni Arisztotelész Politikája is (latin fordítása 1260 körül készült el), s ugyanabban az időben írta Aquinói Tamás, aki egyébként kommentárokat is készített Arisztotelészhez, hogy az ember társas és politikus lény (animal sociale et politicum). A padovai Marsilius, Dante kortársa, még tovább megy s a szuverén népet nevezi az államhatalom hordozójának és törvényhozójának. Dante, a gyakorló politikus, Firenze priorja, jól ismerte Arisztotelészt, azt írta róla, hogy „legméltóbb a hitelre és a követésre”. Gondolkodásmódját átszötte Arisztoteles és Aquinói Tamás, ám a maga gyakorlatában messze túljutott rajtuk.

A fiatakkort lezáró mű, *Az új élet*, noha bizonyos szálak még a lovagi ideálhoz fűzik, az egyén felszabadulását hirdeti. Zárt világrénd ez is: a versek egy szerelem és Beatrice halálát mondják el, a hozzájuk fűzött magyarázat pedig a költői megoldásokat teszi világossá. A Színjáték ezt a kört tágítja a végtelenig, de a képzelet nemcsak az ifjúkori ábrándot támasztja fel, hanem hangot kap a férfikor hite és keserősége, csalódása és reménye is. Az ifjú még mindent a gloriosa donna, a dicsőséges hölgy alakja köré font, s „minden gondjából Amor szava hallik”, a száműzött azonban, akinek meg kellett tanulnia, „mily sós kenyér a másé”, nem lesz ugyan hűtlen a boldog emlékhöz, de tudja már, hogy az út, amelyet végig kell járnia, a legmagasabb oromra vezet, oda, ahonnan az egész tájat beláthatja. A tanulság, a hosszú túlvilági utazás végső értelme ismét politikai. Igaz, a verssorokban elsősorban Firenze képe tér vissza, amely „régí szűk kerületében békés volt, tiszta, vértlen”, ám szeme előtt egyre teljesebben rajzolódik ki az egységes, független Olaszország megvalósításának lehetősége.

Ezt vizsgálja a száműzetés éveinek másik fontos alkotása is, a *Vendégség* (Convivio), Dante filozófiai jártasságának, tudós felkészültségének bizonyítéka. De nem ez a fontos és maradandó benne. Ő maga figyelmeztet, hogy valójában az erényről és a tudásról beszél akkor is, midőn úgy látszott, hogy a szerelemről szól, s a tudás és az erény forrásához akar elvezetni mindenkit, „a köznapi, nem literátus” embert is. A nemességet csak a virtust, a tiszta erény jelentheti, a civilitas, a kultúra pedig az emberiség közkinccse. Ezért használja a papi latin helyett az olaszt, a népnyelvet, melyről azt mondja: „Ez lesz az új világosság, az új nap, mely felragyog ott, ahol a régi lenyugszik és világolni fog mindazoknak, akik sötétségben és tudatlanságban élnek.”

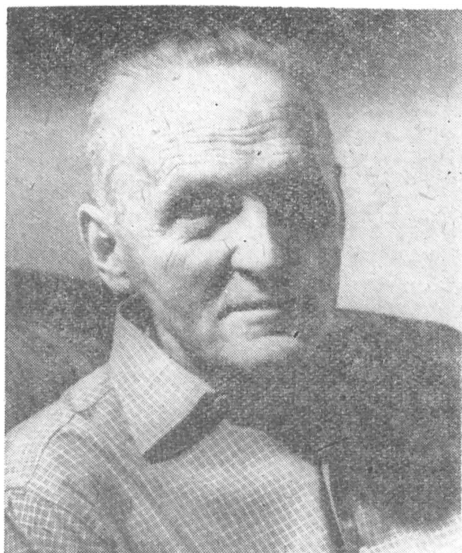
A száműzött Dantenek csalódnia kellett. 1310-ben megjelent olasz földön VII. Henrik, s közeledtének hírére Dante lázasan szervezkedni kezdett, politikai röpiratoknak beillő leveleket írt, hogy siettesse eszméinek megvalósulását. A császár azonban váratlanul meghalt s Dante reményei végképp szétfoszlottak. Most már csak a nagy mű maradt meg, utolsó vigaszul és önigazolásul a konok Firenze előtt. A hön szeretett város azonban nem hívta vissza, haló porait sem fogadta be. Hamvai Ravennában nyugszanak, a firenzei Sante Crocében csak jelképes síremléke áll.

*

Az évfordulók alkalmasak arra, hogy a figyelmet fokozottan irányítsák egy-egy kivételes alkotóra és művére. Az idei év Dante születésének 700. esztendeje, s nálunk is új kiadásban jelennek meg művei. Biztos, hogy nagyon sokan lesznek, akik most, az évforduló lelkesedésében veszik kezükbe először a Színjátékot. Aki először olvassa Dantét, ritka szellemi öröm előtt áll, de nem mindegy, hogyan vág neki a száz énekből álló költemény rengetegének. Aki kommentárokkal kezdi, valószínűleg fönnakad a magyarázatok hálóján. Dantét lehet élvezni és érteni anélkül is, hogy ismernénk a Pokol valamennyi firenzei bűnösét s a skolasztika zezgugos útjait sem kell feltétlenül végigjárni Dante miatt. A nagy költeményt sokkal jobban magáénak tudhatja az, aki az egészet látja maga előtt, úgy mint egy hatalmas középkori templomot, melynek arányos szépsége akkor is lenyűgözően hat ránk, ha nem ismerjük építőit, valamennyi szobrának, freskójának mesterét. Akinek kedve van hozzá — főleg ha egyszer már bejárta a dantei tájakat — közelebbről is megismerkedhet szereplőivel, s ehhez minden magyar kiadásban hasznos útbaigazítást talál. De a Színjátéknak, mint minden nagy emberi alkotásnak, megvan a saját gravitációs tere, s ki Dantéra bízza magát, nem is találhat jobb vezetőt.

Csányi László

Ferenczy Béni hetvenöt éves

Ferenczy Béni hetvenötödik születésnapja mindannyiunk ünnepe, hiszen világhírű szobrászunk egész nagyszerű életműve a magyar művészet kincse és büszkesége.

Ferenczy Béni azok közé a ritka kiváltságosak közé tartozik, akik tehetségüket igazi, nagy művész közvetlen utódjaként örökölték. Apja: Ferenczy Károly egyik legnagyobb festőnk: a nagybányai iskola megalapítója. A fiatal Ferenczy Béni két évet töltött Firenzében, majd családostan megjárta a müncheni akadémiákat, Párizsba került, ahol Bourdelle tanítványa lett. Eljutott később Bécsbe, Berlinbe, Moszkvába és Rómába: 1919—1939 között legnagyobb részét külföldön élt, de kapcsolatát a magyar művészeti élettel sohasem veszítette el.

Életútjának állomásairól, művészi fejlődéséről „Írás és kép” című könyvéből is sokat megtudhatunk. A kötet írásai-
ban a művelt és nagy tudású mester ösz-

Leány bagollyal. Ferenczy Béni domborműve. Reprodukció az Írás és kép c. kötetből

szefoglalja gazdag tapasztalatait; a kiváló reprodukciók pedig szobrai, domborműveit és rajzait mutatják be.

A művészi látomást nála igaz elmélyültség, érett megfontoltság és nagyvonalúság formálja lenyűgöző műalkotássá. S e kiegyensúlyozottan felépített, méreteiktől függetlenül is grandiózus hatású szobrok legbensőbb lényegét szenvedély, gyengédség és mélyeséges humanizmus hatja át. Tiszta derű sugárzik Ferenczy Béni műveiből s oly nemes emberség, amely csak egészen kivételes nagy művészek sajátja.

Égész munkássága egyenes és biztos irányban haladva idézi fel a legfőbb emberi szépségeszményt, ahogy Simon Ist-

ván nemrég írta róla: „Égész élete egyetlen lendület a harmónia felé.”

Ferenczy Béni kilenc esztendeje súlyos beteg. S életének e megpróbáltatásokkal terhes, gyötrelmes korszakában bebizonyította, hogy az emberi akarat, ha az igazságba és szépségbe vetett hit s a művészet lángja lobogtatja, némán és betegen is tovább tud harcolni örök eszményeiért. A mester megtanult bal kézzel rajzolni, mintázni s az elmúlt években rajzok, akvarellek és szobrok egész sora bizonyította győzelmét a betegség felett. Alkotó életének ez újból kiharcolt nagyszerű korszakát dicséri második Kossuth díja is.

Lipták Gábor

Beszélgetés Fodor Andrással

Nemrég jelent meg Fodor András negyedik verseskötete: a *Fordul az ég*. Olyan szerző műve, akit ma már legkevésbé sem lehet a „fiatal költő” semmitmondó szólamával jellemezni. Fodor András csak életkorában — 1929-ben született — és ma is megőrzött kultúra- és igazságszomjában fiatal, teljesítményében, rangjában már a saját világukra talált alkotók közt a helye. Valóságérzék és ember-szeretet, elmélyült gondolkodás és gazdag kultúra, a hagyomány újító fölhasználása, mérséklet és fegyelem építette meg világát és verseit.

Ezeknek a verseknek a keletkezéséről, a költői út, az életsors változatos eseményeiről faggatjuk most őt.

— Tízéves korom óta írok verseket. Somogyban születtem, a Balaton képzelet-mozgató vidékén éltem. Sok költő, festő származik onnét, elég csak Takáts Gyulát, Sipos Gyulát, Bernáth Aurélt említenem. Már gyerekkoromban vonzott a dal, a vers: énekelni és rajzolni jól tudtam. A kaposvári

MÁV-internátus közösségi élete, az ott szokásos alkalmi rigmusok, „verses krónikák” csábítottak engem is rimes próbálkozásra. A komoly élményt, s a már komolynak érzett verseket a barátság és szerelem hozta meg. Egyik tanárom mondott róluk elsőként igényes kritikát, ugyanaz, aki az életreszóló jelentőségű József Attila kötetet is kezembe adta 1943-ban. Később kapcsolatba kerültem az ugyanott tanító Takáts Gyulával. Önzetlen támogatómként, ő juttatta el verseimet Pécsre.

Két utolsó kaposvári évem legszebb emléke az általam vezetett gimnáziumi önképzőkör gazdag és eleven munkája. Előadásokat tartottunk többek közt a Kalevaláról, Bartókról, Thomas Mannról, Németh Lászlóról, Egy Józsefről, a népi irókról, Czecsnéről, a modern képzőművészetről, Gorkijról, az új francia és a kortárs magyar líráról, Eliotról és Einsteinről.

— 1947-ben kerültem az Eötvös Kollégiumba. Magyar—orosz szakosként kezdtem, majd orosz helyett filozófiával, könyvtársakkal folytattam. Hamarosan az Illyés Gyula szerkesztette Válasz is befogadott. Sokan fölfigyeltek verseimre, többek közt Németh László, Szabó Lőrinc, Weöres Sándor. Ugyanebben az évben eredményes próbafordítás után részt vehettem az első magyar Chaucer-kötet munkáiban. Akkor nem gondoltam még, hogy utána jó ideig csak műfordítóként szerepelhetek. Verseim ugyan kötetek gyűlte, de első önálló könyvem 1950-ben Puskin Ruszlán és Ludmilla-jának tolmácsolása volt, a Franklin kétnyelvű sorozatában.

— A dogmatikus irodalompolitika következtében kiszorultam a folyóiratok versrovatából. Könyvtárosok, népművelők iskolájára kerültem irodalomtanárnak. Nem

bántam meg. Egykori „tanítványaimmal” tele van az ország. Többségük ma is népművelő s szívesen emlékszik közös verselemzéseinkre; Bartókról, Kodályról tartott előadásaimra.

— Javuló irodalompolitikai viszonyok közt 1954-től ismét megszólalhattam költőként. Majd miután a népművelési iskolákat megszüntették, a Csillag folyóirat versrovatához kerültem. Az akkoriban alakult Magvető adta ki *H a z a f e l é* című kötetemet az 1955-ös könyvnapra. E kötettel — tudtom nélkül — megnyertem a fiatal írók pályázatát is, majd 1956-ban a József Attila díj II. fokozatát s részt vehettem a varsói fesztiválon. 1957-ben a Csillag megszűnésével állás nélkül maradtam. Irtam, fordítottam. Második kötetem — a *J ó z a n r e g g e l* — hosszas huzavona után 1958-ban jelent meg, nagy vitákat váltott ki.

— 1957-ben Angliában jártam. Az Eötvös Kollégiumban barátkoztam össze Colin Mason-nel, aki Bartók miatt jött Magyarországra, az ő kedvéért tanult meg magyarul. Ma az angol zenei élet és Bartók egyik legjobb szakértője. Az ő vendégeként töltöttem több hetet Anglia-szerte, vele jártam Párizsban is. Ottani tartózkodásunk nagy eseménye volt a Sztravinszkijjal való találkozás. Ebből született *Hangverseny Párizsban* című versem. Az utazás lírai dokumentuma egyébként a *Tengerek, dombok*, az 1961-ben kiadott kötet első, *At a tengeren* című ciklusa.

— Kiket tart mestereinek, kik azok a klasszikusok és kortársak — idősebbek, fiatalabbak —, aiktől legtöbb ösztönzést, örömet és példát kapta?

— A legfontosabbakat Bartóktól és József Attilától. Bartókot azért is emlitem, mert életem nehezebb szakaszaiban a hozzá való ragaszkodás, az ő művészetében megtestesült erő, teljesség, hajthatatlan humanitás adott bátorságot. Neki köszönhetem azt is, hogy a zene mindennapi kenyeremmé vált. Még az Eötvös Kollégiumban lettem Fülep Lajos tanítványa, az élő példák közül tőle tanultam legtöbbet. Ugyancsak sokat köszönhetek a diákkorom óta tisztelt Németh Lászlónak, aki kézíratos verseim láttán 1951-ben lett baráti pártfogóm. Mestereim közé tartozik Illyés Gyula, akit sorsban, származásban, emberközelségben, meleg hangban egyaránt rokonomnak érzek, szintúgy a már említett Takács Gyula. Nagyra becsülöm az izzig-vérig költő Weöres Sándort és Csorba Győzőt, utóbbit főként póztalan egyszerűsége, mélyen emberi hangja miatt szeretem. A velem-korúak közt barátaim, serkentő pályatársaim: Pilinszky János, Csanádi Imre, Juhász Ferenc, Nagy László, Simon István s a nemcsak barátság, de tehetség szerint is rangbeli Lator László, Kormos István. A szerkesztői évek hoztak össze Csoóri Sándorral, Takács Imrével, Tornai Józseffel, Kalász Mártonnal. Őket is közeli társaimnak érzem. Különösen Kalász Mártonnal érzem a rokonságot. Első kötetéből, későbbi hangváltásából az enyémhez hasonló élményeket, problémákat hallok ki. A fiatal prózáirók közül Hernádi Gyula szuggesztív költői erejét, morális őszinteségét becsülöm legtöbbször.

A kortárs külföldi lírából főként az angolok hatottak rám: különösen Auden intellektuális, fegyelmezett, kemény hangja vonz. A kelet-európai költőtársak közül a lengyel Rózeviczet, a szovjet fiatalok közül Voznyeszenszkijt szeretem leginkább.

— Fodor András műfordítóként is közismert, számos antológiában találkozunk fordításaival. Mondjon valamit érdeklődésének és munkájának erről a területéről is!

— Említettem, hogy szinte kényszerűségből, jobb híján lettem költő helyett tolmács. Közben megszerettem a fordítást, s most már abbahagyni se tudnám. Puskinon kívül önálló kötetben fordítottam még Longfellow, Nyekraszov, Konstantin Biebl cseh költő és Szamuil Marsak gyermekverseit. Egyik legkedvesebb utóbbi munkám Shelley képzuhatagos Alastor-ának megszólaltatása. Jobbára angol és orosz költőkkel foglalkoztam, de a már sok tízezernyi verssor szerzői közt akadnak lengyel, spanyol, román, skandináv, kínai, néger, olasz, francia, német, jugoszláv, sőt albán költők is.

— A *Fordul az ég* megjelenése után a kritika Fodor András pályájának fordulatáról beszélt. Hogyan látja ő ezt a „fordulatot”, mit mondhat új verseinek élményvilágáról?

— A változást valójában nem ez a kötet hozta, hanem az előző könyv *K e z d e n i ú j r a* című, második ciklusa. 1959-ben, állásbamenetelenkor kerültem választás elé. Nemzedékem egyetlen költőtagja sem vállalt hasonló „prózaí” kötöttséget. Hogyan kell élnem a továbbiakban, a szinte hivatali munka, a felelős könyvtári feladatok között? Hogyan fog sikerülni nekem a köznapi valóság vállalása? Szerencsére nemcsak új íróasztalt, új, meghitt emberi közösséget is kaptam. Elhettem továbbra is, talán még sokoldalúbban, kapcsolat-kereső „pedagógus-hajlamom” szerint, de immár a társadalom mindenkire érvényes, tehát őszinte arányokat mutató világában. A társ-

kutató barátságának egyébként mindig nagy szerepe volt életemben. Jellemző — s az aggódo kritikákkal szemben nem tartom hibának, veszedelemnek —, hogy verseim többsége személyekhez szóló üzenet, így is mondhatnám: utazás embertől emberig.

— Fodor András imént említette a könyvtárosi feladatokat. Tudjuk, hogy a Könyvtártudományi és Módszertani Központban dolgozik. Mondjon valamit könyvtárosi munkájáról is!

— Nem vagyok gyakorló könyvtáros, de mint mondtam, pályám elején könyvtárosokkal is foglalkoztam, a népművelési problémákban ismerős vagyok. Munkahelyemen az állománygyarapítással, pontosabban a megjelenő könyvek ajánlásával foglalkozom. Utólag elárulhatom, 1959-től 64-ig lényegében egyedül gondoztam a törzsanyagjelölés, törzsanyagjegyzék, gyűjtőköri elhatárolás, kiadási javaslatok ügyét. Az időközben alakult Irodalompropaganda csoport ósz óta szerkesztett Új Könyvek kiadványa immár alaposabban látja el a könyvtárosok tájékoztatását. A megjelenő kiadványok jelentős része (magyar irodalom, képzőművészet) továbbra is átmegeg kezemen, így bár nem vagyok gyakorló könyvtáros, elmélyülten kell foglalkoznom az új könyvekkel. Ebből persze az irodalmárnak is haszna származik. Többször szó került már esetleges munkahely-változtatásról. A mondottakon kívül éppen a környezet marasztal, melyben jól érzem magam. Kétlakiságomért sose néztek rám gyanakodva. A közösség falakon, munkaidőn is átható kohéziója, vezetők és munkatársak szolidaritása már-már a gyéresebb irodalmi munkásságért is kárpótol.

— Akadnak-e megoldandó problémák könyvtári munkájában, milyen gondok foglalkoztatják az Új Könyvek egyik szerkesztőjét?

— Szeretnénk minél nívósabbá, használhatóbbá tenni a folyóiratot. Úgy tájékoztatni a könyvtárosokat, hogy világos, megbízható, a könyvek minőségi rangjához igazodó képet kapjanak. Ez persze nehéz feladat: a szerkesztőnek és az ismertetőnek mintegy előre ki kell találnia a kritika ítéletét.

— Milyen írói tervei vannak, mire készül a közeljövőben?

— Verseken kívül szívesen látnám válogatott kötetbe gyűjtve műfordításaimat. Van még egy tervem: évek során jó néhány kritikát, tanulmányt, jegyzetet írtam pályatársaimról, mestereimről, részletes elemzést műfordításokról, képzőművészeti és zenei problémákról. Ezeket az írásaimat is szeretném kötetbe rendezni.

Pomogáts Béla

MŰVEI

Józan reggel 1958. Magvető
Hazafelé 1955. Magvető

Tengerek, dombok 1961. Magvető
Fordul az ég 1964. Magvető

SZÁZ ESZTENDEJE SZÜLETETT YEATS

Yeats Dublinban született, apja praerafaelita festő volt s ő is annak készült, de később érdeklődése a költészet felé fordult. Fiatalkori, misztikus és romantikus verseiben az ír néphit jelképeit, drámáiban pedig rég elfelejtett hősmondák sajátos világát eleveníti fel. Munkáin a népi elemek mellett mindinkább érződik a korszak szimbolista irányzatának hatása. Sejtelmes finomságokkal gazdag költői stílusának szimbólumai azonban nemcsak keserű érzelmek, hanem ír nemzeti és politikai mondanivalók hordozói.

Yeats voltaképpen vezére a századvég ír irodalmi renaissance-ának, amelynek politikai okai sem ismeretlenek. Ezek között az első az elnyomott írek szabadságmozgalma, melynek a költő lelkes híve. Munkásságának a nemzeti hagyományok megbecsülése és az írek függetlenségi és szabadságtörékvései mindvégig alapmotívumai maradnak. Lady Gregoryval és más lelkes hazafiakkal megalapítja a dublini nemzeti színházat, a későbbi Abbey Theatre-t, amelyet hosszú időn át igazgatott. A Nobel-díjat 1923-ban kapta meg.

Yeats a modern Írország legnagyobb költője. Születésének századik évfordulóját a Béke világtanács méltán iktatta kulturális megemlékezései sorába. Az évfordulón nemcsak a kor egyik legkiválóbb lírikusára, elragadó verseinek szépségére, hanem a maga korában kiemelkedően haladó szellemű ember nagyszerű életművére emlékezünk. (L. G.)

K Ö N Y V E K R Ő L

A hűsz év irodalmából

A MEGNŐTT ÉLET

A külsejét tekintve is reprezentatív, közel ezerkétszáz oldalas gyűjteményt a szerkesztő, Illés Endre, mindössze kétmondatos „technikai” utószóval bocsátja útjára: „Az antológiában a felszabadulás óta írt művek szerepelnek. Az írók munkásságának terméséből jelentős és jellemző írások kiválasztására törekedtünk.” Lesznek, akik hiányolják majd a bővebb eligazítást a több mint félszáz elbeszélés sűrűjében, pedig csakugyan nincs szükség részletes kommentárra. A novella-csokor változatos spektruma önmagáért szól, minden magyarázkodásnál ékebben igazolja a szerkesztés célkitűzésének alapvető sikerét — prózairodalmunk, elsősorban a magyar novella hűszéves fejlődésének bemutatását.

Ha valaki az elmúlt két évtized során rendszeresen forgatta irodalmi folyóiratainkat, s helyel-közzel felütötte a megjelenő elbeszélés-köteteket is — csupa jól ismert írással találkozik itt. Nemritkán olyanokkal, amelyek megjelenésük után emlékezetesen heves vitákat, nehezen csillapodó indulatokat kavartak. Azt jelenti-e mindez, hogy az antológia csak azok számára jelent friss élményt, akik itt és most találkoznak először és ismerkednek visszamenőleg hűsz esztendő magyar novelláival? Korántsem. A kötet talán éppen azoknak tárul fel igazi gazdagságában, akik régebbi olvasók. Mert — mint minden hasonló esetben — ezúttal is különös metamorfózisnak vagyunk tanúi. Annak a varázslatnak tudniillik, hogy a korábbról jól ismert írások nem azonosak többé önmagukkal: az idő, a történelmi perspektíva alakított rajtuk (pontosabban rajtunk, olvasókon!), másrészt pedig egy ilyen gyűjtemény állítja őket új távlatba. Egymás mellett szerepelve kitágul mondandójuk, megnövekszik az olvasóra gyakorolt hatásuk, közös áramkörre zárulnak, s együtt — megrendítőbb tanúivá válnak a kornak, melynek létüket köszönhetik.

A gyűjteményben felsorakozó elbeszélések azonos genetikai jellemzője — mint az utószót idézve láttuk —, hogy valamennyi a felszabadulás utáni esztendők szűlőtte. Természetesen, ez nem jelent egyúttal szigorú, téma szerinti elhatárolást is. Ellenkezőleg! Több nagyhatású, kitűnő elbeszélés vagy kiragadott regényrészlet legalább fél évszázados múltba veti vissza horgonyát (leginkább a volt szegényparaszti lét sivárságát megörökítendő), mások viszont a hűsz év előtti korszakváltó történelmi pillanat előestéjén játszódnak, s a fasizmus végvonaglásait, dühöngő örült-séget idézik fel. Bizonyára tudatos szerkesztési elv is belejátszott a válogatás ilyen alakulásába: a múlt és jelen összevetésével jól érzékelhető kontraszt-hatás, inaktív jellegű történelmi tanulságok csapódnak le az olvasóban. Az antológia tengelyében mindamelllett az 1945-től napjainkig húzódó periódus tükörképét kapjuk — tematikusan is. A gyűjtemény ily módon kettős célt tud egyszerre felmutatni: úgy ad számot a magyar próza hűszéves fejlődéséről, hogy történelmünk elmúlt két évtizedének mélyreható társadalmi változásait is újra emlékeztünkbe vesse.

A szerkesztés az anyag válogatásakor nem törekedhetett teljességre, s ennek több oka van. Közismert mindenekelőtt, hogy a gyűjtemény alapjául szolgáló időszakban éppen a novellairodalom mezején gyűlt össze a leggazdagabb termés, s erről a bőségről egy még oly terjedelmes válogatás is legfeljebb jelzésszerűen képes hírt adni. Másrészt emlékeztetnünk kell arra, hogy a személyi kultusz időszakában elharapózó sematizmus, a napi feladatokhoz — s nemritkán tévedésekhez! — kötődő direkt politizálás írástermékeinek jelentős része szükségképpen kihullott az idő rostáján. Csak helyeselni tudjuk ezért, hogy a szerkesztő a hűszéves fejlődés egész menetében ragaszkodott a minőségi elvhez, s azokra az írásokra támaszkodott, amelyek napjainkra is megőrizték hitelüket, és a mai olvasó számára is élményt jelentenek. S ha egy-két elbeszélésnél (például Barta Lajos *Az új naptár* című, a gyűjtemény élén álló írásában) találunk is ma már mosolyra készítő, kétségtelenül naivnak ható sorokat — ugyanakkor (éppen ebben a novellában) nehéz kivonni magunkat egyfajta tiszta sugárzás, prófétikus hit vonzása alól.

Az antológiában jelentőségének megfelelő, méltó helyet foglal el a felszabadulás történelmi pillanata (Gergely Sándor: *A tábornok*; Illés Béla: *Hazatérés*; Tersánszky Józsi Jenő: *Rózsit elsíratom* stb.), az új élet első eszmélkedései (Mesterházi Lajos:

Magnéziumláng), az „ezeréves pör” záróakkordját képező földosztás (Szabó Pál: *Ezerkilencszáznegyvenöt*), s a múlttal való szembetekintés igénye (Illyés Gyula: *Ebéd a kastélyban*). A kialakuló, új, szocialista valóság ihletett krónikásaiként a gyűjteményből Darvas József (*Tavaszi Ferkó*) Palotai Boris (*Morzsa Mari*), Szeberényi Lehel (*Otthon*), Veres Péter (*Próbatétel*-részlet) emelkedik ki. Az ellenforradalmat két írás, Cseres Tibor *Emberfia és farkasa*, valamint Thurzó Gábor *Amen, ámen* című elbeszélése örökíti meg. Jelentős teret kap a jórészt 1956 után színrelépő, illetve kibontakozó fiatal, tehetséges prózaíró nemzedék Csurka István (*Rácz meg Varga*), Fejes Endre (*Vonó Ignác*), Galambos Lajos (*Keserű lapu*), Galgóczi Erzsébet (*Minusz*), Gerelyes Endre (*Békesség, békesség*), Kamondy László (*Nyári délután*), Moldova György (*Az igazi asszony*), Sánta Ferenc (*Föld*) személyében.

Külön szeretnők ráirányítani a figyelmet a válogatás műfaji sokrétűségére. Az elmondottakból már kitetszett, hogy a szerkesztés nem határolta el magát, a szűkebb és tradicionális értelemben vett novella-műfaj irányában, hanem szuverén egységként is helytálló regényrészleteket, más esetekben pedig kisregényeket — egyaránt szerepeltetett. Nem bizonytalankodást kell emögött keresnünk, hanem a valóság bonyolultságának tükröződését: a műfaji határok ugyanis éppen az elmúlt húsz esztendő során rendkívüli mértékben kitágultak, ha úgy tetszik — elmosódtak. S mindez nemcsak a terjedelem problémáira vonatkozik, de belső, tartalmi kérdéseket is érint. A hagyományos elbeszélések mellett strukturálisan új, képlekeny műformák léptek fel, szinkronban magával a gyorsan változó valósággal. Ezért külön elismerést érdemel, hogy a gyűjtemény felvonultat olyan írásokat is, amelyek éppoly közel állnak a memoárhoz (Hidas Antal: *Szeretlek titeket*; Németh László: *Iskola Kakaskúton*) vagy az irodalmi riporthoz (Barabás Tibor: *0-ás vércsoport*; Déry Tibor: *Simon Menyhért születése*) — mint a megszokott novellaműfajhoz. Hasonlóképpen bizonyos mérvű szerkezeti átalakulást mutat — s az antológia erről is hűségesen tesz számot ad — a moráliába ötvözött elbeszélés jelentkezése az elmúlt esztendő termésében (Lengyel József: *Oldás és kötés*, végül pedig a társadalmi szatíra sajátos műfaja (Goda Gábor: *Egy nyugalmas vasárnap*; Rideg Sándor: *A halványsárga deficit*).

Befejezésül úgy véljük, az antológia alapján kitűnően oldotta meg feladatát: mind tartalmi, mind műfaji szempontból változatos, érdekes színeképet nyújtott elbeszélő irodalmunk alakulásáról. S ha néhány észrevétel felmerül is bennünk (pl. hogy Karinthy Ferenc *Ezer év c.* elbeszélésétől elvonatkoztatva, hiányzik a dogmatikus hibák időszakával szembetekintő írások bemutatása, vagy, hogy foghíjas a fiatal nemzedék képviselőinek felvonultatása) — mindezek alig csökkenthetik a szerkesztés érdemeit. (Szépirodalmi, 1148 l. 60 Ft.)

Szappanos Balázs

A MŰSZAKI IRODALOM A FELSZABADULT MAGYARORSZAGON címmel jubileumi kiállítást rendezett az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ. A kiállítás bemutatta a könyvtár történetét és fejlődését. A megtett út nagysága néhány számadatból is kiderül: a könyvtár állományba 1938-ban 56 000 kötet volt, ma 215 000; 1938-ban 3 fő dolgozott a könyvtárban, ma 250; a látogatók száma 1938-ban 40 000 volt, ma 150 000. Az OMKDK-hoz, mint hálózati központhoz 585 üzemi, vállalati, tervező- és kutatóintézeti könyvtár tartozik, összesen 3 470 983 kötetnyi állománnyal. A kiállítás képet adott a dokumentációs munkáról, és példákkal számolt be e munka közvetlenül lemérhető hasznáról, hatásáról. A kiállításon a 10 éves Műszaki Könyvkiadó is felsorakoztatta legfontosabb kiadványait.

A KÖLTÉSNET NAPJA alkalmából ünnepi estet rendezett a kaposvári Palmiro Togliatti Megyei Könyvtár és a Városi Könyvtár. A mintegy 250 főnyi versbarát előtt Honfi István, a megyei pártbizottság munkatársa emlékezett meg József Attila életéről és költészetéről. József Attila, valamint az esten szereplő Ladányi Mihály, Takács Imre és Takács Gyula verseit a megyei könyvtár irodalmi színpada, illetve a színház egyik művésze tolmácsolta, majd a megjelent költők olvastak fel legújabb verseikből. — A külvárosi olvasók részére a Kaposvári Városi Könyvtár a Hazafias Népfront városi titkárságával közösen öt alkalommal rendezett író-olvasó találkozót. Az irodalmi esteket a területi művelődési otthonokban és a külvárosi iskolákban tartották. A találkozókra Szentiványi Kálmán, Ladányi Mihály, Lengyel Balázs, Takács Imre és Fábian Zoltán vett részt, a zeneiskola művésztanáraí és növendékei, valamint a Csiky Gergely Színház művészei működtek közre. Az irodalmi estek könyvtári hatását 216 új olvasó jelentkezése is mutatja. (B. Gy.)

EMLÉKIRATOK. EMLÉKEZÉSEK *

Az utóbbi évek könyvkiadásában nagyobb teret kapnak az emlékiratok, visszaemlékezések és önéletrajzok. A kiadók tervei pedig az emlékiratok virágzásának további, tartósnak ígérkező időszakát sejtetik. Korszakos történelmi fordulók, megrázkódtatásokkal terhes időszakok rendszerint együttjártak az emlékiratirodalom fellendülésével. Nem véletlen, hogy a magyar emlékiratirodalom éppen a XVII. században élte első aranykorát (Kemény János, Bethlen Miklós stb.), s második nagy fellendülése a szabadságharcot követően, a XIX. század utolsó évtizedeiben bontakozott ki. (Kossuth, Pulszky Ferenc stb.) Az sem véletlen, sőt nagyon is szükségszerű, hogy századunk sorsfordulói: az I. világháború, a Tanácsköztársaság, a két világháború közötti munkásmozgalom eseményei és a felszabadulás élménye ösztönzik és szinte kikényszerítik a műfaj újabb virágzását. Hozzájárul ehhez az a tény is, hogy a nagy idők tanúi közül egyre többen érkeznek a számvetés, a visszatekintés, a tapasztalások summázásának időszakába. Tolla ragadó elhatározásuk műfajilag általában a napló és a történetírás között helyezkedik el. Személyes élményeiket adják közre úgy, hogy elsősorban nem önmagukkal foglalkoznak, hanem a korszakkal, amelyek szenvedő és cselekvő részesei voltak. Az emlékezővágy írásos megfogalmazását, az emlékirói alkotókedvet a felsoroltakon kívül kétségtelenül elősegíti és bátorítja a művelődéspolitikánkban bekövetkezett egészséges változás is. Az a felfogás, amely az emlékiratokról nem a mindenáron való teljességet, vagyis nem magát a történelmet, hanem a történelmi forrás szerepét, az értékes adalékokat várja. S ebben a felfogásban — korábbi nézetekkel ellentétben — nem hiba, hanem erény az emlékiratok szubjektivitása, a személyes élmény és vallomás. A közelmúltban négy szerző érdekes visszatekintését olvashattuk, s mind a négy alkalmas arra, hogy a század politikai, irodalmi vagy képzőművészeti életének egy-egy fontos szakaszát egyéni élményekkel is átvilágítsa.

Szántó Zoltán: „Vég és kezdet” című emlékiratában a munkásmozgalom neves veteránja vall életének egy szakaszáról.

A szerző a Tanácsköztársaság Vörös Hadseregének ezredparancsnoka volt. A Tanácsköztársaság bukása után menekülés, illegális munka, börtön, majd emigráció jutott osztályrészéül. A felszabadulás után nyugdíjazásáig diplomáciai szolgálatban dolgozott. Könyvében az öszirózsás forradalomig tartó időszakot, s ebben a történelmi keretben gyermekkorát, inaséveit, a munkásmozgalommal való találkozását és világháborús emlékeit eleveníti meg. Szántó Zoltán ábrázolásmódjában a szépirodalmi jelleg uralkodik. Ez a szépirodalmi jelleg főleg a gyermekkor és a serülőkor rajzában következtet és egyenletes. Érzékeltesen írja le a nélkülözés nagy iskoláját, amelyet mint egy nagykanizsai nyolcgyermekes mészárossegéd gyermeke élt át. Az emlékirat tulajdonképpen annak a fejlődésvonalnak a kirajzolása, amelynek során az ösztönösen ellenzéki serdülőből edzett férfi, öntudatos kommunista lett. Ezen a ponton vált át az eddigi szépirodalmi megjelenítés egy kicsit történelmi elemzéssé is. Szántó Zoltán fiatalkori évei szorosan összenöttek a Szociáldemokrata Párt vezetete ellenzéki mozgalommal. Emlékirata egyben a Szociáldemokrata Párt következtelen, megalkuvó politikájának gyakorlati bírálata is. Az emlékirat legizgalmasabb része az I. világháborús évek frontszolgálatának és az orosz fogságnak dokumentális értékű leírása. A kötet az öszirózsás forradalom első napjaival ér véget, amikor Szántó Zoltán a Nemzeti Tanács Astoria-beli székhelye elé vezetési karhatalmi századát. A „Vég és kezdet” cím tehát szimbolikus: a könyv egy lezárt korszakkal, az I. világháború befejezésével végződik, s hőse e véggel lép egy új korszak kezdete elé.

* Szántó Zoltán: Vég és kezdet. Szépirodalmi, 524 l. 30 Ft

Komját Irén: Az idők sodrában. Kossuth, 252 l. 22 Ft

Fábry Zoltán: Kuria, kvaterka, kultúra. Szépirodalmi, 318 l. 24 Ft

Erdős László: Valami készül. Magvető, 112 l. 31 Ft

Komját Irén: „Az idők sodrában” című emlékiratában majdnem ott kezd az eseményeket, ahol Szántó Zoltán abba hagyta. Emlékezésében emigrációs éveinek történetét írta meg, az 1920—1946-ig tartó időszakot. Előszavában ezt mondja: „Ebben a negyedszázadban, amelynek politikai földrengése, tűzhányók módjára kitörő forradalmi fellángolásai megváltoztatták a világot, egyéni életem a történelem vérkeringésében folyt: a forradalmi munkásmozgalomban, a kommunista sajtó és a haladó irodalom köreiben. Ezért — úgy érzem — sokak számára lehet érdekessége.” A szerző saját szerepét illetően túl szerény volt. Hiszen saját munkásságának tartózkodó és teljeseen háttérbeszított leírásából is kiderül, hogy nemcsak egyszerűen sodródott az eseményekben, hanem nagyon is tevételesen alakította azokat élettársával, Komját Aladárral együtt. A kötet lapjain a Komját házaspár olaszországi, ausztriai, svájci és franciaországi emigrációjának időszakát elevenedik meg. Egyben a nyugati munkásmozgalomhoz szorosan kapcsolódó emlékirat ez, melyben hiteles kép alakul ki a weimari Németországról, a fasisztáknak ellenálló Párizsról stb. Míg Szántó Zoltán könyvében nagyobb teret kapott a szépirodalmi, az önéletrajzi megjelenítés, addig Komját Irén inkább a történeti értekező stílusban kereste a kifejezési formáját, és személytelen kívánt maradni. Emlékezését tárgyí bizonyítékokkal, sajtószemlévelnyekkel ellenőrizte és hitelesítette. Külön érdekessége az emlékiratnak, hogy érdekes találkozásokat vagy közös tevékenységet említ a nemzetközi munkásmozgalom olyan kiemelkedő vezetőivel, mint pl. Ernst Thälman, Marcel Cachin, Gabriel Péri, Alpári Gyula, Kun Béla, Varga Jenő és természetesen élettársa, a korán elhunyt Komját Aladár. Az emlékirat — az emigráció és a nemzetközi munkásmozgalom történetének fontos dokumentuma — azzal ér véget, hogy szerzője huzsonhat évi távollét után a felszabadult Budapestre érkezik.

Fábry Zoltán: „Kúria, kvaterka, kultúra” című cikkgyűjteménye nem emlékirat ugyan, de az olvasó számára közvetve ugyanazt a visszapillantó, dokumentatív szerepet tölti be, mint az emlékiratok. Legalábbis számunkra, akik a nagytekintélyű „stósi remeté”-nek, a szlovákiai magyar irodalom legnagyobb képviselőjének cikkeit csak a felszabadulás után ismerhettük meg. Cikkeinek mostani válogatása ezt az alcímet viseli: „Adalékok a csehszlovákiai magyar kultúra első fejezetéhez (1918—1938)” A kötet első részében kilenc nagyterjedelmű írást tett közzé, amelyeket 1923—1938 kö-

zött publikált kritikái írásaiból és cikkeiből állított össze. A második részben a felszabadulás után született visszaemlékező írásainak adott helyet. A közölt cikkek közül a szlovákiai magyar irodalomnak és a magyar kulturális életnek izgalmas története bontakozik ki. Külön érdekessége, hogy miután más kötetekből tisztán megismerhettük Fábry Zoltánt, a harcos antifasisztát, most ebben a kötetében Fábry Zoltán pályakezdése, az indulás tárul elénk. Csak ószinte tisztelettel és csodálattal adózhatunk annak a belső, tisztító harcnak, amelynek megvívása eljuttatta őt a kisebbségi helyzet leghaladóbb és legfelelősségteljesebb szemléletéig, a szocializmus harcos vállalásáig. Harc a sekélyes „kúria és kvaterka”-kultúra ellen, harc a szlovákiai magyarság progresszív szellemi életéért, jóérzékű kritikái támogatás minden tehetségnek: ez a teremtő indulat és misszióvállalás sugárzik Fábry mindegyik cikkéből. Hogy akad a régi írásaiban egy-két túlzás, s néhány igazságtalan megállapítás is az akkori magyarországi irodalommal szemben? Szinte óhatatlan velejárója volt az akkori nagyfokú izolációnak, és sokan magyarázza a jogos keserűség is. Fábry ezeket részben maga is helyreigazítja az előszóban.

Erdős László: „Valami készül” című művében a szocialista képzőművész csoport történetével ismerteti meg. A felszabadulás előtti tizenöt év leghaladóbb képzőművészeti irányzatáról korábban Németh Lajos írt tudományos igényű tanulmányt. Erdős László, mint a szocialista képzőművészcsoport író-tagja a mozgalom részeseként, belülről világítja rá a kevésbé ismert eseményekre. (Sok kérdésben vitába száll Németh Lajos művészettörténeti megállapításaival.) Krónikásként követi a csoport történetét a megalakulástól kezdve egészen addig, amíg a dachauzi légerőletlen kell osztoznia a csoport több tagjával, például Goldman Györggyel és Kondor Györggyel. Ismerteti a csoport szervezeti életét, történetük kiemelkedő állomásait, tárlataikat, harcukat a szocialista realizmus értelmezése körül és belső vitáikat is. Célja, hogy közel hozza az olvasóhoz a csoport kiemelkedő tagjainak alakjait: Dési Huber István, Berda Ernőt, Bokros Birman Dezsőt, Goldman Györgyöt, Háy Károlyt és a csoport számos más tagját. Értékes adatokat szolgáltat egy-egy mű megszületésének körülményeiről is. Erdős tárgyalási módja nem elég színes, kissé rendszertelen, de így is hozzásegít a szocialista képzőművész csoport jobb megismeréséhez. A kötetet a csoport 75 alkotásának reprodukciója egészíti ki.

G ö n c z i I m r e

SZILÁGYI JÁNOS: MUNKÁSOSZTÁLYUNK ÁLTALÁNOS MŰVELTSÉGI HELYZETE 1919—1945 KÖZÖTT

Szilágyi János, az Országgyűlési Könyvtár munkatársa, publikációinak tanúsága szerint a munkásosztály két világháború közötti művelődéstörténetének kutatását tekinti feladatának. Néhány évvel ezelőtt jelent meg a munkáskönyvtárakról írt kötet, most pedig — a kutatás területét tágítva — a munkásosztály általános műveltségi helyzetéről írt könyvet. Kisebbségi tanulmányai is ebben a körben mozognak. Szándékát csak dicsérhetjük, hiszen ez a kor, ezen belül is a munkásosztály élete a magyar történelem legkevésbé feltárt területe, pedig megismerése a mai tennivalók szempontjából is elsődlegesen fontos.

A kötet két nagyobb részre tagolódik. Az elsőben a munkásosztály *általános* műveltségi helyzetét ismerteti. Röviden leírja azokat a politikai és gazdasági körülményeket, amelyek meghatározták a munkásosztály művelődési lehetőségeit, vázolja a kor általános művelődési állapotát. Legsikerültebb fejezete az ezután következő, amelyben a munkásosztály műveltségi helyzetét és *művelődési törekvéseit* jellemzi korabeli — elég gazdag — forrásanyag alapján. Úgy tetszik, próbálkozása ebben a részben sikerült leginkább. Tömör és helytálló jellemzést ad a munkásosztály összetételéről, gazdasági helyzetéről, iskolázottságáról, szabadidejének felhasználásáról, újság- és könyv-olvasásáról, rádióhallgatásáról, utazási lehetőségeiről, nyelvtudásáról stb. A kép bizonyos vázlatosságát menti a vállalkozás kísérlet volta, hiszen — jellemző tényként említhetjük — még részlet-tanulmányok sem készültek erről a kérdéstről. Hivatkozott forrásai között csak elvétve akad olyan, mely az utóbbi húsz év alatt jelent volna meg.

A második rész a különféle művelődéspolitikai törekvéseket, műveltségteremtési lehetőségeket és formákat tekinti át, és azt vizsgálja, hogyan segítették, illetve akadályozták ezek a munkásosztályt a művelődésben. Szó esik itt az iskolapolitikáról és az üzemi szabadidő mozgalomról, a munkás kulturális egyesületekről és az állami iskolán kívüli népművelésről, a kommunista, a szociáldemokrata párt és a szakszervezetek kulturális tevékenységéről, egyéb művelődéssel foglalkozó szervezetekről és intézményekről. A két rész között érthetően sok az átfedés. A második részben csak a tényeket és körülményeket, a feltételeket ismerteti részletesebben, a megállapítások nem sok újat hoznak az előzőkhöz képest.

A könyvhöz tulajdonképpen még egy harmadik rész is tartozik, sajnos csak 3 oldal terjedelemben. A szerző itt ért ugyanis a téma lényegéhez. Ez az „Összefoglalás és kitekintés” alcímű viselő fejezet tartalmazza a legizgalmasabb kérdéseket, a korabeli munkásosztály műveltségének *tartalmát, jellegét*. Kár, hogy itt már csak a kérdések feltevéséig jutott el. Többször is hivatkozik a terjedelem szabta korlátokra, az előmunkálatok hiányára és ezek valóban nyomós érvek. Mindenesetre sajnáljuk, hogy ezekben a kérdésekben még a vázlat megrajzolására sem vállalkozott. Műve így többé-kevésbé teljes leltár a munkásosztály művelődési lehetőségeiről, a szervezeti keretekről, művelődési formákról, de adós marad a műveltség árnyalt és gazdag képével, a munkásosztály társadalmi tudatának megbízható jellemzésével.

De legyünk igazságosak. Vállalkozna-e valaki a munkásosztály *mai* műveltségi állapotának megrajzolására? Elvégeztük-e ehhez az előtanulmányokat? Örvendetesen egyre több szociográfiai felmérés, művelődésszociológiai tanulmány jelenik meg, de olyanokat készítünk-e, amelyeknek alapján akár mi most, akár 20 év múlva a történészek külön összeállítást készíthetnek, hívebb jellemzést szerkeszthetnek, mint Szilágyi a 20—40 év előtti helyzetről? Pedig ma összehasonlíthatatlanul több lehetőséggel rendelkezünk és az e kérdésekkel való foglalkozás hivatalos művelődéspolitikai feladattá emelkedett. Szilágyi könyve ilyen adósságainkra is figyelmeztet.

Így, ilyen formájában is hasznos könyv ez. Segít felmérni azt az alapot, ahonnan indultunk és érdekes összehasonlításokra ad alkalmat. Jó lenne tudni, hogy a Magyar Textilipar R. T., vagy a Salgótarjáni Kőszénbánya művelődésügyének mai gondozói elvégezték-e az egykorinak megfelelő elemzést? Erdemes lenne! Mai gazdasági vezetőink is megszívlelnének — mutatis mutandis — azokat a megállapításokat, amelyeket az egykori tőkés igazgatók tettek az üzemi népművelés jelentőségéről a parádi szabadidő értekezleten. A szabadidő-mozgalmat egyébként annak könyvtári vonatkozásain keresztül ismerteti részletesebben. Könyvtári vonatkozásokban minden részben gazdag a tanulmány. Ez csak részben köszönhető a szerző szakmai hovatartozásának, legalább ennyire indokolja az olvasásnak a művelődésben betöltött szerepe. Hiszen megállapítása sze-

rint a munkások 8—10 százaléka rendszeres olvasó volt már ebben a korban is.

Az említett fennmaradások mellett nem hagyhatunk említés nélkül néhány apróbb; „formai” hibát sem, amelyeknek elkerülésére a sorozat (Értekezések a történeti tudományok köréből) kötelez. Több esetben nem az eredeti forrásból, hanem hivatkozásokból idéz. Időnként újrakezdí a lábjegyzetek számozását. Néha túl könnyen jut el elvi általánosításokhoz. Ennek köszönhető az olyan „sematikus” megállapítások, hogy az értelmiséget azonosítja az uralkodó osztállyal, hogy a „numerus clausus” törvényt olyannak állítja, amely politikai okokból tiltotta a munkásság és parasztság tanulását. Ertelmezhető, ha a vérlázító tényeken felháborodik a szerző is, de hasznosabb, ha az olvasót a tények győzik meg a vázolt helyzet tarthatatlanságáról. A tények jobban árulkodnak, mint az emelt hang. A tudományos értekező próza leleplező is lehet.

Több kritika is elkelt volna a munkásmozgalom törekvéseit ismertető fejezetekben is. Úgy tűnik, hogy a szerző — miután elsőként nyúlt a témához — örömmel fedezett fel minden kezdést, próbálkozást és megfélekedett a kritikai vizsgálatról (pl. a Népszava Könyvkiadó működésénél, a MIMOSZ tevékenységének ismertetésénél stb.). Ez is hozzájárult, hogy a tanulmányon eluralkodott bizonyos regisztráló jelleg és sokhelyütt hiányzik az alapos elemzés.

Szilágyi János könyve becsületes munka. Érdeme, hogy gazdag forrásanyag alapján elsőként vállalkozott e fontos és időszerű kérdés feldolgozására. Maradéktalan sikert nem aratott, de műve így is fontos tájékoztató minden e korról foglalkozó művelődéstörténésznek, és történettudósnak. Haszonnal forgathatják a könyvtárosok, népművelők is. (Akadémiai, 135 l. 15 Ft.)

Kiss Jenő

MAI MAGYAR KÖLTŐK

A Móra Ferenc Könyvkiadó „Gyöngyszem”-sorozata értékes kötettel gyarapodott: kilencven költő csaknem kétszáz verse áll előttünk, az utóbbi húsz év terméséből; kilencven költő, Dutka Ákostól Nyerges Andrásig, öt nemzedék egy nagy szakasz irodalomtörténet vonulatai.

Nem lebecsülendő gazdagság. Korunkban együtt él s alkot Kassák és Orbán Ottó, Füst Milán és Buda Ferenc, Áprily Lajos és Eörsi István, nyolcvanévesek és alig harmincasok, s mennyi szín, milyen sokféle stílus, és a különbözőségben mégis valami rokonság: a magyar költészet megszakítatlan folytonossága. Itt mintha fordítva volna, mint a zenében; egy hang *magában* lehet disszonáns, a többivel *együtt* összhangba békül, egymást támogatja hagyomány és modernség, közeleti pátoz és árva bánat, szilárd fegyelem és szétoldódó forma, vaskos realitás és szökkenő képzelet — bármelyik elem nélkül liránk hiányos volna.

És mennyi nagy vers! Illyés *Bartókja* és Vas István ódája „a tegnapi asszonyokhoz”; Weöres Sándor *Orpheusa* és

Benjámín vallomása, a *Vérző zászlók alatt*; Csanádi Imre verse, az *Erdei vadak, égi madarak* és Pilinszky *Apokrifja*; Juhász Ferenc és Nagy László költeményei.

Nem volt, nem lehetett könnyű a válogatás. E sorok írója nem is mindig ért vele egyet. Takács Imre, Kalász Márton, Szécsi Margit rangjához egy vers kevés; Áprily Lajos és Ladányi Mihály két-két verse: szembe szökő aránytalanság; s lehetne még folytatni a kritikát. De ami fő: az antológia csaknem egyenletesen jó, kirívó ízléshibával benne nem találkozunk. (A szerkesztés E. Fehér Pál és Garai Gábor munkája.)

Egy észrevétel kívánkozik még ide. Véletlen, nem véletlen, mindenesetre tény az, hogy a kis kötetben három vers is szól Bartókról (Kassáké, Illyésé, Orbán Ottóé). Azt jelenti ez, jelképesen, hogy a magyar költészet Bartók szelleméhez igazodik, az ő keze után nyúl? Szeretnők hinni. (Móra, 479 l. 15 Ft.)

Lukácsy Sándor

A *KÖNYV ÉS AZ EMBER* című új magyar kisfilm, amely a magyar könyv- és könyvtárkultúra múltjából és jelenéből villant fel képeket, több külföldi kiállításon és vásáron mutatják be, legelőször a lipcsei vásár nemzetközi könyvkiállításán. E könyvkiállítás a vásár ünnepi rendezvényeinek sorába tartozik, melyekkel a híres vásárváros alapításának 800. évfordulóját teszik emlékeztetessé. A magyar könyvművészet fejlődését mintegy 230 kiadvány mutatja majd be, s ezek a művek részt vesznek a nemzetközi könyvillusztrációs versenyen is.

TERMÉSZETTUDOMÁNYI LEXIKON
1. KÖTET, A—C

Könyvpiacunkon évek, sőt évtizedek óta hiánycikk egy természettudományi lexikon. Utoljára 1934-ben jelent meg egy szerény egy kötetes lexikoncska, sovány tartalmával azonban már akkor sem elégitette ki az igényeket. Azóta a természettudományok szinte robbanásszerű iramban fejlődtek. Az új fogalmak és felfedezések olyan gyorsasággal szaporodtak és szaporodnak, hogy java részük még a szakemberek előtt is ismeretlen marad. Emellett egészen új tudományágak alakultak, mint a bionika, kibernetika, biofizika stb. Természetes, hogy annak, aki figyelemmel szeretné kísérni a fejlődést, és ismerni az új fogalmakat, megbízható kalauzra, bármikor rendelkezésre álló ismerettárra van szüksége. Ilyen kalauzt akar az olvasók kezébe adni az a 174 tudós, 17 szerkesztő és 9 rajzoló, aki Erdey-Grúz Tibor főszerkesztő vezetésével hozzáfogott egy új természettudományi lexikon megírásához.

A hat kötetre és negyven ezer címszóra tervezett mű első kötete most került ki a sajtó alól. Cikkei mind a tudomány mai színvonalán állanak, a legjobb szakemberek írták. Megértésükhöz általában a középiskolai végzettségnek megfelelő műveltség szükséges.

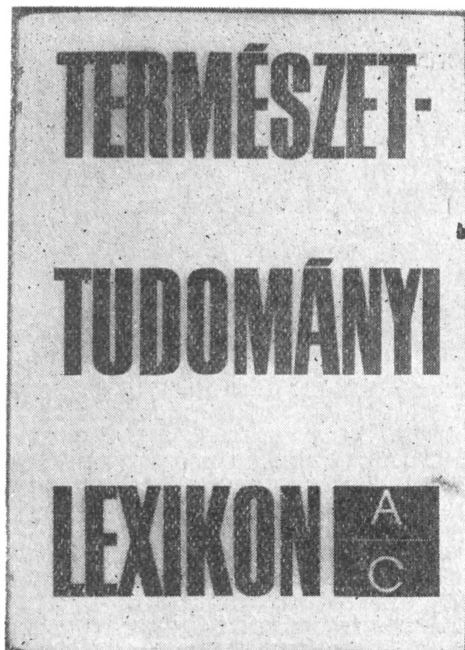
A lexikon célja a szerkesztő bizottság szerint az általános műveltség kiszélesítése és elmélyítése „a természettudományok és a matematika fontosabb tényeinek rövid ismertetése és értékelése, a jelentősebb tudományos elméletek, valamint nézetek vázolása által.” Ezért az átfogóbb tartalmú fogalmakat (algebra, anyag, atom, biológia stb.) részletesebben, enciklopédiaszerűen magyarázzák, míg a többi cikk lexikális jellegű, vagyis a tények egészen rövid, szűkszavú ismeretetésére szorítkozik.

A lexikon feldolgozza a matematika, fizika, kémia, biológia és a földtudományok területét. A technika ismertetését nem tartja feladatának, de leírja a tudományos eredmények gyakorlati felhasználását és a legfontosabb technológiai alapl műveleteket. A hosszabb, enciklopédikus cikkek egy részénél a részletesebb tájékoztatásra egy-két magyar nyelvű könyvet is ajánl. Igen hasznos lett volna ennek a nagyon szűkre szabott bibliográfiának a kibővítése!

Olyan lexikon természetesen nem volt, és nem is lesz, amelyiktől ne lehetne

egy sereg hiányt számon kérni, kimaradt neveket és fogalmakat. Néhányat én is megemlítek egy későbbi pótlásban vagy második kiadásban való felhasználás céljából. Ilyen nevek: *Abelson*, az első transurán elem felfedezője, *Adelsberger*, az első kvarcóra szerkesztője, *Charles Grealy Abbot* asztrofizikus, *Andrko Aurél*, a meteorológia első magyar tanára, a lengyel időjárás-jelentés megszervezője, *Agostino Bassi*, aki megtalálta a selyemhernyőbetegségek mikroorganizmusát, *David Bruce*, az álomkór kórokozójának felfedezője, *Czermák János*, az első magyar élettani intézet alapítója. Az A betűs fogalmak közt hiába keresem az *ádámcsutkát*, az *adenohipofizist*, az *aeronautikát*, az *agarat*, az *akkumulált eltérést*, néhány hormon nevét (*adiuretin*, *adronoszteron*)... Az *aszpektusnak* csillagászati értelme is van, az *akkomodációnak* pedig mágneses is, az *auróra boreális* és *poláris* mellett *ausztrális* is van.

Ezek a hiányok — amelyekhez hasonló több is akad — nem feltűnőek, de a földrajzi fogalmaké már igen. A földrajz mostoha-gyerekek voltát különben már a

munkatársak összeválogatása is bizonyítja: 174 szerző közül csupán három földrajztudós akad. Igaz ugyan, hogy a földrajz nem olyan rohamosan fejlődő tudomány, mint a fizika, kémia, itt kevés kivétellel ugyanazok a nevek szerepelnek, mint a 20—30 évvel ezelőtt írt könyvekben, legfeljebb a statisztikai adatokban s egy-két jelenség magyarázatában található eltérés. Mindenesetre a szerkesztő bizottságnak el kellett volna döntenie, hogy ezt a szakot a többihez hasonló részletességgel ismertetik-e, vagy pedig teljesen elhagyják-e. Ehelyett egy közbeeső megoldást fogadtak el, hoztak földrajzi cikkeket, de keveset és rövidet. Márpedig egy szaklexikonnak a szakfogalmakból mindig többet kell nyújtania, mint egy általános lexikonnak. Összehasonlítottam ebből a szempontból a *Természettudományi lexikont* az *Új magyar lexikonnal*, s azt találtam, hogy amit az *Új magyar lexikon* közül földrajzi szempontból egy-egy helységről, országról vagy egyéb fogalomról, az sohasem kevesebb, mint amit a *Természettudományiban* találunk. Emellett az utóbbiban a címszavak száma lényeg-

esen kevesebb. *Abidján* város neve itt a betűrendben az első földrajzi név, az *Új magyarban* pedig a huszonhatodik. Olyan geológiaiailag és morfológiailag is fontos természeti riakaságokról, mint az Abaligeti vagy Aggteleki barlang, a *Természettudományi lexikonban* egyetlen sort sem találunk. Ilyen körülmények közt a meglevő földrajzi részt feleslegesnek érzem.

A lexikon — mint ezt az előszó is jelzi — ilyen méretben az első kísérlet a természettudományi ismeretek korszerű összefoglalására. Ezért nem lehet hibátlan alkotás. Előnyei azonban sokszorosán felülmúlják hiányosságait. Kítűnő szolgálatot tesz a pedagógusoknak, könyvtárosoknak, azoknak a természettudományi kutatóknak, akik szűkebb szakterületükön kívül eső kérdések után érdeklődnek és mindenkinek, aki általános műveltségét ki akarja szélesíteni. Olyan könyvtárból, ahol függetlenített könyvtáros dolgozik, nem szabad hiányoznia. Ezt a példányszám — 21 000 — lehetővé is teszi. (Akadémiai, 816 l. 150 Ft)

Vértesy Miklós

RÁDIÓ ÉS TELEVÍZIÓ ÉVKÖNYV 1965

A szó elszáll, s ebbe nehéz beletörödni — óhatatlanul ez jut az ember eszébe s aztán: — vajon az írás megmarad-e? Néhány évtizedig a megjelent írásoknak egy-két százaléka marad fenn, talán. Századokig? Ezredekgig? Ha fennmaradásukon azt értjük, hogy olvassák őket, jóesetben néhány milliomod részük. Mégis érthető és méltánylandó törekvés, hogy a rádió és televízió műsoraik nyomtatás útján kívánják meghosszabbítani létüket; bár más módja is van az életben-maradásuknak: a továbbgyűrűző hatás. Ez persze a nehezebb módja a hallhatatlanságnak: olyan szót röpténi a világba, mely újabb és újabb hullámot verve messze előre hatol és hat az időben.

De — mondom — az évkönyv kibocsátása nem haszontalan. Egyrészt, mert kultúránk — a másilyn gondolat-rögzítő és sokszorosító eszközök ellenére — még mindig írásos, másrészt, jól van szerkesztve: egy szeletet nyújt csak az elmúlt év műsoraiból, de ebben a keresztmetszetben minden alkotórész fel-lelhető. A kép — amit a rádió és televízió tevékenységéről ad — így egyáltalán nem érdektelen, és meglehetősen hű is. Az egyes műsorfajtákból a legjobbaknak ítélteteket tartalmazza — különböző,

de valamiképp mégis összegyeztetett szempontokból — a legjobbakat. Ez azonban természetes és szavunk sem lehet ellene, hogy nem a gyenge, hanem kiváló adások nemritkán többmillió hallgatottságát toldja meg még 9500 példányos kinyomtatással.

A bemutatott rádió-, televíziójátékok, dokumentum-műsorok közül — nyilván kuriozumképp — Richard Hughes *Játék a veszéllyel* című írását vették fel, tekintve, hogy — állítólag — ez volt a legelső, az ős e nemben, továbbá Sós György nagysikerű — és olvasva is figyelemre méltó — *Julikáját*, mely talán a világ lebajosabb pártitkárnojéről szól; az Ifjúsági rádiószínpad Bozó Lászlónak a Sallai-Fürst pert hűen és érdekesen feldolgozó *Statáriumával* szerepel, a Pódium egy lengyel író — Jerzy Broszkiewicz — *Lemuel Gulliver* két kalandja című monológját, adja mutatóba; a dokumentum műsorokat Szilágyi Györgynek a két háború közti rendszert szatirizáló *Szép vagy, gyönyörű vagy, Magyarország*...-ja reprezentálja, a televíziójátékokat pedig Dobozy Imrének a felszabadulásról szóló *Az idegen embere*. A szépirodalmiakon kívül a többi prózai műsorból is kapunk ízelítőt, s ezek job-bára étvágygerjesztők. Tekintélyes he-

lyet foglalnak el a kötetben a rádió és televízió munkáját, hétköznapiját bemutató írók és az elmélettel foglalkozók. Ezek — sajnos — némi megállapodottság érződik, pedig — negyvenéves kora dacára — még a rádió is fiatal. Vitára ingerlő cikkek, egyéni vélemények, me-

lyek számára amúgyis kevés a publikációs lehetőség — úgy gondolom — jobban segítenék fejlődését. Egy évkönyv ugyanis nemcsak lezár egy esztendőt, de egyúttal meg is nyit egy újat. (Magvető, 541 l. 36 Ft)

Z. V.

KÖNYVTÁRI SZAKIRODALOM

MIT OLVASUNK!

4000 háztartás könyvolvasási adatai

A Statisztikai időszaki közlemények 69. köteteként jelent meg a Központi Statisztikai Hivatal 1962-ben végrehajtott, az olvasás helyzetét vizsgáló adatgyűjtésének anyaga. Ez a vizsgálat a fogyasztás szerkezetét figyelemmel kísérő, rendszeres háztartásszatisztikai megfigyelésekhez kapcsolódott, így a 4000 háztartásszatisztikai adatokat szolgáltató családot ölelte fel. Ezek között 2000 munkás-alkalmazotti, 1300 termelőszövetkezeti és 700 kettős jövedelmű háztartás van, e minta tehát az össznépeség legfontosabb csoportjait reprezentálja. A felvétel e 4000 háztartáson belül csaknem 12 000 nyolc éven felüli, azaz olvasni tudó családtagra terjedt ki. A vizsgálat a következő kérdésekre irányult: Hányan olvasnak és hányan nem olvasnak ma Magyarországon? — Hogyan tevődik össze az olvasók tábora, és milyen tényezők befolyásolják az olvasást? — Milyen típusú műveket és mely szerzőket olvasnak az egyes rétegek, hogyan alakul az olvasás struktúrája a népesség fő csoportjainál?

A kötet a táblázati anyagon kívül 28 oldalas tanulmányban foglalja össze a vizsgálat legfontosabb megállapításait. Ezek azt bizonyítják, hogy az olvasás szempontjából az egyik legfontosabb befolyásoló tényező az iskolai végzettség. Míg az egyetemet végzettek közül a nem-olvasók arányszáma 17%, vagyis minden 5 okleveles közül négy olvas, addig az általános iskola 8 osztályát végzettek közül a nem-olvasók arányszáma 50%, vagyis fele olvas, fele nem, végül a 4 osztályt végzettek közül a nem-olvasók arányszáma 74%, tehát a megkérdezettek háromnegyede. Együttesen nem-olvasónak tekinthető a lakosság 62, olvasónak 38 százaléka. Hasonlóan elemzi a vizsgálat a foglalkozás, és az életkor befolyásoló szerepét is. A lakóhely szerinti eltérések az alacsonyabb képesítésűeknél a legnagyobbak: így például az általános iskola 1—4 osztályát végzetteknél a falu-

siak 21 százaléka, a budapestiek 42 százaléka olvas. A különbségek csökkennek az érettségizetteknél, az egyetemet végzetteknél pedig jelentéktelenné válnak.

Az iskolázottság nemcsak arra hat ösztönzően, hogy többen, hanem arra is, hogy többet olvassanak. Három hónap alatt az alacsony iskolai végzettségűek 3,6, az egyetemet végzettek 6,2 kötetet olvastak átlagosan. Foglalkozási csoportként a különbségek jelentékenyek, de kisebbek, mint az iskolai végzettségeknél. A legtöbb rendszeres olvasót a szellemi foglalkozásúak között találjuk (46%), a legkevesebbet a termelőszövetkezeti tagok között (18%).

Megvizsgálták azt is, hogy kik azok az írók, akinek a műveit leggyakrabban olvassák és milyen ízlésbeli különbségek vannak a lakosság főbb rétegei, csoportjai között. Úgy találták, hogy az olvasott könyvek csaknem 17%-át a magyar irodalom klasszikusainak művei tették ki, 19%-át az egyéb magyar szerzők művei. (A mai magyar irodalom és a régebbi, de klasszikusnak nem minősíthető művek között nem tettek különbséget.) A világirodalom klasszikusainak művei az olvasott művek 12%-át, a szovjet és népi demokratikus irodalom 5%-át alkotják. Az ismeretterjesztő és szakönyvek csoportjai együtt (a kiadványterminológiája itt is eltér a könyvtári gyakorlattól) az olvasmányok 8,2%-át jelentik.

A leggyakrabban olvasott író természetesen a vizsgálat adatai szerint is Jókai, utána harmadánál is kisebb olvasottsággal Móricz következik, majd Mikszáth, Gárdonyi, Verne, Dumas, Lev Tolsztoj, Móra, Fekete István, Zola stb. A legnépszerűbb írók között az olvasók iskolai végzettségére, foglalkozására, életkorára stb. való tekintet nélkül majdnem mindenütt azonos helyen találjuk a „nagy klasszikusokat”, ugyanakkor a műveltségi szinttől függően kerülnek az egyes csoportok legnépszerűbb szerzői közé szín-

vonalas, vagy máskor csak az igénytelen szórakoztatásra alkalmas szerzők.

A Központi Statisztikai Hivatal vizsgálata igen nagy segítséget jelent a könyvtárak olvasásvizsgálatai számára. A jóval kisebb mintavétellel dolgozó könyvtárak ellenőrizhetik adataik megbízhatóságát és felmérhetik, hogy következtetések mennyire általánosíthatók. De hasznos az ilyen feladatokra nem

vállakozó könyvtáros számára is, hiszen a kiadvány segítségével összehasonlíthatja az egész lakosság és a könyvtári tagok olvasásának helyzetét, és felismerheti feladatait. Mindez eléggé indokolja, hogy a füzet egyetlen járási, városi, de különösen megyei könyvtár állományából ne hiányozzék. (KSH, 103 l. 28 Ft)

Ughy Jenő

KÖNYV ÉS KÖNYVTÁR

A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem könyvtárának évkönyve. 4. köt.

1958-ban jelent meg a Könyv és könyvtár c. tanulmánygyűjtemény első kötete és nem régen került ki a nyomdából a sorozat negyedik darabja. Egymás mellé téve a köteteket, a kiadványok tartalmát, terjedelmét, külső formáját tekintve egyaránt, nyilvánvaló a fejlődés. Az első kötetnek a negyedik majdnem háromszorosa.

A Könyv és könyvtár kötetei voltaképpen a könyvtár évkönyveit helyettesítik, az évkönyvek szokásos szerkezetétől abban különböznek csupán, hogy nem adnak számot a könyvtár egész tevékenységéről, eredményeiről, fejlődéséről. Ennek oka minden bizonnyal az a megfontolás, hogy az évenkénti, vagy akár kétévenkénti beszámoló nem hozhat sok újat. Esetenként azonban mégsem felesleges a könyvtár munkájáról, eredményeiről szóló összefoglalás. Ebben a kötetben is szívesen olvastunk volna erről többet. Ezzel együtt pl. a könyvtárközi kölcsönzés alakulásáról és problémáiról, továbbá a hálózat helyzetéről szóló cikkek szervezesebben illeszkednének a kötetbe, kellő háttérrel kapnának.

A tanulmánykötet tematikája a következő arányokat mutatja: 3 cikk az egyetemi könyvtár állományával, munkájával (ezek közül 1 történeti téma), 1 tanulmány bibliográfiai, 7 könyv-, könyvtár-, sajtó-, kiadás-, ill. nyomdászattörténeti és 1 irodalomtörténeti témával foglalkozik. Talán kissé sok a történeti téma. Nem mintha a történeti témákat nem kellene fontosnak tartanunk. Ellenkezőleg! A magyar könyvtárügy története megíratlan, nem is lehet addig összefoglalni, amíg a megfelelő részkutatások el nem készülnek. Olyan történeti kutatások elvégzése tehát, amelyek ezt az összefoglalást előkészítik, lehetővé teszik, elsősorban fontosak. Napjaink könyvtárügyi problémái is megérdemlik azonban az elmélyülő kutatómunkát, a tudományos szintű elemzést. Amint éppen Csúry István tanulmánya példázza, a könyvtári és bibliográfiai munka elmé-

lete is tartogat nem egy érdekes, felde-
rítésre, elméleti megfogalmazásra alkalmas problémát.

Közismert, hogy egy intézmény évkönyvének tartalmát bizonyos fokok meghatározza az összeállítók kutatói együttesének érdeklődése. Feltehető azonban, hogy ezt az érdeklődést fokozatosan a mai könyvtárügyi kérdések felé lehet fordítani és a kutatómunka tematikáját szorosabban kapcsolni az országos könyvtártudományi kutatási programhoz. Ami pedig a történeti témákat illeti, e téren is meg kellene teremteni valamiféle tervszerűséget, hogy rájuk fordított energia olyan tanulmányokban öltson testet, amelyek közelebb visznek a magyar könyv- és könyvtártörténet feladatainak megoldásához.

A tanulmányok legnagyobb része egyenként igen kiváló munka. Különös figyelmet érdemel Csúry Istvánnak „Válogatás és teljesség” című, igen időszerű, új gondolatokat tartalmazó és igen széles körű irodalmi anyagra támaszkodó tanulmánya, amely joggal tart számot a szakemberek érdeklődésére.

Csúry olyan témát bont ki történeti vetületében és mai keresztmetszetében, amellyel a könyvtáros nap mint nap találkozik, amelynek problematikus voltát minden bizonnyal érzékeli, amelyet azonban mégis sokszor a hagyományok, a megszokás, érzelmi motivációk alapján old meg. A tanulmány bírálat alá veszi a „teljesség” mellett manapság is gyakran felsorakoztatott érveket és a válogatás hangsúlyozásával keres kiutat anélkül, hogy a teljesség igényének jogosultságát teljesen elvetné. Véleménye szerint a gyűjtési elveket mind könyvtári, mind bibliográfiai vonatkozásban konkrétan kell megfogalmazni, világosan meg kell jelölni a dokumentumok körét, amelyen belül a teljességet követeljük. A tanulmány utolsó részében a válogatás alapelveit összegezi és egyben kifejti, hogy ezek eredményes alkalmazásához képzett, az egyes tudományágak

irodalmában járatos könyvtárosokra és jobb munkaszervezésre van szükség.

Varga Zoltánné „Az imperializmus kora első két évtizedének könyvtárpolitikai előzményei és kezdetei Magyarországon” c. tanulmánya kissé körülmenyes mű, de témáját tekintve igen érdekesnek ígérkezik, mert könyvtártörténetünk egyik fontos korszakával foglalkozik. Bár a cím általában a könyvtárpolitika értékelését ígéri, a szöveg ennek csak közművelődési könyvtárügyi vetületével foglalkozik — meglehetősen sematikusan. A szerző sajnos nem néz eléggé a probléma mélyére. Egymás mellé sorakoztatja az adatokat, nem is mindig a lényegeset és nem minden lényegeset, állításait nem dokumentálja kellően a könyvtárpolitika tényeivel (telepítés, könyvvállomány stb.). A kissé tagolatlan anyagban, sajnos, nem kap kellő hangsúlyt az a tény, hogy ebben a korszakban létesítenek először hazánkban közművelődési könyvtárakat állami támogatással. Könyvtártörténetünknek ez fontos ténye akkor is, ha a könyvtárszervezés politikai indítékait, vagy akár a megvalósulás módját bíráljuk.

Könyvtárügyünk napirenden levő kérdéseinek elemzése szempontjából figye-

lemre méltó *Bot Györgynének* az egyetemi könyvtár könyvtárközi kölcsönzési tevékenységéről szóló, továbbá *Gomba Szabolcsnének* a hálózat helyzetét és problémáit bemutató cikke. A Rákóczi szabadságharc nyomdászattörténetéhez *Esze Tamás*, a reformkor sajtótörténetéhez *Lengyel Imre* és *Vita Zsigmond* közleményei nyújtanak értékes anyagot. *Dankanics Adám* egy XIX. század eleji magánkönyvtár bemutatásával Pestalozzi nevelési elveinek Magyarországi elterjedésére utal. *Varga László* tanulmánya Sámbooky János költeményeinek nagy tárgyszeretről tanúskodó elemzése.

Visszatérve az évkönyv egészéhez, az értékelését úgy összegezzük, hogy a Könyv és Könyvtár új kötete tartalmában és külső formájában színvonalas, értékes eredménye a könyvtár kutatói együttesének és nyeresége szakirodalmunknak. További fejlődést elsősorban nem a terjedelem növelésével, hanem a könyvtári gyakorlat elméleti kérdéseinek előtérbehozásával és a színvonal egyenletesebbé tételével lehetne elérni. (Tankönyvkiadó, 281 l.)

R á c z A r a n k a

BIBLIOGRÁFIÁK

KOZOCSA SÁNDOR: A MAGYAR IRODALOM BIBLIOGRÁFIÁJA 1958

Miért írunk szakkritikát? Van-e egyáltalán értelme? A bírálatok több mint évtizede esetenként szóvá tették Kozocsa Sándor évi irodalmi bibliográfiáinak kétségbeejtő kését, fukarul kalkulált példányszámát, megvehetetlenül drága árát. S mi az eredmény? Az új kötet megjelenését követő napokban a *Magyar Nemzet* már megint ismételhette *ceterum censeo*-ját. Sőt: a kérés katasztrófálissá, *hét esztendőre* nőtt; a példányszám a legutóbbi 800-hoz képest még harminccal esett, az ár viszont — noha a terjedelem kisebb, mint a két esztendő felőlelő előbbi kötete — annak kétszerese. Korábban azt is kifogásoltam, hogy a technikai megoldás tékozló: kéthasábos tördeléssel, tömöttebb sorokkal, folyamatos (nem új sort kezdő) címfölvétellel, a folyóiratcímek rövidítésével, az ismertetések és annotációk egy fokozattal kisebb betűkből szedésével, egyáltalán: céltudatos, okos ésszerűsítéssel a terjedelem felére, harmadára csökkenthető; ezzel megvásárlójától kevesebb pénzt, olcsán kisebb helyet vehetnénk el, a könyvet több példányban, olcsóbban adhatnánk ki.

Mindez hasztalan. A *Gondolat* kiadó hallgat, nem tartja szükségesnek, hogy

magyarázattal szolgáljon, milyen megfontolások alapján tart ki, fittyet hányva e józan tanácsoknak, a pazarló és makacsságával is kihívó hibák mellett. Tessék csak megnézni pl. az 55—61., vagy a 192—193. lapokat: nem ingerlő ez a papírporcsékolás?

Sajnos, nem látszanak megfogadni a vállalkozás tökéletesítését óhajtó, jószándékú javaslatokat a bibliográfia összeállítói sem. Kozocsa Sándor, aki fiaival, ifj. Kozocsa Sándorral és Kozocsa Istvánnal együtt adja most kezünkbe 1958 magyar irodalmi termésének gazdag szemléjét, csak annyit fogadott meg előző bírálataimból, hogy a napilapoknál keltezést is ad. Ez azonban kevés. A nagy fáradsággal és nagy költséggel készült mű csekély többletmunkával hatványozottabban szolgálná rendeltetését.

J e l e n t ő s é g e

E bibliográfia típus szükségéről e helyt nem kell szólni: a könyvtáros éppúgy tudja, mint az irodalomtörténész, a kritikus, az újságíró, sőt a dolgozatra főlkészülő diák, mennyire nélkülözhetetlen kézikönyvek Kozocsa évi bibliográfiái.

„A Kozocsa”: fogalom. A hajdani különnyomatok, a vékony füzetek a fölszabadulás után vasokos könyvekké híztak. Irodalmi életünk gazdagodását, kiadóink bő termését, folyóirataink, lapjaink irodalmi anyagának megnövekedését tükrözte ez a tágulás, de a repertorizáló munka belterjeségét, intenzitását, alaposabbá válását, például a vidéki napilapok földolgozását is. Ezek az évi szemlék mutatói voltak művelődéspolitikánk eredményeinek és mulasztásainak, figyelmeztettek az irodalomtörténeti kutatómunka tenni-válóra.

Mindez az érdem erre a kötetre is jellemző, és *alapvető értékét, jelentőségét most is ez adja*. Mégsem hallgathatunk hibáiról. Hiányait csak a gyakorlat, a használat derítheti föl. Alapvető baja a szerepét bénító, jelentőségét korlátozó helytelen módszere: bizonyos fajta *mechanikus eljárás*mód, amely több hibára vezet.

Általános rész

A bibliográfia három részből áll. A kötet harmadát kitevő általános rész — a korábbi kritikák alapján — tematikus szakrendben tárja föl anyagát. Négy fő csoportja van: az első a könyvvel és az időszaki kiadványokkal általában foglalkozó, a könyvkiadásra, könyvtárakra vonatkozó írásokat adja; a második a nyelvtudomány, a harmadik az irodalomtudomány, a negyedik a színház- és filmművészet irodalmát közli. Tagolásukban vannak állandó kategóriák, de kifejeződnek az év *specifikumai* is: ilyen a népi írók vagy a modernizmus vitája. *Első ízben kerül be önálló alcsoportként a rádió és a televízió*. Mindezzel egyet érthetünk. De a tagolás további mélyítést kívánna. Pl. a könyvtárügyen belül az egyes könyvtárak szerint. Az irodalomtörténet korszakonként bontható tovább, ezeken belül is egy-egy olyan tárgykör, mint e kötetben a *Nyugat* vagy a *Holnap* fél-évszázados évfordulója, szintén alkalmas lett volna ilyen tematikus bokrosításra. A vidéki irodalmi életet ugyanúgy földrajzi tagolásban lehetett volna tárgyalni, mint a színházakét.

Érthetetlen, hogy ez a szakrend, ez a „beosztás”, miért nem adja meg egyszerűen a megfelelő csoport lapszámát is, vagyis miért nem épült bele a mindössze négy sorával keveset mondó, mégis egész lapot elfoglaló *tartalommutatóba*? Így keveset lehet őket fölütni, holott még az *előfejet* is arra kellene fölhasználni, hogy keresésüket megkönnyítsük vele. Még érthetlenebb a tematikus csoportokon belül *makacs ragaszkodás* a formális, betűrendes tárgyalásmódhoz, az *egyedül értelmesebb időrend helyett*. Hiszen

ha egy kiadó, egy könyvtár, egy színház életére vonatkozó anyagból hasznót akarunk húzni, elsősorban tevékenységének egymásutánjára vagyunk kíváncsiak, nem pedig arra a véletlenre, hogy a velük foglalkozó írás címe milyen betűvel kezdődik! *Összezavarja ez az élet természetes menetét*: a karácsonyi szám után jelenik meg a májusi (59); előbb olvasunk egy cikksorozat harmadik részéről, azután a másodikról (136), s. í. t. Az összeállítók a betűrendezésbe ölt nagy, természetlen fáradozással *mesterségesen megnehezítik az eligazodást*, s hozzá furcsa, neveléses helyzeteket is teremtenek: előbb vonja le egy cikk az ünnepi könyvhét után a tanulságokat, s a következő tétel szól arról, hogy „készülünk” rá (32). A könyvkiadók hírei, de legfőképpen az említett viták szinte kiáltanak az időrendi közlés után! Hogy nem hallották ezt meg az összeállítók?

Néha nem értjük, miért nem ide került olyan cikk, amelynek sokkalta inkább itt a helye, semmint másutt. A *Tájékoztató a megjelenő könyvekről* közli pl., hogy a *Magyar Helikon* megjelenteti Móricz verseit, Szép Ernő, Kassák, Sándor Kálmán és Balzac műveit. Ez a nem túl jelentős kis hír szerepelhetne a 22. lapon, ahol ez a kiadó úgyis csupán három tétellel dicsekedhet. Az említett írók a névmutatóban megtalálhatók. Főlősleges tehát ezt a terjedelmes címfölvételt a személyi részben mind a négy magyar író nevével megismételni. A Mikszáth kritikai kiadás első hét kötetéről összefoglaló bírálat jelent meg; túlzás ezt is hét alkalommal külön-külön fölsorolni.

Gyűjteményes munkák

Indokolatlan duzzasztási törekvés mutatkozik meg a bibliográfia egész fölépítésében. Ezért is van, hogy ez a kötet majd oly vastag, hogy a két év anyagát adó előző! A második rész — mindössze hat lapon — a gyűjteményes munkákat sorolja föl. Ám itt nem szerepelnek azok, melyeknek leginkább itt lenne a helyük: Ady Endre, Bóka László, Bródy Sándor, Gyárfás Miklós, Juhász Gyula, Kardos László, Kosztolányi Dezso, Nagy Endre, Vas István cikkgyűjteményei, tanulmánykötetei és az „Irodalmi elemzések” című kolligátum. Ezek itt mindössze tíz tételt tennének ki, és nonpareille betűvel analitikusan föltárhathnák tartalmukat, ahogyan a *Magyar Nemzeti Bibliográfiában* ez bevált. Ám e bibliográfiában az említett művek *több százszor ismétlődnek* a bennük található egy-egy cikk vagy fejezet kedvéért, azoknak az íróknak a neve alatt, akikről a könyv kisebb-nagyobb részében szó esik.

De még ez mind hagyján. Van öt-hat kis cikk, amely néhány fontosabb könyv helyének a többszörösét fészkelte ki magának. A bibliográfia harmadik részében, a munka zömét jelentő személyi részben először Bálint György nevével találkozunk ezzel: „Tizenöt mártír író emlékének.” Nem tudom, hol maradt a többi; még csak öt név alatt találkoztam e címmel. „Kilenc magyar író beszél terveiről.” Hatot közülük is megtaláltam. „Hat fiatal író sikeres bemutatkozása az Egressy-klubban.” Egy híján megvoltak. „Munkások... Illyésről, Veresről, Szabó Pálról, Németh Lászlóról és a többi népi íróról.” Mind a négy névnel ott szerepel rendületlenül e hosszú cím. „Négy egyfelvonásos.” Karinthy és Katona József alatt. A hiányzó kettő talán külföldi szerző lehetett, de az is megeshetett, hogy kifelejtődött, mint a tíz mártír író s a többiek.

A tendencia tehát: annyi helyen ismételni, ahány név előfordul a címfölvételben. Holott elegendő lenne az általános rész valamely helyén — egyiket a hagyományápolásnál (ha lenne ilyen), a másikat a könyvkiadás csoportcíme alatt, a harmadikat a népi vita többi cikke között stb. — egyszer közölni őket, a többit elvégzi a névmutató.

Ha legalább e törekvésükben következetes lennének. Lovászy Márton és Róna Tibor közösen írt drámát egy Robin Hoodról szóló regényből. Lovászy ezért íróvá rukkolt: önálló címszó lett, Róna Tibornak csak a névmutatóban jutott hely. Egy Móra-közleménnyel különnyomatban esetlegesen egybekerült Kossuth Lajos levele Horváth Mihályhoz. Kossuth is, Horváth Mihály is szerepel önálló címszóként, de ez a tétel nincs egyiküknél sem, csak ahol senki sem keresi: Móránál. Móricz Virág is címszó, a vele készült interjú mégis az apa neve alatt található. Juhász Gyula „Költők Tápen” című cikke Babitsnál ott van; Kosztolányi, holott éppoly joggal lehetne, hiányzik. Juhász „lovagias ügye” csak az ő nevével szerepel; a másik fél, Hegedüs Gyula ezért a — szerencsére csak szó — párbajért nem érdemelt címszót. Pedig ebben újfent következetlenek az összeállítók: *ők minden színészt, akiről valaki írt, kineveztek — íróknak!*

Ha a tollforgató színművészek, mint most Gellért Lajos, Palotai Erzsébet, Péchy Blanka, Salamon Béla vagy akár az előadóművészeti szakíróknak is kitűnő Ascher Oszkár jogosan szerepel önálló címszóként, íróként, épp annyira meglepő, ha mondjuk Latabár Kálmánt vagy Krenčey Marianne-t íróként tartjuk számon.

Negyven nevet sorolhatnék föl, akik csupán azért kerültek e bibliográfiába, mert egyik-másik alakításuk kapcsán írtak róluk, meginterjúvolták őket. Csak két riasztó példát, hogy e fölfogás képtelensége nyilvánvalóvá váljék. Egy disszidens színész, akinek eddig még a nevét sem hallottam, itt író, mert hazatérve „nyilatkozott”. Sőt! A makói vegyesipari ktsz derék részlegvezetője, *Iritz György üvegsmester íróvá avanászta*, mert a művelődési otthon műkedvelő színjátszóinak rendezőjeként a megyei lapban meginterjúvolták!

Nem szívessen mondom ki bármiről is, hogy egy bibliográfiában fölösleges: sose tudhatjuk, mi mire jó utóbb. De a nem-író színészek íróvá minősítésére semmi szükség. Az általános résznek a színjátszással kapcsolatos egyik csoportjában ezeknek a színészpörtréknak elégséges helyet szorítani: *tizedennyi teret venne el a könyvből*. Déryné, naplója révén, írónak is tekinthető; itt azonban a címszava alatt felsorolt cikke nem is róla, hanem a Déryné színházról szól, helyük tehát a 148. lapon lett volna.

Kis változtatással ugyanez vonatkozik irodalomtörténészeinkre, kritikusainkra is. *Paku Imre pl. nem író*: a róla szóló újságcikknek a könyvkiadás vagy szótárkészítés címszava alatt a helye. S nem lett író Keserű Bálint sem attól, hogy hivatalos útibeszámolót írt romániai tanulmányútjáról. Ugyanezen az alapon még mintegy *huszonöt címszó* törölhető. A róluk szóló írások szintén az általános részben, jóval kisebb helyen, fennmaradhatnak. Közülük mintegy tíz útibeszámoló: ezeket alcsoportba lehetne összefogni. Még Túrocz-Trostler József, Waldapfel József vagy Zsirai Miklós íróként szerepeltetését is helytelennek tartom; az ő munkáiknak, a róluk írottaknak is megfelelőbb helyet lehet találni. Ha ez a mostani gyakorlat általánossá válnék, *mindenki két helyen szerepelhetne*: ahol ő ír, s ahol róla, munkájáról írnak!

Az időrend szerepe

A személyi címszavak alatt megintcsak a róluk író szerzők betűrendjében kapjuk az adatokat. *Ez újból összevisszátárgot, zűrzavart teremt*: előbb temetik el az írókat, aztán hal meg; előbb szólnak valami cikkhez hozzá, s csak utóbb következik maga a cikk; előbb találjuk az „*Irodalmi elmzések*” című könyvből egy vers óravázlatát, aztán az elemzését, holott a könyvben segítséget alkotnak, s előbb áll az elemzés; előbb jön a helyreigazítás, aztán az, amit igazítanak. „*Mióta kétágú vagyok.*” Arany János e szövegét *egy helyen* hárman is magyaráz-

ták: itt szédobálva találhatók, kinnal kell *eredeti egységüket* helyreállítani! S így tovább. Roppant káosz. Mindebbe világhosságot hozna a legtermészetesebb tárgyalási mód: az *időrend*. A cikkírók itt másodlagosak, szerepük a névmutatóból kellően kitűnik.

Még fokozottabb az időrend követelménye a kritikák fölsorolásában. Annál meghökkentőbb, hogy ezeket meg a lapok, folyóiratok betűrendjében kapjuk!

Álnevek, betűjelek

A bibliográfia egyik hivatása, hogy az utókor számára már szinte pótolhatatlan föladatot, a névtelen, álneves vagy betűjeles cikkek szerzőinek kiderítését és megörökítését elvégezze. E téren némi haladás már mutatkozik, de még mindig sok a megfejtethetlen monogram, holott jórésztük a rendszeres újságolvasó előtt azonnal nyilvánvaló, kisebb számban pedig utánjárással — egy telefonnal, egy sokszorosított válaszlappal — kideríthető lenne. Elképesztő: az egyik helyen tudják az összeállítók, hogy az Esti Hírlapban D. T., d. t., vagy -i -s: Dersi Tamás; (*rajk*), (*r. a.*) vagy (*r.*) a Népszavában Rajk András; szintén a Népszavában (*garai*): Garai Tamás, s másutt ugyanezeket a betűjeleket föloldatlanul hagyják!

De kívülük is egy sereg név — legfőljebb néhány megkérdőjelezve — kiegészíthető. (Ezt időközben az Élet és Irodalom márc. 7-i számában Ungvári Tamás szóvá is tette.)

Egyéb észrevételek

Három külföldi író is címszóként szerepel: Comenius, Jebeleanu és Egri Viktor. Nem világos, miért? Comeniusról ugyan újabban kiderült magyar származása, de nyilván nem ezért, hanem hosszasan itteni időzése révén került a *magyar* irodalom bibliográfiájába. Jebeleanu bizonyára fordításai miatt, a szlovákiai író pedig könyvének itteni visszhangja, darabjának pécsi bemutatója kapcsán. Örülünk a keretek tágitásának, különösen szívesen vennénk a szomszéd országok magyar irodalmának rendszeres beépítését, hogy ezzel *nemcsak a „magyarországi”*, hanem valóban a „magyar irodalom bibliográfiájának” mond hassuk e kiadványsorozatot. Ám itt nem erről van szó: ezek csak kivételek, következtetések, hiszen hasonlókat többet, sokat lehetne ugyanilyen alapon fölvenni.

A kötetben lapozva még néhány kisebb-nagyobb hibát is szóvá lehetne tennünk.

A földolgozott lapok jegyzéke nem teljes; hiányzik pl. az úvidéki *Hid*, melyből — ha kivételesen is — vettek föl cikket a szerkesztők. A névmutató általános; talán a lapszámok dőlt szedésével meg lehetne különböztetni, hogy az illető írásáról, vagy róla szóló írásról van egy-egy helyen szó. Kár, hogy a föl nem adott monogramokat a mutató nem tartalmazza, pedig ezzel összevetésük révén megkönnyítené megfejtésüket. A csak vezetékneveket meg fölveszi, hol nem (pl. a *benedek* kimaradt). Sok baj van változatlanul az azonos nevék megkülönböztetésével. Gyanús mindjárt, hogy két Darvas Józsefről tudnak. A mutatóban egy Lengyel Józseffel találkozunk, s ez megnyugtató, mert a címszavak alapján már azt kellett hinnem, hogy két ilyen nevű írónk van. Fordítva jártam Németh Lászlóval: belőle a mutatóban van kettő, de a másodikat a 38. lapon hasztalan kerestem. Márkus László nem kettő, hanem három is akad. Ilyen esetekben célszerű lenne magyarázattal szolgálni, így:

Márkus László
rendező, dramaturg 407
színművész 407
történész 92

Csepeli Szabó Béla és Cs. Szabó Béla azonos: szarvashiba, hogy *címszóként is külön szerepelnek*, holott a Cs. Szabó Béla című cikk első sorából már kiderül, hogy Csepeli Szabó Béláról van szó. G. Szabó Pál sincs, helyesen G. Szabó László. Takács Sándor helyesen: Tkács Sándor; bármi furcsa, de így hívják, ezért nem lett volna szabad a címszóban sem kiegészíteni a nevét. A mutató két Tóth Bélát ismer — négy helyett.

Nem kifogásolom a pontosságra törekvést, mégha túlzott is. Így azt sem, hogy Móra Ferenc nevénel a róla elnevezett könyvkiadó minden kiadványa szerepel. De föltétlenül el kellett volna ezeket különíteni, hiszen így *száz helyet is végig kell néznünk, hogy érdemi Móra-anyagot találjunk a számrengetegben*. Móravárosnak és Mórahalomnak azonban végképpen nincs köze Móra Ferenchez, ezért a róluk szóló cikkeknek nemcsak a névmutatóban és a Móra-címszó alatt, hanem az egész bibliográfiában sincs semmi keresivalójuk. Helyes viszont, ha a Somogyi-könyvtár említése révén névadója is bekerül a névmutatóba. De ne roszszul! Az *alapító Somogyi Károly helyett ne Szeged szélsőjobboldali, a forradalmakat eláruló polgármestere, Somogyi Szilveszter bitorója ezt a nevet!*

A bibliográfia nem regény, nem olvas-
sák folyamatosan, nem veszi igénybe a
szemet. A takarékoság megkívánná,
hogy minél több kisebb betűtípust alkalmaz-
zunk. Fél ívet nyerhetnénk azzal is,
ha a szóban forgó évszámot, most 1958-at
elhagynánk: esetenként 7 n szabadulna
föl. A bibliográfiai szabvány száműzte
a római számokat; ne engedjük vissza
őket a keltezésben sem, inkább rövidít-
sünk (jan., febr. stb.). Az írásjelekkel is
takarékoskodhatunk, pl. a zárójelekkel.

Különlenyomatnál elég azonos sorban
a *Klny.* jelzés, fölösleges a folyóirat cí-
mét új sorban megismételni (209), kivált
újabb három sorban még egyszer föl-
venni, ráadásul az eltérő lapszámokkal
még zavart is keltve (339).

Epilógus

A szokottnál nagyobb terjedelemben
foglalkoztunk egy szakbibliográfiával,
mert e kötet kritikájával *egy egész sorozat*,
egy nagy hagyományú és még nagyobb
hivatású vállalkozás megjavításához
akartunk hozzájárulni. Látszólag kár
ennyi helyet pazarolni a részletes, apró-
lékos bírálatra. Holott éppen *ez a gaz-
daságos*: egyszer végre rá kellett már ál-
doznunk az időt és a helyet egy kime-
rítő kritikára, hogy ezzel a *jövő kiad-
ványain takaríthassuk meg a sokszoro-
sát*, főként az ezután kiadandó kötetek
használoinak idejéből mentsünk meg
perceket, órákat, sőt netán napokat.

Az egykor elégtető bibliográfiai munka
mára már elégtelen: megmerevedett,
korszerűtlen; gyökeres fölújításra szorul,
s ezt nyíltan, őszintén meg kellett mon-
dani, hogy a halmozódó károktól meg-
óvjuk a bibliográfiát és az irodalomtör-
ténetet egyaránt. Kozocsa Sándor évi re-
pertóriumai *úttörők voltak*: azóta annyi
szakterületen csinálják azt, amit ő az iro-
dalomban kezdett, a művészettörténettől
a sportig, hogy már ezt sem tudjuk hir-
telenében számba venni, és oktan pár-
huzamosságok miatt kell szót emelni.
Erről itt, a tavaly augusztusi számban
írtam: ha majd a magyar lapok heti re-
pertóriuma meglesz, ezek a fölösleges
szinkron munkálatok megszűnhetnek,
illetőleg beleolvadhatnak egy ésszerűen
szervezett munkamegosztásba. A hírlap-
repertórium kumulációi, szakmutatói töl-
tik majd meg Kozocsa bibliográfiáinak
szerepét is, sőt reméljük, a mostaninál
nagyobb föladatot is elbírnak. Ma ugyanis

a cím nem szabatos: nem kapjuk benne
az esztendő egész magyar irodalmának
termését, hiszen *nincsenek földolgozva
benne a lapokban, folyóiratokban meg-
jelent regények, elbeszélések, versek, ho-
lott voltaképpen ezek az irodalom első-
leges termékei* — a róluk írottak, az
írókról szólók csak másodlagosak. Fon-
tosabb lenne sokszor, főként a későbbi
kutatások számára, azt tudni, egy-egy
szépirodalmi alkotás mikor, hol jelent
meg, mint a gyakran csekély jelentő-
ségű híradások adatait. Az előbbit pedig
most sem tartalmazza a bibliográfia, az
utóbbit bőven.

Amíg mindez megvalósul, tovább sem
nélkülözhetjük Kozocsa évi köteteit. A
kritikát visszajára fordítva, már kíván-
ságainknak is hangot adtunk. Gyorsan
pótolni kell az elmulasztottakat, behozni
a tűrhetetlen késedelmet; praktikus, kom-
pressz szedésű, jó bibliográfiai kéziköny-
vet kiadni évente, frissen, nagyobb pél-
dányszámban, olcsóbban, a *kronológikus
és a tematikus tárgyalási rendnek át-
gondolt, következetes, kombinált alkalmazásával, jó útmutatókkal.* (Gondolat,
584 l. 152 Ft)

Péter László

Ifj. Kertész László rajza

TANÁCSADÓ A MEZŐGAZDASÁGI SZAKKÖNYVÁLLOMÁNY HASZNOSÍTÁSÁRA

Az OMgK-nak ez a közművelődési könyvtárak számára készült mintakatalógus-jellegű kiadványa hosszú múltra tekinthet vissza. A tulajdonképpeni mintakatalógusnak tekinthető kiadvány (1958) második, bővített, 1960. évi kiadása 281 művet tartalmazott, a főbb mezőgazdasági ágazatoknak megfelelő szakrendbe csoportosítva. Ebből 68 könyvet sorolt a községségi könyvtárak törzsanyagába, ezeket annotálta, a többi a járási és megyei könyvtáraknak javasolta. Válogatása gyakorlati volt: azt az elvet követte, hogy a közművelődési könyvtárak mezőgazdasági gyűjtése nem terjed ki a kutatási szintű és elméleti irodalomra.

A tanácsadó 1962. évi 2. száma az alapkiadvány pótfüzetének tekinthető. Konceptiója annyiban változott, hogy a magas szintű tudományos művek kivételével szinte minden kereskedelmi forgalomba került kiadványt tartalmazott, s mind a 117 tételét annotálta. A községségi könyvtári törzsananyagot megjelölte ugyan, de a *válogatásról* gyakorlatilag már szinte teljesen lemondott.

A most megjelent 3. füzetben, amely az alapjegyzéket az előző pótfüzettel együtt 1963. december 31-ig egészíti ki, a válogatás szempontja még inkább háttérbe szorult. Ez a szám már a teljesség igényével készült, és csak az alap-, illetve középfokú tankönyveket, az FM-brosúrákat és az MTA idegennyelvű kiadványait nem szerepelteti a kereskedelmi forgalomba hozott mezőgazdasági könyvek közül. A kiadvány, jellege ily módon fokozatosan átalakult: mintakatalógusból annotált időszakos szakbibliográfiává vált.

Bár ez a fejlődés lehetővé tette a kiadvány többoldalú, a közművelődési könyvtárakon kívüleső felhasználását is, az eredeti célkitűzés, a közművelődési könyvtári mintakatalógus, gyakorlatilag eltűnt. A három füzetre tagolt anyag használata már mindenképpen nehézkes lenne, ehhez járul még, hogy szakrendjük is, válogatásuk mércéje is különbözik.

Tudomásunk szerint az OMgK — a 3. füzet előszavával ellentétben — a jelen

számmal a sorozatot le kívánja zárni, mivel a mostanihoz hasonló pótfüzetek hasznossága rohamosan csökkenne. Egyrészt a ma már a nagyobb közművelődési könyvtárakba is eljutó Magyar Mezőgazdasági Bibliográfia elvégzi a teljes magyar mezőgazdasági irodalom cím szerinti feltárását, másrészt az 1964 októberre óta kéthetenként megjelenő Új Könyvek c. állománygyarapítási tanácsadó folyamatosan annotálja a kereskedelmi forgalomba kerülő könyveket, így az egymásféleves kumuláció légtüres térben maradna.

Országosan hozzáférhető mintakatalógusra viszont ma nagyobb szükség lenne, mint valaha is volt. Tekintettel a községségi könyvtárak mezőgazdasági állományának szükségképpen korlátozott voltára, az utóbbi néhány évben egyre nagyobb hangsúlyt kap a könyvtárközi kölcsönzés. Mivel azonban mind a tájékoztató kereső szakemberek, mind a könyvtárosok mezőgazdasági irodalomismerete sok esetben hiányos, ez nem képzelhető el megfelelő tájékoztató jegyzékek nélkül. Az igény olyan erővel jelentkezett, hogy számos nagyobb közművelődési könyvtár kiadta mezőgazdasági állományának katalógusát. Ezek a kiadványok alig tértek el egymástól, nagyrészt azonos anyagot tartalmaztak, s lényegében helyileg próbálták megoldani azt, amit országosan jóval nagyobb anyagi és szellemi hatásokkal lehetne megvalósítani a központilag kiadott — lehetőleg annotált — mintakatalógussal.

Igen hasznos lenne, ha az OMgK az eddigi tájékoztatók kiegészített anyagából olyan válogatást állítana össze, ami országosan újra betölthetné a mintakatalógus funkcióját. Ezzel egyrészt elválna a helyi szerkesztésű katalógusok gazdaságtalan kiadásának lehetőségét, másrészt biztos alapot teremtené a falusi könyvtárak mezőgazdasági könyvajánló, tájékoztató munkájához és könyvtárközi kölcsönzéseikhez. Reméljük, hogy a tájékoztatónak ilyen, új, nagy példányszámú kiadásával mihamarább találkozni fogunk. (OMgK, 141 l.)

Szilágyi Tibor

SZEGEDEN a Somogyi Könyvtár felszabadulási olvasómozgalmat hirdetett. Ennek keretében a könyvtár 11 fiókjában összesen 680 olvasó ismerkedett meg a mai magyar írók műveivel. A résztvevők emléklapokat kaptak. (—)

A TAMÁSI járási könyvtárnak 1964-ben 213 tételű olvasóvezetkező tag lett aktív olvasója. Emelkedett a mezőgazdasági könyvek kölcsönzése is: majdnem háromezzerrel több kötetet olvastak, mint az előző esztendőben. (—)

VESZPRÉM megyében 1960 óta 84 402 kötetről 177 773 kötetre nőtt a szakszervezeti könyvtárak állománya. Az évi forgalom 128 558 kötetről 276 804 kötetre, az olvasók száma 12 808-ról 19 267-re emelkedett. (—)

NAGY LAJOS

emlékkönyv és bibliográfia

Áltatás volna állítani, hogy népszerű író. Könyvei megülnek a boltokban, könyvtárakban nem a legkelendőbbek. Hogy miért? Érdekes témát adhatna egy ízlés-szociológusnak. Talán azért, mert az igazság fanatikusa volt, és ellensége minden fanatizmusnak. A kritikákban mindegyre visszatér: „kellemetlen” író, „kényelmetlen” író. Az volt. Minden szava erkölcsi ítélet. S mi nem szeretünk ítéltetni.

Századunk egyik legnagyobb írója — tehát népszerűtlen író. Nem várhatjuk, hogy ezen egyetlen emlékkönyv változtasson, de azért jó, nagyon jó, hogy ez a kis füzet, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár „Írói arcképvázlatok” sorozatában megjelent. Talán valamit segít. Legalább a könyvtáros megtudhatja belőle, hogy kit tiszteljen Nagy Lajosban. Hogy miért érdemes, fontos, sürgős és kötelező az olvasónak ajánlania.

Vallomások, emlékezések idézik alakját. A legszebb Illyésé: közös moszkvai útjuk emléke fénylik föl benne, két ember játékos, értő kapcsolata. Kritikusai közül is Illyés volt Nagy Lajos legméltebb méltatója. A másik költő, aki nagyon közel állt hozzá, József Attila, nem írhatott róla emlékezést. De írt róla Füst Milán, és — figyeljünk csak! — ilyeneket: „megöleltem”, „ő is megölelt en-

gem” — mint rímek fonódnak össze meleg szavai. Igazi rímek is tisztellegnek előtte: Gereblyés László, Hajnal Anna, Juhász Ferenc, Nagy László, Simon István, Zelk Zoltán versei.

*Bölcs öreg, elmentél, nem tudtál élni.
Ne tudj már sírni a virág alatt.
Emléked gyönyörű birtokunk s védi
vashúség, álkulcsra néma lakat.*

(Nagy László)

Fontos része az emlékkönyvnek a bibliográfia: Nagy Lajos műveié és a rá vonatkozó irodalomé — az első kísérlet e nemben. Feltűnik benne: milyen kevés írását fordították idegen nyelvre — nem lehetne ezt jobban szorgalmazni? Feltűnik: több műve, levelezése kiadatlan még — meddig kell várniuk megjelenésükre? Nincs nekünk Akadémiánk, melynek kötelessége a *klasszikusok* hagyatékát gondozni? A bibliográfia egyébként gondosabb, teljesebb is lehetne. Például *A könyvtárosban* is jelent meg tanulmány Nagy Lajosról; miért mellőzte az adatgyűjtő?

De ez csak apróság. Az emlékkönyv szerkesztője, Vasvári István hasznos munkát végzett. (FSzEK, 197 I. 12 Ft)

L. S.

NAPILAPOK — HETILAPOK — FOLYÓIRATOK KATALÓGUSA I.

Könyvtárosokat is megszégyenítő alaposággal és gonddal adta ki legújabb belföldi periodika-katalógusát a Magyar posta. A katalógus főrésze a hírlapokat és folyóiratokat folyamatos címszerinti betűrendbe sorolva közli. Mindenegyed időszak kiadványt vagy kicsinyített hasonmásra, vagy címlapjának jellegzetes betűi idéznek a vásárló elé. A megrendeléshez szükséges tudnivalók (időköz, alak oldalterjedelem, előfizetési díj) pontos, következetes közlése mellett mindent a tartalmat karakterizáló annotációk találhatók.

Külön érdekesség — és a megrendelést végző könyvtárosok helyesléseivel bizonyosan találkozó — a nemzetközi (népi demokratikus) indexszám közlése, amelyvel egyedileg meg lehet határozni a folyóiratot és a reklamációnál is lehet rá

hivatkozni. (A hírlap-index-számokról szóló tudnivalókat ugyancsak tartalmazza a katalógus előszava.) A postai hírlapterjesztő szervek, hírlapboltok és a területi postahivatalok pontos címlistája, 109 folyóiratkiadó szerv jegyzéke szolgálja még az általános tájékozódást, a folyóiratok szaknévsora pedig egy-egy tartalmi csoport gyors áttekintésében segít.

A jegyzék előszava ígéri, hogy hamosan hasonló kiadásban megjelenik a második rész is, a külföldön kiadott és belföldön terjesztésre kerülő szocialista országokból származó sajtótermékek katalógusa. Kívánatos lenne, hogy legalább önálló könyvtárainkban ezt a két kiadványt beszerezzék. (Ára 30 Ft)

I. Z.

Könyvtári kiadványok

FIATAL olvasói számára a mai szovjet irodalom a notált ajánló bibliográfiáját készítette el a Szolnoki Megyei Könyvtár. Elsősorban fiatal szerzők fiataloknak szóló írásait vették fel, de helyet kapott a jegyzékben néhány idősebb neves szerző új hangvételű írása is. Erdeme a bibliográfiának, hogy néhány további, a mai szovjet irodalomban való nagyobb elmélyülést megkönnyítő bibliográfia adatait is közli.

AZ OTP Dokumentációs és Könyvtári Tájékoztatója külföldi pénzügyi folyóiratok szemléjét, a szakkönyvtár szerzeményezési jegyzékét és folyóiratcikk fordításainak címadatait tartalmazza.

A JÁRÁSI KÖNYVTÁRAK egy része ez idén is kiadja járási könyvtári híradóját, hogy ezzel elősegítse működési területén a könyvtárak irányítását és a községi tanácsok tájékoztatását. Szerkesztőségünkbe ez ideig a csurgói, füzesabonyi, gyöngyösi, jászberényi, kaposvári, nagyatádi, nagybáttonyi, paksi, pécsi, szombathelyi és tiszafüredi járáások idei könyvtári híradóiból érkeztek be példányok.

ÖSSZEFOGLALÓ jelentést adott ki az 1964. évi működéséről a Debreceni Egyetemi Könyvtár. A sokszorosított kiadvány alapos ismertetést nyújt a könyvtár állományáról, szervezetről és az elmúlt évi munkáról.

A CÍTATEL' bő kivonatban ismerteti Sallai Istvánnak a Könyvtáros múlt évi 12. számában megjelent cikkét a szovjet falusi könyvtárakról. A szlovák könyvtárosok lapja a szerzőnek elsősorban a szovjet falusi könyvtárak kitűnő személyi ellátottságára vonatkozó adatait emeli ki.

A VÁROSI közlekedés irodalmának bibliográfiája jelent meg az OMKDK technika történeti ajánló bibliográfia sorozatában. A kötetet a városi közlekedés kialakulásáról szóló tanulmány vezeti be, majd az összefoglaló, általános jellegű munkák után szakcsoportosításban tartalmazza a témával foglalkozó 416 magyar mű, illetőleg folyóiratcikk címadatait.

AZ ISKOLAI Könyvtárosok Tájékoztatója az 1963/64. tanév statisztikai adatainak tükrében elemzi az általános iskolai könyvtárak helyzetét. Foglalkozik a katalógizálás kérdéseivel, értékeli az Iskolai Könyvtár c. könyvsorozat eddig megjelent anyagát, majd a felszabadulási rendezvények és kiállítások módszertani útmutatóját közli. Könyvespolc-rovatában Vargha Baláznak a kisgyermekek számára kiadott verseskönyvekről szóló tanulmányát közli.

TAVASZ Magyarországon címmel adott ki ajánló bibliográfiát a szolnoki Verseghy Könyvtár a felszabadulás 20. évfordulója alkalmából. A jegyzék a népművelőknek kívánt segítséget nyújtani az évforduló megünneplésére.

KÖNYVBARÁTOKNAK könyvekről c. kiadványában a kollektív közvélemény-kutatás módszerével kísérletezett a Nyitregyházi Megyei Könyvtár. A kiadvány olvasók és könyvtárosok közös műve: olvasók leveleit tartalmazza, melyekben kedves íróikról számolnak be, ezeket kis, az adott író, vagy korszak irodalmából válogató bibliográfiák követik. Kár, hogy a bibliográfiák összeállítása ötletszerű, nem tudjuk, milyen szempont szerint kerültek be egyes művek, s mások miért maradtak ki? Különösen feltűnő ez a MAI KÖLTŐK címszónál: Illyés Gyula, Csanádi Imre és Váci Mihály nevét hiába keressük, holott mindegyiknek jelent meg kötete az alapul vett 1963–64-es esztendőben.

A füzetet könyvtári témájú rejtvények zárják, szellemesen. (B.)

HÁROM KIADVÁNNYAL járult hozzá a Pécsi Megyei Könyvtár a felszabadulás 20. évfordulójának megünnepléséhez. A szó ünnepe című röplapbibliográfia a 20 év lírai könyvterméséből válogat, az Ejszakára hajnal c. jegyzék filmek és megfilmesített irodalmi alkotások bibliográfiáját tartalmazza. A Nem! Nein! Nyet! című kiadványt bővebben ismertetjük.

A VESZPRÉMI SzMT Kisfaludy Művelődési Háza és Központi Könyvtára közös program-füzetet adott ki, amely a rendezvények jegyzékén kívül a könyvtárak 5 éves működésének legfontosabb adatait is közli.

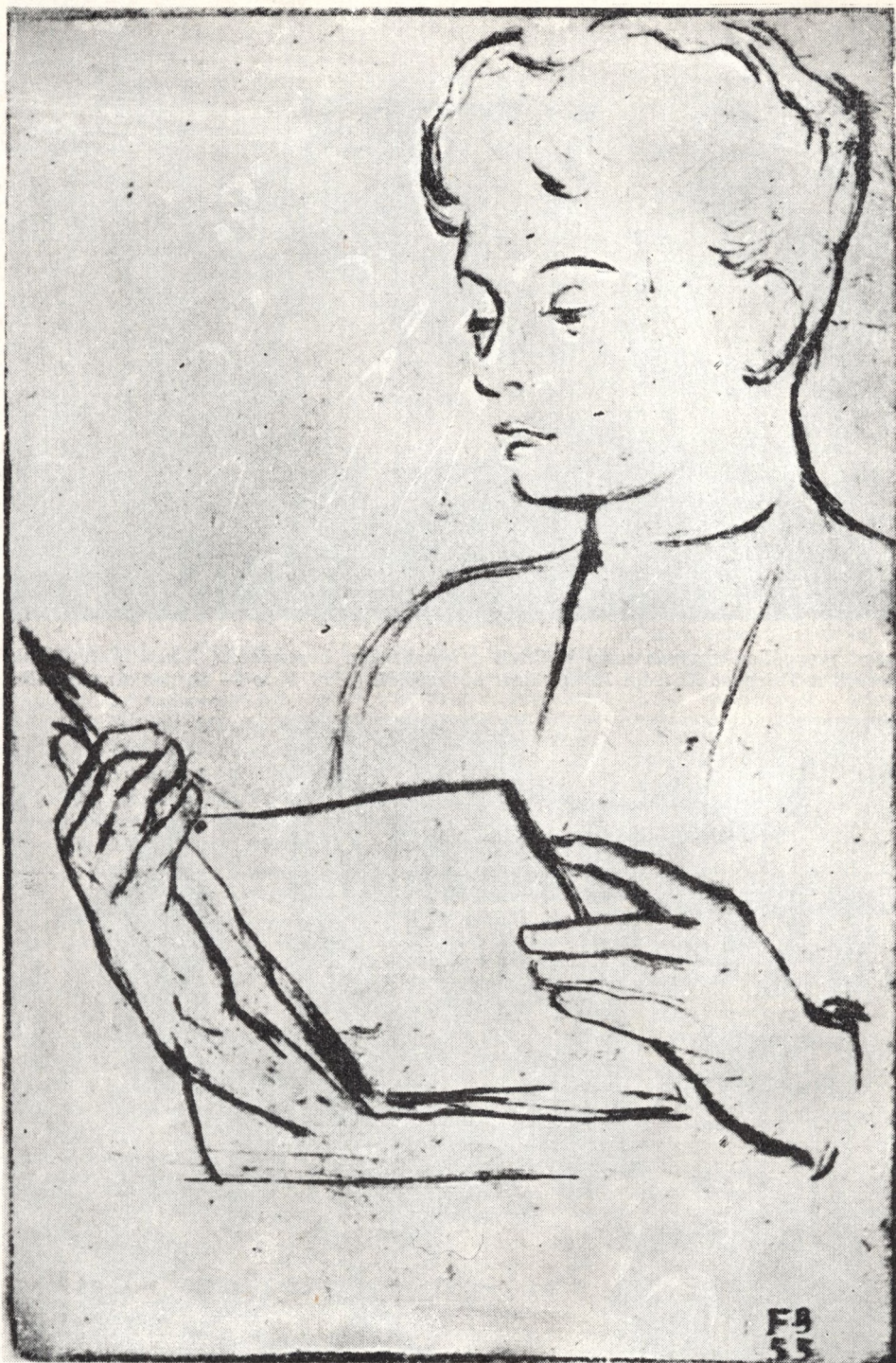
EGY REMEKMŰ TÖRTÉNETE. — André Gide, az írói ötletek sajátos történetéről szólva mondotta el a következő anekdotát: Puskin egy ízben találkozott Gogollal és így szólott hozzá: „A napokban nagyszerű ötletem támadt, de úgy érzem, én magam képtelen volnék feldolgozni. Jó volna, ha maga foglalkozna vele. Ismerve beállítottságát, bizonyos vagyok benne, hogy nagyszerűt alkotna.” Hogy mi volt az ötlet? Néhány szó csupán, amelynek alapján Gogol megírta a Holt lelkek-et. (N. G.)

Borsod megyében egymás után nyílnak a korszerűen berendezett falusi könyvtárak. Képeink a Tolcsvai Községi Könyvtárat ábrázolják (MTI Foto — Birgés Árpád felv.)

Ára: 4,— Ft

Olvasó nő. Ferenczy Béni rajza az Írás és kép c. kötetből

„INDEX” 25449